

Oruveski õnnepäevad

Kui Oruveskist mööda läen,
kaht finifilma aknal näen.
Seal veski Tiin naeratab,
Ta pill mu südant sulatab...

1.

Oruveski siind.

Hilistalvine torm nõimutjes ja ragistas Oruveski kõrges männikus. Tundus õudne kuulata, kuidas marituul undas ja ulus põlispuie ladmus. Märtsi-jula oli äsja möödunud ja jääraast tormi nagu ei teatud oodatagi.

Suured wanad männid Oruveski metsas hällisid edasi-tagasi tuule survel, nagu wangutaksid nõupidavalt päid: kas murduda või jääda veel püüma. Need tüfjedad saepalgitüvedega männid püüsid tollest ajast, kui logu Tontoni talu tagamaal kasvab veel sajaaastane mets. Enne oli Tontoni suur talu laialdaste põldude ja metsadega, ja alles hiljem rajati siia männisalu ääre metsaajale Oruveski.

Tontoni talu seisis aastakümneid ühe ja sama sugukonna käes, ent varem oleks peetud hulluks mõtteks veski ehitis talu tagamaale, kõrgete määndidega lae-

tud orgu. Milleks jannata veskiga, kui põldu ja metsa laialt käes! Nii mõtlewad tänapäeval veel paljud teisedki talud, kus wee jõud sularahana woolab õuest mööda.

Kaasa aastaid ei ähwardanud saag ega kirmes Tontoni wanatalu metsi. Puud küünitasid oma latvu uhkelt taeva poole — mets oli wanaperemehe uhkus ja talu ilu. Metsa laiutas Tontoniil kümneid wafamaid talu põldude ääres. Wõttis juurekaswust oma talu, wõttis wahest wõõraski.

Tontoni wanaperemees Kustas käis küll ju wahel siin metsas luuimas, ent peremees ei mõlgutanud laastamise mõtteid, saage ega kirmest ei lasnud ta oma metsas liialt möllata. Kännud lauwa wihastasid peremeest — justkui kalmukünkad nukrustasid metsas.

Tontoni Kustas käis küll wahete-wahel Loomaaseme kõrtsis huputamases ja juttu ajamas, kuid ega see talupidamist ei wapustanud.

Oma wanul päewil ta aga oli teinud ümbruskonna wates äärale hullu tembu, et wõtnud sajupeja majja, päris wõ-

himõera inimese ja teinud Tontoni talu pärisperemeheks.

Ei olnud ju Rустаal lähemaid pärijaid — mis oli temal oma kaugete sugulaste-ga asja. Ei olnud Rустat nendele seni waja — miks tulid nad nüüd siia, kui Rустast oli saanud juba üsna wana mees.

Rуста oli teinud nüüd Wello oma pärijaks — sellejama, kes praegu on Tontoni peremees ja kuulsa Druweški omanik. Sellejama Druweški on ju Wello ise ehitanud, kus nüüd moodjad majad mürijewad ja ööb kui päewa wurab elektrigeneraator ning annab külale walgust. Wanaperemees Rуста warises hauda warsti pärast Druweški sümbi. Siit ta wiidi kõigi Waigula talupoegade saatel Kirikuküla furnuaiale. Ei tema filmad saanudki enam selle uue tööstuse arenemist näha. Enne wiidi ta neljakümnehobuselise rongi saatel ära kalmistule.

Rуста elupäewil oli siin Waigulas mänginud veel tähtsat osa Põdeja weški — see, mis nüüd oli ära põlenud. Ja ega Põdeja weškit mõtelnudki keegi uuesti üles ehitama hakata. Ei seal olnud kunagi õiget wiisi wett — närutas niisama sügijeti-kewadeti, kuid kasu oli sellest üsna wähe ümbruskonnale kui ka mõlbrile enesele. Järw aina koguni määndas talupidajate heinamaid ja need soostusid aasta-aastalt rohkem ja rohkem. Nüüd peale weški põlemist oli koguni teine asi. Järw oli juba mitu aastat maha lastud, see oli häwinud juba Põdeja weški põlemisest jaadik. Heinamaad olid wiimaste aastatega muritunud hoopis paremaks. Ega enam ammu poinud keegi Waigula heinamaadel jäärast heinasaaki näinud.

„Waata kus oli ikka hein — kohe kaelani. Runas enne seesugust oli niidetud!“ lausujid talupidajad igal aastal, kui olid algamas heinateppäemad.

Ja imelik, kuidas see kõik oli tulnud. Et ju pistetud tuli Waigula weški külge kättemaksu mõttega. Et too põletaja — Jants istunud ise praegu wangis ja kannud oma karisust. Wõib-olla ei tulnud kellelgi meelegi, et Jants oli olnud ka omamoodi külale heategija. Wõi siis muidu Waigula peremehed oleksid endile wõinud niisuguseid toredaid heinatuhje üles lüüa. Jants oli aga kurjategija ja miks pidid weel inimesed ilmaaegu hakata seesuguse mehe peale mõtlema! Tema kuriteo tõttu oli aga küla saanud endale kuuwad heinamaad ja uuele Druweškile oli elu sisse löödud. See oli juba midagi muud kui too wanaaegsete pealtwooluwesiratastega Põdeja weški.

Siin, kus wanad männid praegu kewadtuules wintflewad, oli siis weel, kui Põdeja weški töötab, oru põhjas woolanud alla kiire ojate. Ühelegi Waigula inimesele ei oleks tulnud mõttessegi jia kunagi hakata midagi weškitaolisi ehitama. Selle mõtte oli toonud too wõõras mees, kes oli tulnud Waigulasse rändtöölisena ja kes oligi see, kelle Tontoni Rуста wõttis omale pojaks ja kellele ta oli oma talu pärandanud. See mees oli praegune mölder-talunik, Wello Mõtjafuru.

Nad nimetasid teda lihtsalt Wello, aga nad mõtlesid sealjuures üsna lugupidawalt tollest mölder-suurtalunikust. Miks nad olekski teda pidanud hindama halwemini, kui nad praegu seda tegid. Ent mõned aastad tagasi ei olnud weel kellelgi kombets olla tolle uustulnuta wastu lugupidaw. Teda oli üleolewalt koheldud, nagu Waigulas pole kunagi kedagi wõõrast armastatud, ega ühestki uuest mõtteski lohe lugu peetud.

Wello uus mõte oli olnud ka hoopis hull. Lihtsalt pöörane oli too ussriias oma ettemõttega. Ta purustas ja laastatas Tontoni meisi kui näeks wiimsset päewa. Puud, mida Rуста oma filma all oli lastud walaks kiranda, lauselisid Wel-

Iole ohvriks. Ta saatis mitu paari saagi metsa ja warsti olid tolle oru kaldad lagedad, kus praegu asuwad Druwesti noored wiljapuuiad. Seal on ju praegugi üksikuid kände noorte õunapuude wahel ja all orus wirwendab wesi, mille kogunenud juba järwejääle. Jääminek on ja ta iga päew teostumas, kuid ilmad ei ole annud siiski weel küllaldaselt sooja. Ja nüüd puhkawad Druwesti toredad hooned siin oru kallastel nagu kasjurahnud, millel pole midagi tege mist tolle tormiga, mis jastib praegu männiladmus.

Männid, mis seal laugemal kaswawad ja praegu tuulelainete wastu wõitlewad, mäletawad weel väga hästi, kuidas see siin kõik algas.

Kiipea kui Westiorus oli alanud metsalõikatus, oli siginenud siia ta igasuguseid ärimehi, kes walmismaterjali olid tahtnud üles osta. Oli isegi väga head hindu pakutud, kuid noorperemees oli waid naeratanud ja ütelnud: „Nul on üks teine mõte“ — ja rohkem ta enam wõõras- tega ei kõnelnud oma plaanidest. Kui need Tontonilt lahkusid, siis pigistab ta neil väga südamliselt kätt ja lausus jällegi, wäike naeratus huulil: „Kahju küll, et olete pidanud nii pika matka ette wõtma, kuid nul ei ole paraku wõimalik teiega äri teha!“

Säärased isemoodi wastused olid pannud mitmeidki Wello üle järele mõtlema. Kas siin ei olnud wõimalik tegemist üpris lamala mehega. Näh Kustal, põrgulisel, oli olnud õnne oma järeksulija walikuga. Eh-ee! mine wõta kinni, mida see poisj weel plaanitseb.

Kui metsas päewatöö oli lõppenud, siis läis Wello üksinda siin raiesmaal ringi, waatas järele, palju puid oli langetatud ja palju oli weel tarmis maha wõtta. Kõndis risti ja põigiti oru kallastel läbi ja läks siis alla orupõhja oja- teise juure ning waatas, kuidas see kiiresti abalt mulas. Siin kõndis ta uuu-

kalt edasi-tagasi, murdis mõne puuoksa ja torlas oja kaldasse maasse, tõmbas jälle wälja ja waatles muda, mis oksa külge oli jäänud. Siis kõndis ta jälle hulka maad edasi Tontoni talu poole ja jäi siia peatuma ning wahtis tahapoole, kust ta tulnud. Kuidas seal oru kaldad kaardusid laiali nagu laks pihupeja. Siin, kuhu ta seisma oli jäänud, olid kitsad oruseinad päris wastastikku. Wulijedes woolas siit oja kiiresti, kiiresti kiwide wahelt libises wesi. Siin oli ju langus otse mäest alla.

„Siia peab see rajatama!“ lausus Wello ja läks kiiresti teisele kaldale. Seal kõneles ta weel midagi üksinda omaette, kõndis edasi-tagasi — läks üles mäele, waatas sealt piluifilmi üle langetatud pallide ja wärskete kändude alla orgu ja kadus siis puude tüwede warju. Sulkus mees weel oma julgete mõtetega mööda metsa ja tuli alles poole öö ajal Tontoni tagakambriisse, kus heitis oma asemele. Egas siingi weel uni ei tulnud. Mõnikord rehkendas ta oma taskuraamatusse warase hommikutunnini ja uinus alles siis, kui Kusta tuli oma kasupoega äratama.

Läksid weel mõned päewad, langetati weel mõned puud ja siis tuli trobtikond hobuseid metsa. Neid oli laugemaltki kokku tulnud kui Waigulaft. Seal oli Kirikuküla mehi, seal oli naaberwalla peremehi. Kewad oli wiisa ja talupojad ei jaanud weel oma põllule. Nüüd tahtsid nad siin metsas natuke oma meeloomadega raha teenida. Wello oli kuulustused poe juure Kirikukülla ja Loo- maafeme kõrtsi juure wälja pannud ja lubanud hea päemapalga. Warsti hakasid palgimirnad kerkima oru kallastele. Ruttu algatati jälle uusi riitu. Mõned naljamehed arwasid, et küllab No kui wana palgiparmetaja neid lasseb siia wedada, et oja mööda eneselõbustufeks neid üksikult alla lasta.

Nädalapäevad kulusid palkide meda-
misega, siis olid hobujemehed metsast ka-
dunud. Ühel päeval tuli Wello kellegi
linnahärraga oru kallast mööda Tontoni
poolt. Palgiwirnade kohale jäid mehed
peatuma, waatajaid hetke tüsedatüwelisi
puid ja läksid siis jälle edasi. Linnahär-
ra kehtas õlgu ja rääkis kuidagi irooni-
liselt:

„Ei sellest ei tule midagi wälja.“ Oh-
tul sõidutati härra jälle lähemasje raud-
teejaama tagasi. Nii käis siin mitugi
meest. Kellelgi polnud aga waimustust
Wello ideest.

Siis mööbusid jälle päevad ja Wello
tuli ühe tüsedatüwelise nahkjopis blon-
di mehega raiesmaale. Mees kõneles
terama walju häälega ja väga kiiresti.
Ta näis ise enese jutust süttimat ja nii
nad seletajid seal tahesegi. Wõõras mees
käis kiiresti ümber palgiwirnade — ro-
nis kõrgese wirna otja üles, weeretas
mõne pealmise müraka jalaga liikuma ja
lausus:

„Jaa! Need on tublid poisid, neist
saab laudu ja kõike, mis süda igatses!“

Nüüd läksid üsna wee ääre ja tafsee-
riksid oja.

„Aga mida te siis selle paisuga teete,
kui palgid läbi saetud ja wett enam laua-
lõikamises tarwis ei ole?“ küsis wõõras
Wellost.

„Mõtlen siia wäitese weskli ehitada!“

„Just minu mõte,“ — ütles wõõras.
„Talule kulub seejuguine ehitus ikkagi
ära. Ma ütlen, Tontoni talu saab lohe
poole wäärtuslikumaks, kui ta siia endale
weski rajab!“

Kuidas saigi see mees teistiti rääkida.
Tema oli ju kuulus ehitusmeister Kolt.
Mees, kelle fantaasia oli alati ületanud
praktilised võimalused. Säärane julge
ettenägemisega mees kulus Wellole siia
metja lohe marjaks ära, sest teiste ta-
ga... Sittus hakkas odagi aras muut-
ma. Koltis oli ta õige mehena kofku

jaanud. See hulljulge unistaja ütles
Wellole lohe:

„Ei wäiteseft wesklist piisa siia. Te
waadate, kuidas wesi siin kiwid on uh-
tunud. Ei, need kiwid muidu uhtu, kui
wesi siin alati ei woola.“

„Eks ta woolagi alati,“ wastas Wel-
lo. „Seal oru põhjas on allikaid ja ta-
gamaal algawad suured jõod, kust wesi
oija kogub.“

„Ja teie tahate siia ehitada ainult
jahuweskli, et küla põrsastele teri katti
hõõruda... aga kuulake, mis mina tei-
le ütlen: siia ehitame wabriku — eks
ole, wanapois!“ Niikugust juttu ajas
Kolt.

Wello meri läks otse teema ja tema-
gi plaanid hakkasid kõrgemale ulatama
oma latwi. See oli ju toosama ehi-
tusmeister Kolt, kes Tontoni oli kõik
uued hooned ehitanud, kellel oli raha
niisama palju kui igasugu hulljulgeid
plaanid. See oli mees, kes ei hoolinud
millestki, kui tal oli waid mõni kawatus
käsil, mida ta tahtis ümtingimata läbi
wiia. Ja kui siis Kolt oli ütelnud, et
siia orgu saagu wabrik, siis see ka nii
pidi kujunema. Oh seda Kolti küll — te-
ma oli täitsamees moodis maailmas.
Oskas raha koguda ja mõstis seda jälle
külwata kõige maailma nelja tuule poole.

Tema pani nüüd oma käed siia wes-
klihatuse külge ja Wello mõis olla õn-
nelik.

Peale maapinna kaugenemist, kui ju-
ba noor rohi oli tärkama lõõnud, auku
paisu ehitamisele. Tehti esiteks hädapais
— ainult selleks, et wett koguda metsa-
materjali ümbertõötamiseks. Säärase
seadeldise lubanud Kolt esialgu siia üles-
panna ning jõumasinat polnud muud
wajagi. Warsti hakkas kõlama läbi metja
rändkaatri kaebaw sahkatamine. Inimesed
tulid seda imet siia waatama, weejõuga
bandi käima too saewärk. Kes seda oli
enne näinud, wõi sellest kuulnudki! Küll
on ikka meestel wead otjas — mis nad

Kõik wälja ka ei mõtle, lausuti, waadates Kolti ja Wello otja.

Kolt ei lausunud aga kellelegi sõnagi, kuigi Wello õnnelikult wolle saemärgi ümber askeldas ja juhiosa püüdis etendada. Meistrid aga laitsid paljudest laudu kui linte. Kolt waatas ja kiitis tööd ning läks minema. Ega temal siin üffinda tegemist pole, tal ju masinad käigus üle riigi. Waja sõita jälle sinna-tänna, rutt kogu aeg taga. Mees aina pahandab ja lausub: „näe, oma elu ei saagi enam elada! Kogu aja aina ehita ja ehita. Ja kui mina ei ehita, kes see siis veel ehitab?“ küsis ta jälle järsku ja siis mõis ta hõlata üles lugema kõiki neid patku, kus tema oli rajanud hooned, niisama nagu ta nad rajas siigi.

Tema, meister Kolt,— tema oli see, kes oli pannud paigale Druweški nurgakivi. Tema juhatusel ja toetusel olid need majad siia walmis saadud, kuhu waresmatel aegadel talwiti käisid ainult metsawarwad. Nüüd siin-paari kilomeetri kaugusel Tontoni talust wõimutsesid Druweški hooned, milliste omanik oli ka esimese kahe aasta kestel olnud ehitusmeister Kolt ise. Tema juba oskas kombineerida. Suurt kasi ta ju siit ei saanud, kuid midagi ikka... Mõned arwatsid küll, et meister läks siit suure rahaga minema, kuid teised teadsid, et wõlgadega. Ta olesk ju lepingu kohaselt pidanud seda asutust veel oma käes, kuid nagu ta ne ütles: polnud tal asja wastu enam huwi.

Huwi puudust ja kindlasti walebas, sest et tol ajal oli Koltil kõige wastu huwi. Isegi olesk see wagt nüüd olnud, kus meistri naine sõitis ära Inglismaale ja jättis wana Kolti üffinda. Nüüd olid selle kuulsa ettevõtja mõttelemu kiwud nagu ära lõigatud. Mees wabeles küll siin, küll seal, aga õiget asja enam ei saanud tema tõõst ega tegewusest.

Isegi sellel noorel sangaril, Wello Mõtjakurul, waadake, isegi temal hakkas hu-

wi oma ettevõtte wastu kaduma. Druweški peremees oli mõne aasta töötamise järele nagu elust pettunud. Ei olnud enam jeda inuukust, ei olnud enam jeda hoogu, millega ta oli siis alanud wiis-kuus aast tagasi. Nüüd olid ta unistused täitunud, kuid oma saawutuste sisse oli matnud ka mees oma termise. Seal seisid nüüd küll Druweški ja siin Tontoni ärklitoad lamas Wello oma asemel, kuid uni oli läinud. Ta kuulas nukrat tuule ulumist wäljas ja mõtles oma mõtteid. Kogu elu siin Tontoni mõõdus ta waimuilmale eest nagu filmilint. Kui ilusad nüüd tagant järele waadates olid need ajad, mil tema, ülemeelik rändtöömee, oli jäänud siia peatuma. Temast oli saanud siin suur uendaja — ta oli Wai-gula külaelu edasi wiinud üle weerandaja aasta.

Kuidas nüüd kõik traadid tulid wälja sealt tema poolt rajatud Druweškist ja wiisid igale poole toda moodsa aja walgust. Seal järasid elektrituled nii talutares, koolimajas kui ka wanas kuulsa Loomaafeme kõrvis. Inimesed, kes waresmail aastatel olid Wellose kiidagi suhtunud eelarwamisestega, tulid nüüd talle wastu wäga lahtete nägudega, wõisid mütsid peast ja lausuisid „Tere, härra!“

Härra aga oli rahutu ja süda ihtas tal uusi wõite. Mlati kui tulid need kewad-kuulised märtsiööd, siis ei moodanud ta magada. Need olid ajad, kus ta alati kümnekond aastat tagasi oli oma talwune maha raputanud ja läinud maanteedele, — sinna, kus astuwad nood tundmatud töõmehed, kirwes kaenla all, pambuke üle õla. Oli käinud wallast walla, külast külla, sinna jäänud waid peatuma, kus rajati midagi uut. Nüüd oli temast saanud paigalelanik, kuid ei see rannukist veel warest kadunud.

Tulid meele ta endised kaasklasedki — tuli meele too siitamaast päritolew Wai-gula mees Jants, kes praegu linnas kinni istus. Kas temagi ei kuule sinna tera-

fest võrebe tahta seda märtstõormi ulgu-
mist. Kas temagi ei ihta astuda jälle
kruusajale maanteel.

Enne kui Wello siiakanti sattus, oli
ta paar aastat tolle Jantsiga koos töö-
tanud sillaehitustel. Oh, milline tubli
töömees oli Jants olnud, jeesama, kelle
naine Salme praegugi teenis siin Tonto-
nil, ega tahtnud meeleldi peremehe üle-
olekut tunnistada, kuna ta teadis, et wa-
nasti see oli tema mehega ühetasoline
rännumees olnud. Ja nüüd Jants is-
tus seal kongis ja Wello mängis siin
suure kuulja Drumveski mõldri oja. Nii
oli saatusel käsi inimeste eluteid juhata-
nud.

Ega Wello sell päraist fugugi uhke ol-
nud, et temal elus natuke paremini oli
läinud. Nagu tänagi, ta oli juba wara
õues. Rõndis ümber hoonete, waatas
korraks hobuseid ja hakkas siis samm-
ma weški poole. Ta tahtis veel metsas-
ki korra enne päikesetõusu ära käia, et
oma filmaaga näha, kas torm seal palju
laastamistööd teinud.

Alles keshommiku paigu jõudis pere-
mees jälle Tontonile tagasi. Perenaine
Sola oli juba hommikueine asetanud
lauale ja ootas oma isandat. See tegi
seal õues julastele korrabusi, et need
lähelgid lohe metja ja hakkaksid noid tuu-
lemurtud puud koristama. Ta ise tulewat
ta warsti sinna nende tööd juhutama.

Jah, Drumveskil seda küpsset metsa veel
jatkus. Mets andis talule võimu, raha
ja kuulsust. Drumveski inimesedki tundsid
endid teistest uhlematena ja käitusid
otustawalt ning iseteadlikult. Siin wõr-
sus seda põlist talupoja au ja uhkust.
Tontoni ja Drumveski peremees wõis
käjutada ja ... maksta.

2.

Drumveskise tuleb wanglamees.

Inimesed on nagu ilmad. Wõh on
nad tormised—arjad wihased, siis õl-
dasje: inimesed on halwad, kuid ilm

wõib muutuda, wõib jälle heaks saada,
päikesepaisteliseks, tuul wõib waikida,
jadu lakata. Inimene wõib samuti heaks
 saada, kui ta ainult tahab. Ja ega siis
 inimest wihata ega karistata, waid te-
 male ollakse wastutulelit nagu Drumves-
 ki mõldri äi Sawimäe Madu Jantsile
 wastutulelit oli, kui too palus ennast lu-
 bada Madu wantripärale, et jälle Waigu-
 lasje tagasi jõita.

„Sinap see siis oledki,“ jäi Madu Jant-
 si otja mahtides seisma. „Kuulus Põdeja
 weški põletaja Jants! Näe, poisj wangist
 wälja karanud — wõi kuidas.“

„Eile wabanefin,“ ütles Jants uhkelt,
 nagu oleks ta teab mis katje sooritanud.

„Eile?“ Madu jäi mõttekse.

„Kas siis kuus aastat oli möödas?“

„Neli— ainult neli!“

„Jah, neli aastat“, kordas Madu. „Pi-
 di ju ilka kuus olema jul seda istumist.“

„Kergendati, olin korralt poisj.“

„Korralt poisj, jina Jants,“ Madu
 nägu tõmbus rõõmuist laiaks.

„Jah, Madu,“ hüüdis Jants rõõmsalt,
 „ja nüüd tulen Waigulasje tagasi.“

„Waigulasje tagasi!“ Madu ei suut-
 nud seda kuidagi uskuda. Kas siis maa-
 ilma muutuwad kõik asjad jälle heaks.
 Kas kurjus tõesti on kadumas—wangid
 saawad jälle headeks inimesteks ja käi-
 wad wabaduses rõõmsate nägudega rin-
 gi, ning tallis temadine päike tuldab
 kõik oma naeratusega üle.

Ka Madu oli saanud täisrõõmulise
 naeratuse oma näole ja ta mõnules, kui-
 das ta põskede mukslid tõmblesid ning
 hea oli olla. Ta jäi aga ainult talupo-
 jaks ja warjas sedagi rõõma nii nagu ta
 oli harjunud warjama rõõmujsid kõgu
 oma elu päewad. Ei millesti mõinud ol-
 la talupoeg kindel! Seal wõis mõne
 tunni jooksul ta oma filma all baswar
 ja walmim ruffipõid ühe raju läbi muu-
 tuda rufjunniks. Kõik olenes ainult
 ilmades, millised wõisid muutuda kur-
 jaks.

Talupoeg jäi aga Madus nagu igas teiseki kandiliseks ja tahumatuks kui kästsi valmistatud supilusikas. Ennem mõis kulluda palude lauale kui suppi sai juu juure! Nii oli tavalisti lugu rõõmudega ja Madu tundis neid Ta ei tarwitsemud seda mõelda, see kõik oli tal meres—põlvest põlve oli elu nii kestnud. Kuid Madu Savimäe, jõukas peremees, tahtis näidata siiski suurt joont. Ta tahtis olla linnalik ning lausus:

„Kuule, kas peaksite selle sinu wabaduse peale tegema ühe wäitese napsi!“

„Napsi, hüüdis Jants, napsi!“ Jants oleks tahtnud säärast sõna veel kord kuulda. Tolles ujus möödnud aegade mälestuste lõhu loju tema olemusse. Otsku kostedest langes elu jälle Jantsi meeltesse, ning elustunult küsis ta: „Napsi, kas sa ütlesid napsi. Jah, Maduke, aga ma ei joo enam napsi. Tead sa—naps on niifugune asi... Jah mõiks ju mõtta ka—aga kui ma just neli aastat olen wangis ilma läbi tulnud, siis tahaksin ma wabaduses wähemalt neli päewagi proowida.“

See proowimine küll ei kestnud õhturigi, sest niipea kui mehed linnast keduteel Loomaafeme kõrtsi juure olid jõudnud, tuli ikkagi oma wäike tops ära teha.

„Mina ostan ise enese poolt — enese rahaga,“ oli Madu suurrustanud, kui ta Jantsi sisse kutsus.

Wana Loomaafeme kaupmees Looode ise tuli trepile wälja, kui kuulis, et olid saabunud huwitamad mehed. Ta tahtis Madu hobust wantriga tõmma'a kuuri alla. Siin olid ju nüüd kõik uued ehitised, mida Jants polnud näinudki. Mis siis õige Jants mõtleb! Egas nemad siin Waigulas pole seda nelja aastat maha maganud, mille Jants wangis istus. Siin on kerkinud suur omnibuskuur ja hobuste warjualune elektrinaugustufega. Kõik on Looode wahapeal lastnud oma tundedele ehi-

tada. Loomaafeme kõrts on saanud nüüd Waigula tähtsaks asutuseks. Ta on niitelda sõlmpunkt küla ja Druweški wahel, kummalegi poole saab kilomeeter maad ja Druweški ning küla wahel on samuti kilomeeter: ühesõnaga — kolmnurt.

Loomaafeme kõrts suudab siiski oma wana tähtsust säilitada. Ta on niiteldu kirik keset küla! Siit läheb suurem maantee mööda, milline sirutab omad harud nagu puu kaks oksa ühe külla, teise Dru weški juure. Seda teed waliselbki kaupmees Looode oma omnibusjega ja kahe autojuhiga, ning hirmutab kraami talupoegade noori hobuseid, kes veel pole sõidukitega tuttamad.

Kõike seda ruttasid inimesed Jantsile seletama, kui too koos Maduga kõrtsi laua juures istus ja Looode omalt poolt neile alguseks pudeli õlut lauale pani. Di elu, mis siin kõik oli elatud, ja tööd, mis tehtud! Jantsi filmad weniisid päris pärani ja ta waatas loiu, lehmaliiku pilguga, sest see kõik ei olnud nagu endine Waigula. See nagu polnud üldse Loomaafeme kõrts! See oli peen trahster, trohwitud seintega ja elektripirniga laes. Kui nüüd kadunud Tanipapa Juhhan siin elaks, tollega kaksats Jants kohe klaasid kokku!

„Kuidas see Druweški Wello ka elab,“ päris Jants, kui naps oli lahutanud esimese lohmetuse.

„Wello on läbi!“ wastas Looode Endel.

„Läbi!?“

„Läbi neh, mehel termis mokas. Ega ole enam seda olemist ega elamist, mis wanasti, kui sina veel siin mäsasid,“ seletas kaupmees Looode.

„Kuhu kuram tal see termis siis jäi?“

„Sumal sa tead, aga ära ta kadus. Nagu waha sulas tule käes.“

„Wat see on, kui inimene läheb liiga ahneks — ole nii tugew kui tahes, aga ega sul mitut elu ole. Sedatama lihte pead hõtdma!“ seletas Madu targalt.

Tema sõnal näis nüüd rohkem kaalu olevat kui wanasti. Teda mõeti päris tõstijelt. Oli ju Nadu rikka Oru möldri äi.

„Kas Wello siis haige on?“ päris Jants.

„Haige — seal ta koperdab, käis üks-wahe päris karkudega. Noor mees üsna, hale maadata,“ seletas poemes.

„Aga kätēs on tal kuradima jõud,“ lijas teegi seinadääres istum wurrudega pois.

„Kuramus — see on ju Kallju! Waata, kus Kallju pois lastnud enesele wurrud ette kaswada!“

„Kuidas tal need jalad siis na läbi läksid?“

„Eks ta seal meskis ööd kui päewa seisnud. Kivipõrand — näe mõjus,“ teadbis Nadu.

Ka poemes kinnitas sama. Wõi ta warengi wähe oli orjanud. Terwe Waigula rahwas näis Wellole kaasa tundmat. Wello oli ju ka neile walgusejama ehitanud ja nüüd maitšes terwe ümbruskond selle milja. Ehitaja ise oli jäänud aga jalutuks! Ja — häda ja wiletust on elus ikka kui õnnepäewi.

Ja siin istus wana waletaja, waras ja põletaja! Ta oli Waigula wanale Põdeja meskile tule otša pistnud, ning nüüd nelja aasta pärast wangist wälja tulnud. Istus, sõi ja jõi siin kõrtilana juures nagu aumees kunagi, läedjalad terwed, ei häda millestki.

Kui juba kewadine hämarus poe ümbrust haaras, mõttis Jants pudelitse tasku ja hakkas Tontoni poole sammuma. Seal pidi ju elama ta naine Salme poja Beetrikesega. Jants teadis Salme wiimast kilaskäiguist wangimajja niipalju, et Beeter olewat isaga juba lihepikkune. Oh seda noorust küll, mõtles Jants. Mis weil muud teha kui kaswada. Ta kirjutas, kuidas ta koju läheb, mõi mis ta oma Beetrite ütleb. Plaan oli olnud küll ammu juba küps,

kuid see kõik oli algusest peale jassi läinud. Kõik oli kujunenud teistti, kui tema, Jants, tahtis, aga tallele ja kaebad.

„Ära ilmal walu kaeba!“ ümijes Jants laulda, sammudes metsawahelist rada. Noor mets — ka see oli kaswanud ja kajas nii toredasti wastu. Mäni kaswud olid juba igiroheliste õkste tipult oma walfjad ninad wälja pistnud — kaugemal lepikus sirtsus künnilind. Rändaja oli wäsinud. Ta peatas suure paju all maantee perwel. Seal ülewal oli kuldnoka pejakaft. Kuldnokk oli juba pesa walmis teinud ja laulis oma maja ees. Tema, Jants, oli weel siis teeperwel! Jah, siiski — wäite on inimese tahtmine: sina ainult mõtled ja saatus laadab, arutles Jants. Ta wõttis oma kaajasolewast pudelist lonksu, ning wiskas end siruli paju tihwe najale, läedjalad hooletult laiali. Ometi kord jälle kodu lähedal... mõtles ta, kuid seal jamaas rõögatas järsku metsiku jõuga laulu lahti, kui oletš uss teda hammustanud:

„Ära ilmal walu kaeba,
ära nuta pisaraid.

Ilm ei usu, et ja ra-ra-ra...

„Tra-ra-ra-ra...“ wiimane ra furi juba laulja suhu ja ta filmad olid waju- nud kinni.

Esimene uni wabaduses — see oli wallutanud wäsinud mehe ja siin ta norstkas. Kewadine õõ ümberringi, kaugemal heinamaad ja põllud oma „kurliuks“ häälitsewate nurmtanadega. Sõ tais rabade ärkamise kewadist rõsket hõngu ja kajasid. Magaja ei tajunud midagi sellest. Ta ärkas waid siis, kui kuulis kõnelust enda lähedal.

„Läheme siia samasse!“ ütles pois.

„Ei tea,“ wastas tüdruk.

„Mis seal teada — seal eemal, kus heinakuchi, seal on nii tore istuda.“

Jants lastis filmad pilukile.

Maanteel kewadises udus seisjis tats siluetti.

Mida paganat nad seal kauplesid, mõtles Jants, ning hakkas kiiresti kätega mehklema — magades oli hakanud jaha.

„Keegi magab seal paju taga,“ sosistas tüdruk.

„Läheme kiiresti,“ hüüdis poiss samuti sosinal. Ja püüdis tüdrukut tõmmata kättpidi üle maantee kraawi teiselt poolt wana paju, mille all Jants magas.

„Ei, ei, August, ma kardan,“ hüüdis tüdruk. Ta oli siiski paar sammu poisiga ühes läinud. Müüd hakkas ta vastu. Oma wastuhakkamisega ajas ta poisi weel rohkem hoogu ja too haaras ta süle ning kandis üle maanteekraawi. Seal algas jälle kauplemine, millist Jants enam ühikõnaliselt ei kuulnud. Ta kuulis küll, kui poiss ütles: aga, Margit, küll ja wõid olla rumal, ja siis nad läksid mõlemad üle kõrgheinamaa mulluse heinakuhja poole. Jants waatas neile järele. Sigus, see oli kadunud Tanipapa Juhani heinamaa. Siin pandi wanasti hobuste laud jalgade alla, kui mindi heinasaadused wadama. Müüd oli aga juba Põdeja weskijärwanu kuuw ja järwetaguine heinamaa samuti. Eks olenenud see kõik temast, Jantstist! Ta tundis oma tähtsust otsekui tõuswat siin mööda kewadist heinamaad kõndides. Tema oli ju see, kes oli pistnud weskile tule külge ning häwitanud weski. Ja heinamaid mädahoidma weskijärwe. Müüd wõisid nad siin kõndida. Nood kats, kes seal ees läksid ja heinakuhja taha kadusid.

Mida pörgut nad seal istuvad — Jants hakkas aegamööda neile järgnema. Minejad ei waadanud taha ja warsti jõudis ta kraawikalda lähedusse, kus pöösaste rida wiis tihedalt heinakuhjast mööda. Jants hiilis pöösataguseid pidi ka sinna poole.

Mida otks ta siit —, läbis teda järsku mõtet. Ta jäi peatuma kui kunagi poisikesena ja wahtis pajuurbi oma ümber. Kuidas paju õitfes — tema oli kõige wa-

raajem. Olesks olnud end jälle hea tunda wäikesena siin kraawikalda — kui seda kõike poleks olnud, kui see olesks waid unenägu! Ta lõikats siit paraja lepi pajupilli tarwis. Ent kuhu kuramus oli ta oma wiinapudeli jätnud! Ta hakkas tantsutes ringi kobama. Imelik, kuidas see talle nüüd järsku meele oli tulnud. Wist sellest, et ta kujutles end puhuwat pajupilli, mida ei olnud. Ta olesks wõinud pudelikaela seada oma huultele.

Nood kats näisid seal kuhja taga seiswat ikka endiselt ja sosistawat üksteise läheduses.

„Ei ole ju märg, Margit. Ma laotan oma mantli maha,“ ütles August.

„Mantel määrdub ära,“ wastas Margit tõrjuwalt.

Waata Margitit, mõles Jants, ta on ju päris kena tots.

August laotab mantli heinamaale.

„Ei tea siiski,“ ütles Margit ja istus.

August istus talle kõrwale.

Jants istus siia kraawiperwese pöösaste ja waatas pealt. Ikka seesama jutt — need samad sõmbed, mis olid ka siis, kui Jants oli weel noor leeripoiss. Heinakuhja taga oli temagi oma Salme leidnud.

„Jäta weel, August, kallis poiss,“ palus Margit. „Ma olen nii noor — ma kardan nii kangesti. Ta haaras poisil oma mõemate kätega ümber kaela ja surus sellele pea rinnale. August kiskus midagi tüdrukuriietes.

„Ei, ei mitte praegu. Mitte nüüd!“ hüüdis Margit juba haledasti. „Halas-ta, armas Jumal, ma. . .“

Poiss tõmbus tagasi.

Ta rääkis pehmel passihäälel juttu ilusast kewadest. Kuidas kõik ärkab. Kuidas weed wulifewad merre, kuidas linnud tulewad jälle tagasi, kuidas igauks ruttab oma koju.

„Kuule, kuidas linnud laulawad. Jga sõnaga, mida ma sulle räägin, Margit. Jga sõnaga ma aratan nad rohkem ja rohkem. Sa tead, kui wäike on inimese jõud selle ärkawa looduse keskel, kui wõi-

metud oleme meie. Sa ütled, halasta! Kes loobuses halastab? Wili külmatakse, wili walmib ja kas ta ei loo seemet omal ajal. Ei, mingit halastust ei tunta maailmas. Tuul puhub kuhu tahab, weji woolab kuhu tahab — puu laswab! Keegi ei saa ütelda talle, ära praegu weel kaswa, oota natuke aega! Ja sina, Margit, käsed müüd oodata. Meie oleme noored inimesed — milleks peame ootama?”

Ja ega olnudki waja oodata. Margit oli juba weendunud, et Augustil oli õigus.

Ta ainult kartis.

„Mis seal karta, eks seda ole juhtunud teistegagi,“ ütles August, „lõikidega!...“

Ja juhtus nendegagi!

„Pagana osaw jell,“ ütles Jants, kui August ja Margit olid ära läinud, ning sülitas siin kraawiperwel. Tema istus siin nagu wana narr, ega osanud midagi peale hakata. Jah, wabadus, nüüd oli sed rumalat wabadust nii, et Jants üsna uppus sellesse. Ei olnud enam kuskil pool kindlat kiwiseina ega trellitet akent. Mees oli sattunud keset elu ega saanud enam õiget osa kätte. Rüst pidi ta nüüd õieti kinni hakkama. Koju minna... Kuidas ta sinna kojugi nüüd lähel! Kõik oli läinud jälle teisiti.

„Kewade, weed jooksewad merre — koju. Pinnud lendawad pesitama — koju. Tore jutt,“ ütles ta lõwasti — ja wangi lastakse lahti — koju. Kurat wõtaks — nüüd lähel ta mina koju!”

Ta oli oma wiinapudeli üles leidnud, rüüpas selle tühjaks, heitis lesta kraawi ja hakkas minema.

3. peatükki.

Jants leiab jälle oma naise ja lapse.

Jants oli astunud tüff maad mööda kruusast maanteed, kuni jõudis metsawahela. Siin peatus ta hetke ja waatas ümber: kõik oli niisama kui ennegi. Näis, nagu oleks ta waid paar päewa eemal wiibinud. Need jledakoorelised, otsegu

maalitud tüwedega haamad seisid seal tee ääres oma ripnemate tilpadega mailjelt hommituses rahus.

„Ohoo!“ hüüdis Jants endamisi, küllap need haamatilbad pidid eeldama wiljarikka suwe jaabumist. Taamal rohetas noor kuusik, mille latwade tagant küünitased pead üfsikud wanad põlised männid.

Nii-nii! Seal mändide juures pidi aigama raiesmit. Jants mäletas weel, kuidas ta sealt männikust oli wiimaseid palke wantrile weeretanud ja kuidas Wello oli sinna lastnud hiljem noore metsa istutada. Rusta, kes tol ajal oli weel elanud, oli üsna metsajastutamise wastane olnud.

„Mis seesugusest, rämpsuist weel istutada. Eks seda padrikut kaswa ifegi igale poole,“ oli Rusta lausunud, kuid hurwiga oli temagi iga päew käinud siin raiesmail ja waadanud, kuidas Jants mätaid üles lõikas ning naised riputasid puuseemneid mulda. Sellest kõigest ei tulnud aga midagi wälja, sest seeme millegipärast ei idanenud. Nüüd lastis Wello järgmisel kewadel raiesmaa kuuse- ja männitaimedega üle istutada. Nii tahtis ta wõita toda kaotatud suwe — ja weel rohkegi. Wello soow oli, et sinna, kust tema firwes oli üle käinud, jälle mets kiiresti ajemele kaswaks. Imelik pois oli see Tontoni noorperemees. Ta nagu muidu ei saanud ollagi, kui ta midagi ei loonud, kui ei ehitanud wõi ei rajanud midagi uut. Oli loodus siis nii lõpma-ta palju annutanud jõudu sellesse tumedawerelisele jäsfakasse mehesse, et see otsekui pakitses mingi tegeruuse järele.

Jants jõudis wäikele kitsa teerajant, siit käis teele läbi metsa tema tare manu, wärskelt oli rada sõtkatud praegugi. Kuipalju tordi oli siit astunud Tontoni tagamaa popsitare juure, sinna Oruweski raiesmaa serwale. Mis oli seal metsa rüpes Jantsil wiga elada olnud. Nüüd ta oli neli aastat eemal wiibinud ja naine Salme pidi poja Peetritefega seal üksi olema. Jants põitas metsawahela ja hakkas astuma kiiremini. Nüüd oli siiski wi-

fugune kojutulef. Remadpäite oli tõusnud juba nii kõrgele, et hakkas lahutama hommikuist uduõela, kaugeimat kõstem soolindude häälitsemine maibus. Teatav pidulikkus walitses Jantsi jaabumises siia metsatarre. Nagu ta hüiti katus lepawõsa tagant paistma hakkas, taandas ta samm. Mis ütleb nüüd Salme? Salme ei oska arvatagi, et tema Jants nii järsku koju ilmub. Kui Salme wiimast korda linnas oli käinud ja oma mehele padajanni järele wiinud, oli see arwanud, et küllap läheb ikka veel tublisti aega tolle istumisega. Nüüd oli wabanemine nagu liiga järsku tulnud.

Mõned Jantsi kolleegid olid teadnud arvata, et säärane tewadine meeste lastilastmine olewat olnud tingitud põllutööliste puudusest. Mis lugu see pidi olema — maal taluwojad ei oska endile kufagilt sulaseid leida, aga siin istuwad tublid poisid kui härjad linnas kwiimajas. „Kui lähetski jälle isegi kuhugile juwiliseks — nii nagu midagi poleks olnudki,“ mõtles Jants oma õuewärawa juure jõudes.

Kena wäike õu nagu karbik. Muist aeda oli juba aja jooksul ära lagunenu — jeda oli siis lepahagudega parandatud. Majas näis walitsewat veel sügaw hommikune rahu, ainult kull oma lapaneperega sammus õues, ja sibas nüüd Jantsi nähes niijuguse kisaga minema nagu wiimses surmahuus. Suepoolsele atnale oli walge riie ette tõmmatud, nii et Jants ei saanudki oma tuppä piiluda, kui ta olesks tahtnudki. Ta lähenes uksele. Kuid enne kui ta selle linli puutus, taandus ta paar sammu ja heitis käega. Nagu olesks selleks toda ruttamiist tarwis olnud, et siin oma tare ukse lingi järele käsi wälja sirutada ja siis jälle ära taganeda. Mees isegi hakkas liikuma wärati poole. Jumal ja tead, mis mõtted talle järsku peale tulid. Wõib-olla tundis ta end järsku üllearwena siin popsitare õues. Salme pärast ta ju siia kunagi ei olesks tulnud, nii oli ta warematal aegadel kü-

las seletanud — aga ainult lapse pärast. Salme — see oli Jantsile olnud ikka wõõras inimene, kuid laps Peetrike oli ju ikka Jantsi oma poeg, ja eks olnud siis Salmegi kui Jantsi lihase poja ema kuidagi talutaw. Niijugust juttu oli Jants warematal aegadel maailma inimestele rääkinud. Wõib-olla olid talle nüüd järsku need popsitare elanikud mõlemad wõõrats jäänud...

Seal awanes aga krigisebeds popsitare ukse. Pidas linases särjäs naine pistis oma unise näo selle wahelt ja waatas õue. Praegu oli tõesti raske öelda, kas raske une jäljed wõi juba ähwardaw wanadus oli toda omaaegset kuldkollasejuunselist küsailudust muutnud sääraksiks süngimeliseks.

„Ah see oled ju sina, —“ ütles Salme ja liikas ukse pärani, nagu näeks ta niijuguse wärawa juures konutawat Jantsi paremini. „Mina mõtleisin, et kes pagan seal õues peaks küll kolama.“

„Sa siis ei maganudki?“ see oli Jantsi esimene lause oma naisele.

„Ma saan siis magada, kui tean, et sa pole kodus, waid kooberdad küla mööda. Mis sa seal siis veel kohmitjed, tule siisje!“

„Sa teadsid siis, et ma jälle tagasi olen?“

„Eks olnud eile juba kogu Waigula wald juttu täis, et sind leiwawarguse pärast wangimajast wälja olewat wistatud!“

Jants naeris põrinal.

„Kas Peetrike veel magab?“ küsis ta, kui nad Salmega kitsal tareläwel üsna üksteise lähedal seisid.

„Magab!“ wastas Salme taha. Tema oli too üskõitne üleolew naine järsku taandunud ja ta hääli oli muutunud wäikeseks sosinaks.

Jants pakkus Salmele kätt.

„No tereta lah!“ lausus ta.

„Ära hakka oma kommettega.“ wõis Salme ja pühkis särjipiiluga filmi, nii et ta poolkatmata koha Jantsi filmadele veel palju rohkem naudingut pakkus,

„Hakka sa nüüd wirisema — nagu mõni wana naine!“ noomis teda Jants.

„Olen ma siis weel noor, sinu arust?“

„No ei ole sa weel wana — kangeltsi mitte!“ hüüdis Jants ja ta tundis, kuidas ta käed tiuslikult püüdsid puudutada Salmet. Kuid Jants ostas ennast walitseda. Egas tema mõni poisike ole — nagu nood ennist seal kuhja taga. Ja üsna ime-lik, kuidas ta mõtted nüüd ainult rändasid siit tareläweli sinna kuhja taha ja sealt jälle siia järgiwäl seisma naise juure tagasi. Neli aastat wangipõlwe oli tema elust nüüd nagu wälja pühitud. Ei seda pole kunagi Jantsiga juhtunud — Jantsil on ju palju elulähedasemat toimingud päewakorral.

„Kuule, kas sul ei hakka külm?“ küsis Jants järsku Salmelt, kes ennast kuidagi omas linases järgis kühmu tõmbab ja paar korda teha wäristab. Nad waatavad ju teineteisele silma, otsegu noored armastajad. See wõtab Jantsi peagu hingistama. Tema palju ju kunagi kellelegi otse ei waata. Parema on pikk itka kuidagi kõrwale langetada, on lihtsam ja kergem. Nüüd peab mees seda otsawaatamist kuidagi wäga tarwilikuks ja surub oma käed tugewasti taskutesse.

„Noh, mis sa jõllitad — nagu öökull,“ lausub järsku Salme ja lükkab Jantsi, nii et see peab oma seljataga asuwalt ufse piidalt tuge otsima. „Oled tehwaiks ka jäänud nagu takufoonal, nõrk, ei seija enam jalulgi. Puhka kas wõi hingeõhuga ümber.“

Et see Salme olnud itka endine. Peagu niisama nagu wiieteistkümneme aastate eestki. Ei noh — see on ju päris tore, et Jantsil niisugune naine on.

„Kuule, läheme siisse — sul hakkab külm,“ lausub Jants jälle hoolitsewalt, kuid Salme ei taha nagu enam tuppaminnagi.

„Ma wõtan midagi ümber, siis tulen sinuga õue,“ ütleb ta ja kaob kambri uste enese järel lahti jättes.

Jants on karmas ufse wahelt tuppamilluma. Seal tagaseinas on Peetrikekse woodi. Poiss näib olevat juba päris pikatsi sirgunud, jalad ei mahi enam woadisse. Salme on jängi jalutsi juure seadnud tooli, et Peetril wõimalik oleks ta tarbeforral end sirutada. Oh, kuidas ta magab — warsti peab ta tõusma ja kooli ruttama. Salme ei taha ju poisiti nii wara aratada. Et nüüd pea kaua aja järele koju tulnud isa wedelemagi seni õues, kuni noorhärja tõuseb.

Ent ega Salme oma Jantsi kauaks ootama jäta. Ta ei olegi omale hilpusid midagi ümber wõtnud, kui ainult ihe juba narmendama kulunud äärtega triibulise teki. Selle on ta suurrätiku moodi koku keeranud ja tõmmanud tihedalt ümber kaela, kui kardaks ainult kael külma. Põlwe on aga endiselt paljad ja jalad samuti.

„Sa oled muidugi magamata,“ ütles ta Jantsile.

„Ei ma koguni ilma magamata ole,“ wastab mees.

„Ma kraawikalda ennist natuke pikutafid.“

Salme waatab teda kuidagi hindawalt ja lausub siis: „Et sa ole küll mitu aastat seal maganud, mis sul muud teha oli.“

„Lehm on sul itka alles —?“ küsis Jants, kuna ta ei taha, et Salme oma jutuga tüürib sinna nende nelja aasta juure.

„Kas laps tahab piima wõi?“ tõnkab Salme wastu. „Ei piima mul sulle küll anda pole — meil ihegi wassapõmmats, kes selle wõi nahka pistab. Tahad sa teada näha?“

Ja ilma et Jants midagi wastata saab, hakkab ta Salme sabas laudabriku poole sammuma. See on igawene pime onnife, nii et wäljast tuleja järsku midagi ei näegi. Salme teab juba teed käsitaudu ja seal ta warsti rinnutabki üle

wasika sulu ning lausub juba palju julgemalt ja kõlawama häälega kui toa läwel:

„Waata — sellest kaswatame noore lehma. Päewas hakkabki juba wanats jääma ja sarwed ka teisel mõlemad maha nurdunud!“

Zantzi film ei seleta muud midagi kui Päewase walget laukotsa ja wasika sulul nõjatawa naije paljaid jääri, milliseid imelikul wiisil too wasikawaatamise poos weel Zantzile paremini ilmutab. Ta läheneb ka kiiresti wasikafulule ja waatleb toda edasi-tagasi tammuwat noort pruunifaspunast lojust, kelle ainjamaks soowits on ainult oma waatajate käsi lastuda ja nende sõrmi imeda. Zants lahebtki ühe kae wasikale maiustuseks saada ja seda teeb Salmege. Teine Zantzi käsi on esialgu weel kõwasti surutud tasku, kuid siis enam ei tea Zants isegi, millal ta selle sealt wälja on wõtnud ja nüüd tunneb ta ühte Salme paljastest säärtest oma pihus.

„Wasikas tahab juua jah — oh ja wae-seke, waata nüüd, kuidas ta hüppab — kõht on loomafesjel tühi . . .“ lausub Salme ja surub oma külje hoopis Zantzile lähebale. Nüüd peab Zants teisegi kae wasika mofkade wahelt ära wõtma ja pühib selle enne oma püski külge wastu ilast puhataks, ennekui sellegagi leiab Salmele lähenemist.

„Ära nüüd hulla!“ pahandab Salme.

„Wana mees, aga warja aru.“

Zants muutubki jälle mõislikumaks.

„Kas sul Päewasele weel heimu on ka, wõi pead looma wiima sulu sööma —?“ küsib siis Zants asjalikult.

„Seniks küllalt kui noor rohi kaswab — tahad sa näha?“ kütkab Salme tütar-lapjekult. „Tule läheme waatama!“

Za kiiresti sammubki Zants Salmele järele laudast wälja. Käästa alt leiawad nad kolme pulgaga redeli ja sellega hakkab Salme latta turnima, et minna Zantzile näitama, palju tal on weel Päewase tarmis pösktu ja heimu nullusest saagist.

Zants waatab talle järele — juugi lahti.

„Mis sa's nüüd wahid, wa' häbemata!“ hüüab Salme, kui juba lauda latta on jõudnud. „Eks tule järele, siis näed, kus mul warandus . . .“

Paari hüppega tollel wäikesel redelil ongi Zants oma madala laudaubritu latta, millise lagi wärišeb, otsekui ei kannaks ta tahte inimest korruga. Salme on oma tekiga heintele istunud ja nüüd waatab Zantzile nii wallatu pilguga wastu, et seegi pea samas paigas ennast leiab, ja Päewase heinatagawara aina tolmab, nii nagu kewadine hein ikka. Ei jääraft siiplemist siin laudalattas pole ammu nähtud-tuuldud.

„Ära nüüd nii metsik oli!“ lausub Salme hingelbades. „Sa tapad ju mu hoopis waeje omaks.“

„Kes sind tühja puutus,“ lausub Zants ja hakkab oma mütsi otšima. „Nüüd tuleb weel kiitlenu.“

„Mis sa tuhniid?“ küsib Salme.

„Duramus teab, kuhu mul see müts jäi, selle juure rabinaga.“

„Mis rabin sul siis oli?“

Zants ärritub sääraje pilkamise peale.

„Kuu, kas sa wiimaks tal peal ei istu?“

„Mis siis kui istungi — tule wõta ära — kus ka mees — laseb naisel oma mütsile peale istuda!“ ärritab Salme.

Rii siis Zants tormabki oma mütsi otšides uuesti Salme juure ning jälle saawad Päewase heinad tuulutada. Miipea kui uljad hullajad natuke rahunewad, kostab kaeblik poistkeje hääl tare poolt: „Ge—ma!“ ja siis waike omaette jutt — „kus ta ometi on jooksnud?“

„Zumal, Peetrike jääb kooli hiljaks,“ lausub Salme ja tormab alla õie. Kui Zants ka alla tahab tulla, krimpjutab Salme eitamalt nägu. Argu tema tulgu praegu. Siit ülevalt läbi lagunenumid laudalattuse wõib ta waadata, kuidas peeg kooli läheb. Eks jälleägemiseks isa ja poja wahel ole aega hiljemgi — praegu isegi liiajset ruttu küllalt.

„Ole siis lahke!“ lausub Jants endamisi, kui Salme juba poisiga õues asteldab. Ta võtab tolle Salme wooditeki, mäsib endale ümber pea ja jääb nii sinna Päemase toidutagawara hunniku otsa magama.

Meljas peatükk.

Linda ja Margit.

Salme oli kogu kewade läinud Tontoni tõe järele ja õhtul jälle tagasi tulnud oma toa juure. Peeter käis viimast talme koolis. Jaanipäemaks pidi ta saama viieteistkümneaastaseks ja kui kewadel kooli lõpetab, oli Wello teda lubanud Druwestisje weskipoisiks wõtta. Siin tulus jäärane sell tingimata, oleks otse tarwilit. Peeter õppis hästi ja oli rõõmus oma tulewiku üle. Temast saab aja jookswil mõlder. Ja ega Peetrit nüüd koolis enam nii wäga põlatudki nagu waremalt. Mis sellest, et ta oli poppi poeg ja ta isa teati olewat wangis. Poisile naeratas nüüd ilus tulewit. Wello hoidis poisit ja Peeter oli ikka olnud wastuwõetaw külaline Tontonil. Perenaine Sola ise oli talle heegeldanud jõuluts toredata nisi kampuni.

„Mis proual muudki ajawiteks teha,“ sojistafid tüdrukud kõõgis omawahel.

„Näe neli aastat mehel olnud, aga last ei ole.“ lähistas Linda, see walgepäine, keda Wello lord oli armastanud, kuid kes hiljem ikkagi oli jäänud kooki, kui Sola linnast Tontoni talle tagasi tuli ja siia sai perenaiseks. Sola mäletas ta weel wäga hästi, kuidas ta omal ajal armu- dedusest kütetuna Lindat oli pajalapiga löönud ja kuidas Linda siis oli nutnud ja lubanud filmapilk oma kompsud kottu panna ja ära minna, kuid oli jäänud siiski tänapäewani — nii nagu poleks kunagi midagi paha juhtunudki. Nüüd oli peale Salme ja Linda siin weel noor Margit. Kõlas kõneldi, et Kalju — see, kes omale nüüd murrud kaswatanud — pidawat sõbrustama Margitiga, aga ega seda polnud keegi märganud. Warem pidi

Kalju ikka Lindat kosima, kuid nüüd ei tulnud sellest enam palju juttu.

Kiipea kui pois oli kaitsewäes teeninud, ei tahtnud ta kosimisejuttu kuuldag? Tema, Kalju Sepp — mida teeb tema naisega? Kuhu ta läheb? Ta isal oli waib kirikutülas poppitare, siit oma kahetsa kilomeetrit kaugel, kuid tuba oli kui peawendi-õdesid kuhjaga täis. Kuhu mahutsiia Kalju oma noore prouaga. Jlegi seitse hinge majas. Ei sellest tulnud midagi wälja. Ja Linda? Ega ta kurwas- tainudki. Läinud kewadel olid natule mõ- kad mõssis, aga nüüd nad naerfid ja lõ- lerdafid Margitiga kahetse, kui jumal teab mis oleks juhtunud. Põhjust polnud suuremat aga kufagil.

Margit oli wiimasel ajal jäänud tösi- seks. Ta oli üldse üks isemoodi olend siin Tontonil. Nagu ei sobiks ta õrn nõ- te teha siia karmide talutööde tegijaks. Ta oli wäikseksawuline oma weel wäik- sematazwulise ema Wiilaku Anne tütar Kadajanurmelt. Ka Wiilaku Ann ise oli isata, nagu nüüd ta tütar Margit, kes oli jattunud siia kaugemale teenijaks.

Wõib-olla tahtis Margit huwitam olla ja tuli sellepärast siia kaugelt. Wõõrad küsifid: kustpoolt preili pärit — siis was- tatas Margit punastamata:

„Olen linnast, kuid mind on linnaelu lõplikult tüüdanud, sellepärast tulin maale taluteenijaks — see on nii huwitam!“

Säärast wastust tuli Margitil tihti anda, kuna ta oli ilus tüdruk ja sellepä- raft oli küsitajaid palju. Kõllap temas oligi midagi, mida nimetatakse peenemas sellskonnas „loomulikult intelligentiks“ ja mis tõstab inimese esile ka siis, kui tal kõige wiletsamad hilbud ümber.

Ei kunagi jätnud Margit oma pere- nait tänamata, kui lõunale tutsuti. Mar- gitil oli hamba „pürst“ ja pulber jängi peatsis wäikese linase rätiku wahel ja neid ta tarwitas iga päem. Teda nime- tati faksitaks, kuid keda ikkagi Margit enese kuulmata, ja nii imelik kui see ta oli, ei julgenud ükski külapois talle too-

ruslega läheneda. Pühapäeval spordiplatfil, niipea kui Margit sinna ilmus pallimängijate juure, waikisid rõwetsjad ning lõpimisel oli lõpp. Seda kõite ainult sellepärast, et keegi oli teda warem juba näinud ja lausunud: Tontoni Margit tuleb.

Ta oli alati naeratawate hallide silmade, ümmara näo ja pruunikate juustega. Ta hääli oli omane rohkem lapsele kui täiskaswanule, samuti ta käwgi. So-lale ehtjatsa wõeti, et meeldinud, et Margit majja wõeti. Tema waesefe uskus, et selle nelja abieluwaasta jooksul pole weel suutnud küllalt oma saladusliku mehe hingepõhja maadata. Kes teab, mis plaanid kõik selle taga wõisid olla. Seal pol-nud aga enam mingijuguseid plaane. Kõik hakkas läbi saama, niisama nagu ta terwis juba läbi oli.

„Et ole ju igal mehel ainult inimese energia ja mitte rohkem!“ lausus Wello, kui Sola nureskes tema terwise pärast. „Kurwastada pole siin midagi, sest igal asjal on piir ja lõpp. Mina olen oma elujõu noorelt tööse matnud, seepärast pean ma omad wanemad päewad elama tagastõmbumist.“

„Sa pole ju weel kirigi wana,“ lau-sus Sola, nutt kurgus.

Kuid mis see enam aitas. Solal oli küll õigus. Wello polnud wana, aga ta nägi palju wanem wälja kui tõeliselt oli. Esmesed kolm aastat olid ta terwise ja elujõu mõtnud ning nüüd selle kadu-mise nähtawa märgina seisis siin uhte suur talu toredate hoonetega ja seal na-tuure maad eemal oru kaldal tugew we-s-ki elektrijõu-aamaga.

See oli Wello loomine.

Wello ise liikus küll ka elurõõmsana, aga ta ei tohtinud midagi tõsta. Ta jalad ei kannotanud niiskust ja toit pi-di olema walitud. Nii ju wõis weel elada.

Kaupmees Loode armasta nälja hei-ta nina lausus, et sääraseid wead tule-wad rikkusest.

„Waadake, rikkus on niifugune asi, milline mõjub inimese terwise peale. Kuidas ta enne oli terve ja tugew, et aja wõi wana karuga totku. See oli siis, kui ta puupalja poissina tuli siia Waigulaesse ja sai wana Kusta läht Tontoni talu pärandusest.“

„Mees ei kannatanud wälja ni: kõr-ge haridusega naist,“ oli Tanipapa Kaarel jälle lord Sawimäe Nadule üt-e-nud, et „waata: see sinu tütar, see kooli-preilist Sola — ta oli wäga kõrge ha-ridusega — näe nüüd waimmees pe b käima kartubega, et naisele järele jõuda.“

Kõik sääraseid naljad ja lausumid tunduwad küll toored, aga ega inimesed, kes neid ütlesid, nii pahatahtlikud polnudki, waid see oli niisama heataht-lik kahjurõõm, millise karm elu oli par-nud karmide sõnadega ütteleja juhu ja mis sealt ka niiwisil wälja poetus. Sü-damed olid siiski soojad, ja iga ümbrus-konnas elawa inimese rinnus wiskus kaastundetulute Tontoni noore peremehe wastu, kellega saatus oli teinud traagi-list nalja.

„Sul olewat nüüd jälle wanam kodus,“ ütles Wello ühel päewal Sal-mele.

„Kodus küll, kus ta peaks siis olema.“ wastas Salme. Temas oli jälle tõus-nud wäike waenituluks Wlo ja Ton-toni wastu. See kõik oli suttinud Jant-si koju tulekuga. Talu oli olnud Salme wastu neli aastat heategijaoas — nüüd Jantfi tulek külmus selle mõne päewa jooksul üle waenuga.

„Ah, et kus ta peab olema,“ kordas Wello, ning lihas üsna mornist, „et iska mangis, ma mõtlen.“

„Ei, ta on nüüd kodus,“ ütles Salme asjalikult. „Ta parandab terwist!“

„Dns tal siis terwis halb?“ küsis Wel-lo, ja ta hääli muutus otselohke kaas-tundlikuks. Küll haige teab, mis tähendab haigele terwis. Ega Wello kadunud

ki seda, et Jants magas nagu härg juha ligi nädal aega oma popsitares.

„Ons ta haige?“

„Ega ta ju nii haige pole kui pere-mees, aga mõi ta ka päris terve on, efs aeg mõjunud.“

„Jah, küllap see pidi mõjuma,“ arwas Wello.

„Mõi Jumal waest üksi Kristob, küll annab riikalegi oma osa,“ ütles Salme ja tahtis minna, kuid peremees patus teda weel. „Mõtlesin, kui ta wälja puhkab, ta mõiks siia Tontonile tulla — mul oleks temaga tarwis rääkida.“

„Mis peremehele nüüd wangiga rääkida,“ wastas Salme.

„Ma mõtlen, sul wist pole põhjust waenlik olla minu wastu, Salme! Den ju kõik teinud sinu heaks, mis mul mõis malik on olnud — kogu selle aja kestel.“

„Ma olen alati selle eest Jumalat tänanud,“ wastas Salme. Talle tulid millegi pärast pisarad filmi ja ta pühkis neid põllenurgaga.

Weidi wanemaks oli ta jäänud nende aastatega — see elujõuline naine, sellest omal ajal räägiti, et ta ei lõowat risti ette millegi ees. Kortsub ta põskil ja lohud ta filmade all ei olnud sugugi tema neljakümnele aastale omased.

Järgmise päewa kesthommikul ilmus Jants Tontonile. Tal olid hallid püksid jalas ja must kum. Wana kaabuloti oli üsna otsmikule kistud ja selle alt waatas wälja kahwatu nägu kahe halli hiilwa filmaga. Jants oli nüüd linnamehe ilmega, kes elanud „kiwimajas“. Rewadised tuuled ei olnud ta palgeid weel jõudnud wärwida pruuniks. Ta kohtas kaewu juures Margitit. See pumpas parajasti lauta wett.

„Luba, ma lõön ka mõne korra!“ ütles Jants Margitile ja wõttis kaewuwalta oma kätte.

„See on ju nii kerge,“ wastas Margit ije hingelõhades.

Jants pumpas mängibes ja waatlis Margitit, kes tema ette õhetawate põsedelega seisma oli jäänud.

„Kas ja oled esimest talu siin talus?“ küsis Jants, et teha juttu.

„Esimest,“ ütles Margit. „Aga ma olen teeninud warengi. Olin neli aastat linnas onu juures.“

„Sul onu siis linnas?“

„Jah, onu on apteek, aga mulle ei meeldi linnaelu. Maal on parem.“

„Jah, maal on muidugi parem,“ wastas Jants ja imestas, kui kuruu e-toredasti tüdruk oskas lujata. „Ma pidin ka peremehega kokku jaama — olemat kutsunud, et nagu tööd jaoks mõi midagi.“

„Siis te jäategi meile,“ ütles Margit, nagu rõõmustaks ta selle üle. „Teie olete wistiski linnast — mulle tundub nii. Teil pole sugugi maamehe nägu.“

„Mina olen ka siitjamaast lähedalt,“ wastas Jants. — Salme tuli talli poolt parajasti korwiga.

„Koh, kas said kokku?“ küsis Salme.

„Ei, ma nüüd sama alles tulin,“ wastas Jants.

„Muidugi — ja hakka siin maailma tüdrukutele weepumpajaks ja ära oma asju räägigi.“ Salme ei tulnudki ka wu juure, waid põikas oma korwiga kõõki, kus lausus Lindale, kes parajasti kartuleid kooris: „On nüüd aga libu majja wõetud!“

„See on üks igawene kole naine,“ ütles Margit Jantile. „Peremehe suu ees on ta nii ja nii mahe, aga seljataga — siis paneks nõbri taela!“

„Tema on jah wahel niisugune,“ wastas Jants.

„Teie tunnete teda siis warem?“

„Jah, efs ta ole mu oma naisterahwas.“

Margit jooksis minema. Peremees olemat tal käskinud minna põllu, ja waadata, kaugel kündjad oma tööga on.

Selle oli ta, tahju küll, wahpeal unustanud.

Kuidas ta sibas nüüd kiiresti wärawast wälja.

Zants pumpas weht edasi.

Kui pere oli tulnud lesthommikule, kutsuti Zants tahakambriisse. Wello oli tulnud weški juurest tagasi ja oli tolmune. Ta istus ruttu ahju juure ja hakkas spendama oma jalgu.

„Peremees on küll õige küllmatarklikuts läinud — näe kewadine päite õues, aga tema soojendab ahju ees.“

„Olin natuke kauem weški juures, ... wastas ta ükskõikse t. „Ma tahtsingi sinuga rääkida selle tööasja üle, et oled nagu prii poisj ja wist sul need istumised istunud ja asjad firg'd.“

„Mis tööasja üle?“ küsis Zants ja teeskles arusaamatust.

„Illa seal weški juures. Mul on seal inimesi wähe. Asja sai ehitusmeistri Kolliga wõlg taja ja loju too kupatus langes nüüd minu kätte. Kolt wiis omad mehed ära linna ja mul päris suur tööpuputus. Nagu näed ise, ma ta enam kõlmuline inimene pole.“

„On näha jah, et peremees on molas.“

„Mii see ongi, aga fina oled ju oma terwist wahpeal niibelda karastanud.“

„Ega terwisel küll wiga pole!“

„Eks ma ütelnud, ja tööd sul ta tarwis?“

„Seda põrgulist peab wist hakkama tegema küll, kui just isu pole tagasi minna.“

„Sa tagasimineku isu sul wist pole?“

„Ega kuradist hooli küll! Lõpupoole muutus olemine küll päris koduleks, omad mehed kõik ja puha. Just suuremat wäljasaamisest ei hoolinudki, aga nüüd wäljas olles paistab raist ikka wastikudõitu.“

„Dojah siis on ju asjad korras, ainult kui tahad, siis säe tingimused üles ja lepime kaubaga kokku.“

Uksele koputati ja ilma, et keegi oleks saanud midagi wastata, astus kiiresti noor pikk poisj sisse. Pikk ja sale kui õst, jäi ta toa läwe kõrmale seisma. Zantsile näis ta näo järele tuttawana, aga kindlasti ei wõinud ta siiski ütelda, kes wõi kus.

„Kas te siis enam ükskõik ei tunne?“ küsis Wello ja pahwatas naerma. Wahiwad kui tats wõõrast pulli teineteisele ega osta teretadagi.“

„Mina küll ei wõi kindlasti öelda,“ tunnistas Zants. „Ega ometi Sawimäelt?“

„No muidugi,“ hüüdis Wello, ta on ju mu naisewend August — Sawimäe Madu poeg — walitseja poisj mul Druweški juurest.“

„August, ah jah, siis ta oli ju Kusti!“

„Noh näe nüüd, on wahpeal oma nimegi eestistanud ja ise suureks poisjiks firgunud.“

„Noorhärä pidi ju ikka seda linna haridust tudeerima“ tähendas Zants, „ah siis nüüd on koke weškimeheks hakkunud?“

„Peab wahpeal teenima, muidu ei saa linnas elada.“

„Madu pidi ju ikka pojast pastori loolktama..“

„Ei maitse see ala, ennem hakkam traawitakwajaks,“ wastas August kangelaslikult.

„Waata, waata suureks meheks jah kaswanud,“ imestas Zants ega saanud filmi Augustilt ära. Siis ikka seesama Sawimäe Madu poeg oligi, kes Margitiiga kuhja taga käisid. Waata poisj — tubli poisj!

„Kuidas siis jääb sinuga, Zants?“ küsis Wello.

„Mis minuga, kui asjad nii, et waja te inimest, eks ta ole üks töö puha, kullap saame hakkama.“

Ja saidki..

Järgmisel nädalal kändis Zants juba Druweškiojas jahused niided seljas.

Ta ei elanud küll siin weelki juures nagu August, kelle kontori aknad wäljisiid maanteele, kus talumehed peatusid hurbustega. Akendele olid suure kirjaga siidid asetatud wilja ja willade wastuwõtmise aeg ja tööhinnad. Nüüd oli weel riidewanutamise ja wärwimisestõustus asutamisel — ka selle kohta oli teade Augusti toa akendel. Jants tuli igal hommikul ühes päikesedusuga siia wäski juurja läks pimedada tulekuga taqasi oma popstare nagu Salmegi. Wahel läksid nad Tontoniit koos minema. Siis Linda ja Margit pistsid pead kokku ja sohistasid ja naerisid: „Waata noorpaar läheb ehale.“

Mõnikord nüüd ilusate ilmadega oli August tõuganud oma kontori aknad lahti ja nõjatas ning wahtis wälja. Säärane poos sobis talle isearantis hästi. Siit läbi akna oli hea lamandada ja kästida töölist ning talumechi. Nüüd algasid aga kibedad põllutöötegemisajad ning weelki juures jäi waikfeks. See oli peagu alati kewadel nii. Käidi hommikul wara wõi õhtul hilja. Meestel siin polnud teha midagi. Jants kõndis mööda maanteed ja jäi rinnuli tammi käärimule nõjatama ning wahtis wette. Wäikesed kolikesed wilkastid rohelistes wees siia ja sinna. Kuuskede dieterm ülalt mäelt oli kandunud siia weele ja nüüd oli kogu järw roheline.

August tegi akna lahti.

Jants pöördus enese ümber ja teretas: tere warahommikut, kuigi oli juba teifhommik mööda. Augustile meelbis säärane komme, küll Jants juba oli seda tähele pannud.

„No tule, pane suits põlema,“ ütles August.

Jants tuli ja wõttis Augusti karbist kalli paberossi ja tegi „oi!“ „Waata, kus on ikka mehel suitsud!“

„No kurat,“ wandus August, orja siin nagu Siberis ja suitsu ka ei saa — no mis kuradi lasti siis weel on. Mage **Wõtjalt jee wär!**“

„Jah, näe rahwast ka ei tule Juba teine päew mage,“ oli Jants lohe nõus.

„Kellel neid kuradilisi waja!“ pahandas August.

„Ei noh, tõsi jah,“ ütles Jants, „parem ka kui rahulikum.“

Ta pidi Augustiga nõus olema. August oli ju teatud määral tema ülmuus.

„Wana Aadut ka pole enam kükil ajal näinud weelki,“ tegi Jants julge märkuse Augusti isa kohta.

„Seda täid nüüd siia weel waja! Eks

„Teda nüüd siia weel waja!“

„Noorhärä wist ei saa wanaga hästi läbi?“

„Kes see niifugusega läbi saab — näe pani mu stuudiumi nahta. No on krepel, ütlen. et küll wõib ikka maailmas olla isasid.“

„Jah, maailmas on wäga mitmesuguseid inimesi,“ seletas Jants targalt. „Näe, maailm on ikka niifugune asi, et taakts kiskub enda poole. Muudkui oad sikutab ja sikutab. Ega teiste jaoks ole kellelgi silma ega südant Sinu häda ei näe keegi. Rooma kas wõi kõhu peal!“

Säärased jutujamised tegid Jantsi ja Augusti üsna headeks sõpradeks. Wahel, kui Jantsil aeg oli ja ta tuli weelki tammile kalakesi wahtima, hüüdis August:

„Kuule, tule siia, mida ja seal kofutad?“

Jants oli sõnakumulelik.

August waarus juba jalgadel ja näitas oma kontori alumisele riiulile. Kus asusid riidekangad, willakotid, lõngamihud ja muu säärane kraam, mis ühenduse willawabriikuga.

„Kuule, seal on...“

Jants teabis juba. Ta kummardas ja wõttis wanad ajalehede tagant peidetud pudeli wälja ja nuigas.

„Wõta, wista!“ kästis August.

Jants wistas. Wahel wistas nii, et warsti umrus weelilotta wiljakottidele magama. Mõni talumees tuli siis ja wõid **Wõtjalt** lorda Jantsi olast raputama.

Weskipois ja föimata, kui see julg's jega da sääräse une pealt inimest. Saagu ometi ise ta aru Ega siis kogu ööpäewi jõua siin jalul seista — wahel peab ta puhkama.

Öhtul ütles August Jantile:

„Sa küsi selle Sola käest, mie ta neid tüdrukuid seal kodus maagatab. Mul siin kontori pörandad lähewad n'i muistaks — ei julge enam wõbrast inimest siisegi lasta.“

„Ei noh,“ ütles Jants — „teit on õigus. Salme wõits ju ta tulla ja siin natuke puhastada.“

„Wõi just Salme, kas nooremad siis ei wõi oma konte liigutada — Linda näiteks?“

„Öht jälle Margit — too linnaklita,“ tähendas Jants ja waatas asjaliku näoga Augustile.

„Muidugi,“ ütles August. „Saattu just Margit. Eks näidaku siis ta, kuidas ta puhtusest oskab lugu pidada; kui ise linnast pärit.“

Augustile oli meeldinud Jantsi wiibe. Jants lubas kindlasti Margitile õhtul sõidu siise liita.

Pastori asemel westiwaltsejaks.

Endiste põdeja westi waremete juures seisis mees. Ta komitas seal keset wäljapõlbu, milline polnud weel tärganud. Umber ujus kewadine udurikas õõ-leskõõ. Mees käis ringi limber waremete, siis istus ta kivil ja langetas pea läele, nagu mõttetari. Närsku aga hüppas ta üles, nagu oleks kivi kum olnud, millel ta istus. Ta tegi kaks-kolm otustawat sammu waremetest laugemale, kuid siis peatus hetke ja läks waremete juure tagasi ning hakkas sealt küllnega kwiide wahelt lüppa nokitsema, kui oleks talle seda häbästi tarwis. Aeg-ajalt waatas üle öla taha nagu waras. Ta seljataga tuhihall teelint aga oli tühi jallakäijait, samuti polnud kuulda kuskil wantri löginat.

See oli raske kewadööde hall waius, mis furmas iga laugema hääle. Jäka säärastel hommikutel kattis paits udu maad ja alles keskhommiku paiku lahutas tuuleil ja päikeseliir pilwed ning udu.

Mees sülitas ja oli wihane, kui hakkas waremete juurest tulema maantee poole. Ta oli millestki pettunud. Ta säärsaapad läikisid kasteses rohust käimisest. Ta lihtsus mütsi kullasse, kuid ta pikk teha oli kuidagi ettepoole kühmu wajunud, kui ta hakkas mööda maanteed Orumestki poole sammuma, käd püstitastus. Ta nägu oli järst, kindla-jooneline ja natuke karm. Säärane oleks wõtnud väga hästi sobida pastori-le, kes ahandlike palwetajaid ahwardab pörgutulega.

Kogu selles ilmes oli siiski midagi lihtjat ja selget — liigagi selget, wõits isegi welda — lihtsamelset. Siiski ta oli üks neid, kellel kewade patitseb wares, kes ei tea, mida peale hakata sääräse walge ööga.

Kuid mehes oli ta mingi teine maa-ilm. Tema hinges oli midagi, mis wõis wõtta primitiivsemat kühud — asendada need kõrgewäärtsuslikumaga, mille järele ta oli ijanud ja mille juurest teda oli ära toodud. Ta oli linnas pidanud jäama oma „jumalannad“ maha ja pöörduma sija Orumestki lihtsa elu juure tagasi, ning munituma siin töölisteks. Ta isa, Sawimäe Madu, ideaal oli olnud, et poeg ütles lord kodukiriku kantslist juulust, must pikk mantel seljas, walge lipz lõua all. Kõneandi ju poisil oli.

Ta oli aga lord sattunud ühe skulptori ateljeesse ja see oli nõidunud noormehe. Tema, täisaruga põllumehe poeg August, mis oli temaga juhtunud! Sawimäe Madu poeg mistas kreeka keele grammatika jalamaid nurka ja siru as oma läe Ateena jumalannade järele. Üigemale aasta oli ta töötanud koduse teadmata kunstniku ateljees ning unis-

tanud suurest tulewikust. Madu oli olnud ikka õnnetu oma laste üle, kui ta oma Augusti kolid kokku pani, poisi koorma otja asetasa ja maale tagasi sundis tulema.

Miikautgele oligi siis noore pastori koolitamine ulotunud. Ei saanud kooliõpetajat ega ta jumalameest Sawimäe Madu lastest. Koolipreilist tütar Sota sai vähemalt korraldust ta'uperenaiseks, kes praegu rahulikult oma asemel Don-toni tagatambri magas, aga poeg August käis kui waim iga öögi wesi maremete juures tüdrukutega kohtamas.

Päewad läbi ta istus wesi kontoris ja tuhnis ajalehti, kui tahaks ta neid pähe õppida. Ka sealt ei naeratunud mingisugust wõimalust o'ukorast pääsmiseks. Ta pidi olema õnnelik, et õe mees Wello teda siingi pidas, ja nüüd ta pidi hellitama lootust, et kunagi siit kogutud rahaga linna tagasi wõiks wõigata.

Mõnel säärasel kewadrühutul õöl ta kõndis metsawahelisel teel ja istus siinlilletat kraawiperwete. Tugewad sirged puukõlmed walmwaid siin kahel pool teed kui sõdurite ahelikud. Mingi imeline lõhn, mingi salapärawane sünd — wõib-olla see tuli õõwalgusest, kuid see lõi rahutuse werre. Ei annud too suur kiwigi kindlust, millel ta istus. Wõib-olla too wana elukas magas siin juba jääajast saadik oma igawest wõid! Kuid nüüd ta liigutas end. Nüüd ta sinkjashall naht otsekui tõmbus wõliti ja kiwi wõis iga heit üles hüpata ja pista metskitsede-ga wõidu punuma. Miisugune oli kewadine rahutus.

Wahel August lamasa siin selliti kiwi samblasel pinnal, suured igatsewad silmad wasiu halli õhku. Niinult kõike warjaw hall udu läheneb maale.

August ei kohanud täna jälle oma tüdrukut.

Roera kiskamine sinetawa kuusiku taga asuwalt Sawimäelt kostis sija Augusti kõrwu. Praegu ta isa Sawimäelt käib mööda õue, wana joppajuta alt paistmas walged linased aluspüksid ja kaitnemud kotakad lohkumas jalas. Ta läheb üle õue, awab aida usse, kuit wahel ootab paari kanaga juba seal, kuigi päle weel ei walguista maailma. Nüüd tuleb wana-peremees aidast, tõreleb kute-ga ja heidab iemalegi pihuga matist. Ta läheb talli. Tella juba himastab ja Sürka ootab wõiksest oma molli kohal. Hobused on walmis iga heit algama närimist. Peremees peatub läwel, kui ta hobustele on laerad annud, ja kuulab, kuidas loomad hakkawad sõõma: kromsat, kromsat. Nüüd karjub wõstarganud lammas selle hommituse rahu oma terawa määgimise kui kiiluga lõhki. Kuit hakkab laulma ja Tuks, kes toanurga juures liiwases sõmbus teinud hommitust uinakut, hüppab järsku üles ja hakkab pead kõwerdi käändes oma lõua alt kirpe kaapima. Ta kaalrihm tiriseb sealjuures ja ilma et oleks midagi isääralist juhtunud, hakkab koer haukuma.

Jälle kuulab August koera kiskawaid haugatusi sealt ülevalt, sinetawa kuusiku taga asuwalt Sawimäelt.

„Dollus!“ hütab ta ja hüppab kiiresti üles, hakkates Drumwesi poole mine-ma kui põgeneja. Augustit ei ajanud keegi taga ja kui ta oma kontori usse oli seespoolest lütku keeranud ning koi-kule heitnud, kuulis ta esimese wankri weeremat wesi ette. Nad tulewad juba päikesse tõusuga sija. Wesi kull awatakse tella wiie patku, aga töökorra saab siiski see, kes warem kohal. Warsti ongi Jants siin ja kallab wiljakotte kolusse ning wesi algab oma igapärawast lõksutamist.

Weskitiwiide meere-des jõuab päew õhtule ja poeb päikegi järwe taga asuwa sinetawa kuusiku latwade taha warjule.

sed. Isegi puhtusevastaseks tunnistas ta Linda. Linda, kellel ei ole hambaharjagi — ei tea kuidas poiss teda üldse juudlewad, mõtles Margit ja naeratas wirlalt.

Ta oli oma woodi warjanud noorte kaseodega, ja kui need närbusid, ei wisanud ta neid ära, waid ehtis kaseokfi aegajalt mõne lillekimbusega, milline omaford närbus ja kuiwanult okstesse rippuma jäi. Nii oli Margiti woodiesine kui jõulupuu ehteasjakesega kaunistatud, enamasti kollased lilled: kullerkupud, kulekannused ja hiirehersed. Margitile meeldis kollane wärv — Lindale aga walge.

Umeti oli Margit palju selle kewadega muutunud. Ta oli kuidagi tõmbunud sõisemaks, ta õrn lapsehina oli otseku püretatud. Margit ei rääkinud küll kellelegi, et temaga oleks midagi isäralikku juhtunud, aga ta filmist paistis nii, nagu kannataks ta mingi painawa mõtte all. Ta pea wajus liialt ette, lõug aga polnud enam nii püsti kui kewadel Tontonile tülles. Ta õrn naer kõlas peagu haleda luhumijena.

Wello tutsus ta ühel päewal oma tuppä.

Margit läks. Ta tundis oma põlwi wärisemat.

„Mis sinuga on, tüdruk?“ küsis Wello.

Margit istus, ilma et peremees oleks seda täskinud, ja purskas nutma. Ta katis oma näo pisikeste lapsekättega ja pisa-rad woolasid mahetpidamata, nii et isegi ta warrukad said märjaks. Ta ei saanud esiotsa ühtegi sõna oma peremehe küsimusele wastata.

„Kahetsateistkümnendaastane,“ ütles ta lõpuks, kui Wello oli küsinud ta wandaust.

„Kahetsateistkümnene,“ kordas Wello ja jäi mõtlema.

„Nüüd kewadel sain,“ ütles Margit põksuwa südamega, nagu oleks sellel kaalul tähendus tema saatuses.

„Kuna sinuga siis see juhtus?“ küsis peremees.

„Ega minuga pole weel midagi juhtunud,“ wastas Margit hääle wärisedes.

„Aga miks ta siis nutab ja wärised?“ lausus peremees kindlalt. „Kelle süda on puhas, sellel ei tarwitse nutta ega wäriseda.“

„Ma ei ole midagi teinud! Mu süda on puhas — on puhas inimeste ja Jumala ees!“

„Teinud? Tähendab siis,“ uuris Wello asjaliku tooniga edasi. „Ma ei küsinud, kas sina seda oled teinud. Tähendab, ja oled midagi teinud, mis on k elatud, mis on alatu, mille eest wõid saada karistust, kui sind üles antakse.“

„Jesand Jumal!“ kisendas tüdruk. „Ma olen kahetsateistkümnendaastane — keegi ei saa mind selle eest karistada. Mitte keegi...“

Wello ei suutnud aru saada.

„Millega ja siis õigustad, et wõtsid oma perenaise sõrmused ja kaelaehet?“ küsis ta.

„Mis teil arus on? Teie tahate mind wargaks teha, teie alatu — teie kelm!“

Margit muutus otse julmaks. Ta silmad olid pungil wihas ja ta hääl muutus kähisevaks. Kohe oli näha, et tüdruk wõtatis juurdliste juhtes pöörde. Ta oli õiguse kaitseja ja wõitles oma peremehe ülekohtuse süüdistuse wastu, kes teda asjata kimbutas. Ta wäikejed käed tõmbusid nii tugevasti rusikasse, et sooned sinkja wõrguna naha all nähtawale tulid. Nüüd ei olnud Wello enam kahtlust Margiti süütuses ja ta pidi kahtuma oma korda asja heaks teha, mille ta äärmuseni halwaks ajanud.

„Ma olen kindel, et sa pole teinud seda, ja ma palun andeks, et ma...“

Wello ei osanud edasi.

Margit pühkis weelkord oma nutetud iägu ega wistanud midagi. Ta kahwatusesse põskedesse hakkas walguma weri tagasi. Jhus oli ta siin niimüsi oma peremehe ees seisdes. Tore tüdruk.

„Milleks teie mind piinasite?“ küsis ta, kui nad olid mõlemad hetke waikunud. Tõesti Wello oli teda piinanud, aga mil-

Iets — ta ei osanud sellest enesele ega teistele aru anda. Kui halenalsjatas oli ta nüüd siin oma kriminalistivõtetega selle väiteise tüdrukuga ees.

Nüüd arutasid nad kahetsegi vormuste kadumislugu. Pererahvas polnud sellest veel varemalt tallelegi rääkinud. Wellole oli tekkinud lahtlus Margiti järsku muutumise üle ja ta oli otsustanud tüdrukult tolle rumala warguseloo wälja pressida. Waene Margit, kelleks nad olid teda pidanud! Nüüd pääsejad nende silmabelt otsetu kaed.

Sola ja Wello waatasid küsimalt üks-teisele. Seal seisis wae-slaps oma lohtu-wajunud põstetega nende ees. Teraw korts oli ta huultenurkade juure tekinud — mõne näbala eest seda veel polnud. Solat hakkas järsku nüüd too sõrmuste kadumise lugu veel rohkem arri-tama. Siis pidi ikkagi keegi teine olema süüdlane. Kindlasti teine, aga kes? Margit ei teadnud selles asjas kaasa rääkida. Ta mõis nüüd minna. Sellest päewast jäi Margit veel waikestaks ega naeretanud üldse enam. Kogu maailm näis olemat tema wastu ja tüdruk seisis üksi oma saatusega ja oma kahetateistkümnepäevaga.

Ühel õhtul, kui talu juba magamas, seisis lataluult lahti ja Margit istus seal, tema siluett paistis tühjal mustawal taustal laugele. Tüdruk waltis elumaja tagant tõuswat noorkuud. Nüüd kuu kaswab iga päewaga, saab kübeke lõhtu juure, ja warsti muutub ümmaraks pal-liks — siis hakkab lahanema. Midagi walgastat läbi Margiti teadwuse. Ta puhkes järsku nutma.

Zmelik, ilm oli ikka niisama kena nagu ennegi, õõbitud sirtsujid seal laugemal ja kuu paistis. Soode kohal hakkas ilmuma walgeid udupilwi. Margit oli alati sää-rastel õhtutel olnud heas meeleolus ning laulnud. Nüüd ta nuttis seal lataluugil. Linda oli läinud Loomaafeme poe juure ja nüüd oli Margitil siin mahti üksi nutta.

Kalju tuli kõõgiuksest õue. Ta seisjatas ja sirutas oma käed laiali, kui ta ulse oli julgenud. Koer istus wäljas kõõgi läme taga ja waatas sirutajale küsimalt otja: mida see endast siin siis nii ringutab?

Poijs hakkas lataluugi poole sammuma. Ta nägi küll, et Margit seal istus, aga ta tegi, nagu ei oleks see talle üldse tähtis. Ta ei waadanud üles. Kui ta latalu-redelile juba üsna lähedale sai, tõusis Margit ja tõmbas ulse kinni. Poijsi ei näinud see sugugi segawat. Ta kuulis ulse kõõpsatumat haaki. Siiski ta ronis redelit mööda üles. Luugi taha jäi ta peatuma.

„Mis ja kometit mängid, Margit, tee lahti.“ Seeft ei kuulbunud ainuiski häält. Poijs koputas uksele. Efti ta koputas tafakefti, kuid siis hakkas järjest kõwemini kolkima. Wahepeal jostistas ta jälle: „Margit, ole kallisk tüdruk, tee lahti — tahan sinuga rääkida!“ Latas aga jäi waikestaks, ngu poleks seal kedagi.

Koputajal läts hing täis. Ta tõi maast nulluse rehawarre ja hakkas sellega wastu uft paugutama.

Nüüd tehti kõõgiuks lahti ja Wello ilmus lämele.

„Kas Kalju mõ?“ hüüdis peremees.

„Mis siis on?“ küsis Kalju wastu.

„No, mis aru su peas on, et õõji seal kolgid. Rääi magama!“

Kalju julges siiski oma tegu põhjendada.

„Miks ta siis uft lahti ei tee?“

„Kas ja kuulsid, mis ma sulle ütlesin, mõi ei?“ Wello tuli paar jammu latalu poole.

Kalju tuli pahuras tujus redelilt alla ja läts kuuri alla, kus tal oli wantris magamisase.

„Ei tea, mis sul wiga ürisjeda — omal naine kõrwal,“ pomises poijs ja tõmbas endale teki peale. Warsti ta uinusti. Kestkõõ pauku tuli Linda.

„Margit!“ hüüdis ta õrnalt ja tafa ning tahtis uksele koputada. Sinuafamasse, kus Kaljugi õhtul oli kolkunud. Ta

katsus aga esmalt ust ja leidis selle ole-
mat lahti. Linda waatas Margiti woodi
poole. See magas seal riided seljas nagu
päewalgi.

„Waene tüdruk! — ära wäsinud,“ po-
mises Linda ja läks oma woodi poole,
kus kiiresti riided seljast minema heitis.

Waewalt sai Linda minna teki alla,
kui kuulis Margiti woodist nuttu. Linda
tõustas uuesti üles ja läks tekki ümber
wõttes Margiti juure ning istus sinna
jängiweerele.

„Kas sa oled haige?“ küsis ta osawõt-
likult.

„Ei,“ ütles Margit ja nuttis.

„Mis sul on wiga?“

„Midagi!“

„Räägi ometi — kui räägid, läheb
jüda kergemaks!“ õpetas Linda.

„Sa ei tohi mind naerda, kui ma si-
nult midagi küsin.“

„Mine nüüd ikka, mis ma sinust siis
ikka naeran.“

„Kas sina ka oled olnud mitme poi-
siga?“

„Kuidas mitme poisiga?“ küsis Linda.

„Sedawiisi, et mitmega — enne ühe-
ga ja siis teineford jälle mõne teisega.“

„Ah nii on lood,“ Linda kihistab
naeru. „Seda juhtub wahest mõnega.“

„Ma ütlesin, et sa ei tohi naerda,“
nuutis Margit.

„Kellega sa siis juba oled olnud?“
küsis Linda uudishimust täidetud.

„Mis see sinu asi on!“ kirjendas Margit
wastu. „Sa arwad, et sinul on üksinda
õigus kõigile poistele — sa arwad, et
sina wõid teha, mis tahad ja olla kuidas
tahad ja kää, kellega tahad, ning mina
ei tohi. Aga just lähen, kui kõik on läi-
nud, miks siis mina ei wõi!“

„Kõia sa selle eest!“ õpetas Linda
elutargalt.

Smelik oli see Margiti järsi wihahoog.
Linda igatahes ei mõistnud seda. Oli siis
Margit tema pärast nutnud õõ läbi oma
asemel. Kas sa oled ka mitme poisiga ol-
nud — seda oli ta küsinud: päh!

Linda tahtis minna oma sängi. Ta oli
pabane Margiti kinnijube üle.

Badi lendas talle Margiti woodist jä-
rele ja otse pähe ja wiis Linda uue lam-
mi heintesse.

„Mis sa, juhni, pillud!“ kätatas Lin-
da ja mislas padia tagasi.

Margit tõmbas kase oma woodi jalutist
ja rahmas sellega umbropsi pimedasse
— sinna, kus arwas olewat Linda. Too
parajaсти kaperdas heintes ja otsis oma
kadunud lammi. Talle tuli hoop oota-
mata ning tüdruk komistas põlwili ja
kättesaadud lamm kiskus uuesti hein-
tesse.

„Nulluks hakkab minema wõi?“ küsis
Linda rahulikult. Wastuse asemel sai ta
uue hoobi. Seeford tuli jämedam kase-
oks otse ta tagumikule. Linda wihastab
ning kargas omatord Margitile kallale.
Ta tõmbas woodist teki, keeras koftu,
ning hakkas kollega Margitit peksuma.
Margit rehmis padjaga wastu, kuni mõ-
lemad tüdrukud läksid tuliwihaseks ja
hakkasid üksteise juustest kirkuma. Margit
oli küll nõrgem, kui wäledam ja läis kui
mesilane ümber kohmata Linda. Waimas
lipsas ta lakaluugist alla ja pistis toa
poole punum. Linda jäi hetkeks arusa-
matult lakka heintesse, siis kuulis ta, kui-
das kopli wäraw kolkatas. Kullap tüd-
ruk jooksis metsa. Mis oli selle Margi-
tiga? Linda jäi lakaluugile hetkeks mõt-
tesse, siis tormas ta kiiresti Margitile
järele. Kuhu see plika nüüd ometi jooksis
— ja misjaoks? Lindale ei olnud asi su-
guigi selge.

Ta jooksis läbi kopli, läks üle heina-
maariba, jõudis metsa ääre... Siin jäi
seisatama. Wõimata oli hämaras metsas
Margitit leida. Ta tuli jälle kodu poole
tagasi. Heinamaariba keskelt, kus ta enne
üle oli tormanud, märkas ta jälgi. Üine
laste oli tõmmanud rohuladwad halliks
— see kattis ühe tooniliselt nagu hall
kard heina ja sinna olid märsked jäljed
sisse astunud. Wõib-olla oli Margit siit
läinud. Jälgede rada wiis talu linoleo-
tuse poole. Linda jüda löi wärisema. Li-

hedas hantpajuvõsaš kadusid jäljed, kuid algasid sealpool uuesti ja läksid nõõrstraget üle soo otse heimatüüni suunas. Tühja hoone hõng ja hämarus löid Lindale küüni vastu. Näha polnud midagi. Ta läks tasta küüni lävest sisse, siin oles nagu keegi kõnelnud. Linda astus hiilides lähemale kuni ta filmas hoone hämaras valguses varjusid. Sealt ühest seinapajast paistis heledam valgusejuga millelegi walgele. See oli Margiti nagu seal nurgas.

Ta oli seal põlwi, käekesed koos.

„Mis sa teed siin?“ küsis Linda.

„Midagi,“ vastas Margit.

„Mis sul ometi on, tüdruk, räägi!“

„Aga sa ei tohi minu üle naerda!“

„Ma ei naera sind, Margit, ma ei räägi ühelegi elavale hingele siin maa peal. Ütle, mis sul on südamesel — sa oled nii imelikult muutunud?“

Margit tõusis, haaras Lindal kaela ümbert kinni.

„Sa oled nii hea, Linda,“ ütles ta.

Tüdrukud muutusid mõlemad nukrats.

„Kas sul on mõne mehega midagi olnud?“ küsis Margit.

„Mis olnud? Mida sa mõtled? räägi julgesti!“

„Ma mõtlen, et laps.“

„Margit — kas sa oled ära jäänud?“

„Ma ei tea...“

„Kuidas, sa ei tea. Kas sa hull oled, et laised asja minna nii kaugemale!“ Linda oli tõsiselt ehmunud. „Kellega sa oled ära jäänud?“

„Ma ei tea,“ vastas Margit.

„Sa oled siis mitme mehega maganud?“

„Maganud ei ole ma nende kummagi.“

Linda jäi mõttesse — siis oli ikkagi tõi tema kujutelm.

„Lugustiga olid sa siis, kui käisid seal põrandat pesemas?“

„Ei, juba siis, kui käisime maipeol.“

„Juba siis!“ imestas Linda. „Juba teisel päeval peale sjiatulekut.“ Linda

muutus vihaseks, kuid ta otsustas oma meeoleolu varjata.

„Kus te siis olite?“ küsis ta

„Seinamaal,“ vastas tüdruk.

Linda Margitiist küll järeseid asju poleks ustunud. Kas see siiski oli tõi tõi — kas Margit wiimaks ei hoobelnud?

„Ei, tõi on nii, nagu ma rääkisin.“

Ja ta jutustas Lindale, kuidas see oli juhtunud kaljuga.

Tüdrukud tulid nüüd talusse tagasi, äksteise ümbert hoides nagu jüdamesõbrad.

„Vaata, et sa pead siis oma sõna,“ ütles Margit, kui nad väravasje jõudsid.

„Mis sõna?“ Linda oli oma töotuse juba unustanud.

„Et sa ühelegi elavale hingele ei räägi...“

„Ei, kus nüüd seda — selle peale võid märki võtta,“ vastas Linda.

Kuues peatükk.

Peremees toibub sipelgawannide abil.

Tontoni perenaine Sola hoolitses oma noore mehe eest kuidas ootaks. Tal oli otse hirm, et asi võiks minna veel halvemaks. Kes teab, kas temagi ei kartnud võhtem enese jaatuse pärast. Midagi oli wiltu nende perekonnas. Tont teab, millest see tuli, kuid õnne ei olnud. Midagi ikka läks teisiti, kui alguses oli kawatsetud. Ja ennäe imet — nüüd hakkas see wana Sawimäe Madu ka jooma. Sola isa, kes oli kogu eluaeg kogunud ja korjanud kopikaid ning matnud oma temwise Sawimäe mulda.

Nüüd ta oles mõinud meel oma wamil päewil elada rahulikkra ja toredat wanameheelu. Aga näe, nüüd õeldi ta iga jumala päew istumat all poe juures pudel nina all. Võib-olla oli Madule läinud sūdamesse laste jaatus.

Smelikud näisid Solase inimesed siin ümbruskonnas. Ükk aega nad korjasid, kogusid ja ehitasid oma elu üles. Siis otsetui wäsiid ja hakkasid seda jälle ma-

ha lõhkuma, mida seni olid ehitanud. Seda pidid nad nüüd jälle hävitama.

Nendele aga, kes ei lõõnud säärastele lõhkumispüüetele kaasa, vaid tõttasid edasi, otsekui tahaksid nad töoga taevastesse tõusta, nendele astus saatus riski teele vastu. Näe, siin oli Wello praegu woodis pikali maas. Ja seal nurrmedel, kust Jantsi poeg Peeter oli leidnud walget sawi, seal seisid ainult tellingud ja mäite kuuralme. Ainagi algatatud telliskivitehase alusmüür kõdues ja ootas meest, kes paneks käed külge.

Tontoni meeskitalu peremehel olid aga jalad paistetunud kui patud ja puus walutas kolevasti. Ei aidanud siin palju apteegirohud, ei Sola waew ega hool midagi. Tõbi tükis aga ligi ja mees pidi jääma peagu jalutuks.

„Ei osta enam midagi peale hakata,“ kaebas Sola Salmele.

„Wõiks proovida sipelzapeadega,“ ütles Salme mõltsikult.

„Et kuidas?“ küsis Sola.

Salme lubas tse selle eest hoolitseda. Ta ei tahtnud oma jaladest mälja anda. Wello oli naernud seni kõigi maanaiste arstimate üle, aga hädaga inimese teeb kõik. Ta läks Salme tehtud sipelgawanni. Nüüd kõeti järjest iga päew sauna ja seal meisterdati kuuma wanni Wello jalgade tarwis. Sola oli tusklik kuulnud nõgeste ja kalmuste arstimate mõjuft. Ta korjas neid ning leetis ja lijas männikaswõid juure.

Säärane wannide valmistamine wõttis juurema osa Sola päewast, kuid mis oli tal muudki tähtsat. Ta püüdis teha, mis wõis, et peremeest jalule aidata.

Wello istus kuumas saunas, kuumas wannis ja Sola ajas sauna ees läbi tse temaga juttu. Naine seisis seal igaks juhaks walmis. Wõib-olla tuleb Wellole teda tarwis, küskida midagi tuua, wõi lähed silda nõrgaks.

„Kas ja toa ukse ka kinni pandsid?“ tuli Wellole meele küsida.

„Jah, pandsin kinni,“ wastas Sola. Tse ta teadis küll, et oli unustanud. Ta ei tahtnud ainult siit ära minna. Ei jbandanud ka meest rahutuks teha.

„Keerasid lukku?“ päris Wello edasi.

„Ei, lukku ei keeranud,“ wastas Sola.

„Sulle wiht jõnuiste wargusejt weel ei aidanud, tahad, et muu wara ka weel ära wiaakse!“ tegi Wello kibeda märkuse.

„Paitene, ma lähen ja keeran kohe lukku — ega sulle midagi waja pole?“

„Ei, praegu ma ei waja midagi.“ Wello julistas oma wannis ja Sola jookkis elumaja juure. Elumaja akendest möödudes märkas ta, et keegi nende elutoas käis.

Salme tuli talle tagatua läwele vastu, käsi põlle all. Ta nägu oli hirmu täis ja huuled wärisesid.

„Mis on juhtunud?“ küsis Salme, — „ma ehmatajin nii kangesti.“ Ta teestles ehmatust ja hirmu.

„Miks sa siis ehmatasid?“ küsis Sola.

„Perenaine jooksis, ma karasin, et midagi on juhtunud.“

„Salme!“

„Miks sa kiskendad?“

„Salme, ära mängi komöödiat!“

„Mis ja tahad minust, igawene Kosti armuke!“

Sola sai kohutawalt ägedaks. Ta käsi lastas tug wasti Salme'e mööda forwu, nii et tugew popsinaine otse waurus. Salme haaras oma põlle alla peidetud tats käterätkut, millised ta Sola kapiist oli wõtnud, ning hüüdis: „Säh, jöö, arwasid wist, et tahtsin neid ära warrastada. Ei tea millega seal kõögis siis kuivatatakse?“

„Selle tarwis on juu küsimiseks!“ wastas Sola.

„Kelle käest mina neid küsin, kui peremees ja perenaine istuwad saunas nagu paar aiateibaib kaesõifku koos. Siis teenija inimesele kohe käppapidi külge!“

Salme tõmbas prahvatades usse kinni ja hakkas kõõgis anumatega kolistama, ise midagi rääkides, kui oleks talle tehtud julma ületohut. Ta talitas edasi ja pomises, et siis käterätikut lah ei jõuta enam kõõbi saada. Tuluvad jälle wist en-dised wiletjad päewad tagasi.

Need polnud aga sugugi kõõgikäterä-titud. Sola waatas neid ja pani kappi ta-gasi. Ta seisis seal nagu walitsejanna oma waranduse ees. Ta oli siiski natuke uhte oma perenaiseisusele, ega ta kām-mal muudu poleks plahtatanud wastu pop-sinaiše põske. Sola oli rahul oma teoga. Kuid ta oli Wello koguni unustanud — ruttu löi ta kapiukseid lokku, keeras toa-ukseid lukku ja bormas sauna juure tagasi.

„Mis seal mäel juhtus, et nii kaua oled?“ küsis Wello. Tal oli läinud igas-waks siin oma nõgeseümmis istudes

„Ei midagi, waatasin korraks ka, kui-das sigadele jõök oli wiidud. Nad ei pea alati korraft lünni, waid annawad nii kuidas juhtub.“

Wello oli wastusega rahul.

Säärased wamiskäimised ei jätnud pikapeale oma mõju awaldamata. Me-hel tõusis sõõgiisu ja ta wõis läia jälle lepita. Nii läksid nädalad. Maarohtu-dest hakkas nagu abi tulema.

Nüüd tulid kõige pikemad päewad sel-lel jumel ja kõige päite'eritlamad. Wel-lo paistis oma jalgu päitese läes. Ta läks üles Haninurmele, kus oli alatud laewamiist. Praegu oli tööde waheaeg ja talupojad korraldasid kōikjal oma elu-ruume ning wiisid siit koormate wiisi walget sawi oma seinapragude fittimi-seks ja ahjude parandamiseks. Peeter seisis siin Wello juures ja kirjutas kōit koormad üles ja wõttis raha wastu. Sa-wi oli ju Peetri leitud. Juba aastaid ta-gasi. Siis oli Peeter weel Peetriks, aga nüüd oli siia juba laewotud suur aw-mau jisse. See la.enes aja joofsul ja maanõhjast tulid weel toredamad kihid päewawalgele.

„Mis ja arwad, kui asutame siia ühe kimitõõsiuse?“ ütles Wello Peetrile.

„Olen weel noor,“ wastas poisj tõsi-selt.

„Kui wana ja oled?“

„Wiieteistkümmene.“

„Ah soo jah, wiieteistkümmneaasta-ne, ma olin selle unustanud. Sa pibid ju mul hakkame weskimehets!“

„Pibin küll,“ wastas poisj, „aga nüüd ma enam ei taha.“

„Mis pärast ja siis ei taha?“

„Ei misjegi pärast.“

„Ega siis nii ruttu wõi oma plaani-dest loobuda. Noor mees peab asuma kindlalt asja juure. Järelejä.mana! Pe.b taha käega kōwas-i härjal sarwist kinni wõtma — nii.“ Wello haaras mõlema käega rohulatwadest ja raputas, nagu seal juures süngeks tõmmates.

Peeter naeratas ainult.

„Sina aga tahad, tahad ja siis korra-ga enam ei taha — see pole mehe mood!“

„Ei, ma tahan küll, aga ma praegu ei taha.“

„Mis pärast siis mitte praegu?“

„Praegu on seal wiski juures säära-sed tahtlased asjad. Mulle ei meeldi nü-wiisi.“

„Kuidas —?“

Wellole muutus jutt põnewaks.

„Mulle ei meeldi, kui nad seal belda-wat weskiliste wilja warastawat ja müüwat.“

„Kellele nad toda siis müüwad?“ uu-ris Wello.

„Etts itka Loomaafemele!“

„Loomaafemele — miks siis sinna?“

„Noh, kui kaupmees Looode seal head hinda maksab ja meile wiina annab.“

„Sinulle siis ei meeldi säärased as-jad?“

„Ei, mina teise oma wõtma lähe,“ üt-les poisj kindlalt.

Waata poisji — mõttes Wello. Mit-line tubli mees sellest Jantsi pojast wõib saada. Tõepoolest!

„Aga kas ja minu kiviwabrikusse tuleksid lampa?“ usutles Wello edasi.

„See on teine asi,“ vastas poisjs. Ta jäi ikka tõsiselt ja ta nägu oli nii tark. Etse wanamehelik, ning juured pruunid filmad wahtisid walget jawi, millest ta hakkas koos peremehega küe walmistama.

Wello aga huiwitasid weskiasjad. — Mine tea lapse juttu, mõtles ta esialgu, aga ühel päewal küsis ta siiski Augusti läest:

„Kas sa ei ole siis midagi kahtlast tähele pannud?“

„Mis kahtlast siin peab olema — ei siin ole midagi kahtlast!“ vastas August ja näis saawat pahaseks.

„Kas weskilised on rahul jahwatamisega?“

„Minule pole keegi millegi üle kaewanud.“

„See küll, ma niisama küsin.“

„Koh mis siis ilmaaegu uurida, kus midagi uurida ei ole,“ vastas August wihaselet.

Wello ei rääkinud täna enam midagi seesugust. Ta käis weskikojas ringi ja ajas minnestege juttu. Näid oli weskilisi tublisti. Muulal wõeldi weepuudus olewat. Siin oli järw täis nagu ikka — Wanametja allikad nirisejad alati.

Luigefoo pops jahwatas endale leitwa jahu. Ta oli parasjagu töõga walmis ja kühweldas wiimast jahupeotäit kotti, kui Wello teda terwitas.

„Kas said ka omale ilusa jahu“ küsis Wello.

„Jah, nagu rannaliiva,“ vastas pops, mõttis jahu peo peale ning näitas Wellole.

„Kus ja walge kui kriit,“ ütles Wello.

Pops tõstis koti, niipea kui selle suru kinni seotud, kaalule ja waatas ise sealjuures Wellole naeratades otja ning sõnas:

„Koh waatame siis järele!“

Pops oli karmas kaaluma oma jahukotti.

„Kas arwad, et pool on ära tolnanud?“ küsis Jants ja tuli lähemale.

„Et ta olewat mõnel mehel tolnanud ka.“

„Pole sul seal midagi tolnanud!“ hüüdis Jants ja aitas kaaluda. „Temal ikka see igawene tija — näe, ligi kilo weel rohkemgi.“

„Jah imelik küll — on näha, et peremees on täna weskil juures, kohe kõwa kaal,“ rääkis pops ja hakkas naeratades oma jahukotti wantrise karmutama.

„Kas siin siis wahel puudus ka on olnud?“ küsis Wello.

„Et siin ikka wahel mõnel mehel oma puudake lao ära,“ ütles pops muutes, ning lipsas wälja.

„Mis jutt see on?“ Wello jäi tõsiselt Jantsi otja wahtima. „Sina pead ju seda teadma!“

„Kuradi Luigefoo prusakas, tuleb siia kärijema!“ hüüdis Jants ning astus popile järele, kui tahaks ta toda kättisi sarjata. Wähemast Jantsi hääl oli niisugune. Ta tuli jälle tagasi, kui oli heitnud üle Låwe wihase pilgu, ning ütles nagu iseenele: „Temal saadanal puudake puudus, waata kus mul kagu!“ Jants läks teise ruumi.

Wello ei ojanud aimata midagi.

Esialgu näis kõik korras olevat ja weskil käis mürimal. Wello käis ka ekt-riitwa ja rääkis weskipoisiga ning tuli jälle kontorisse tagasi.

„Näita tsheliraamat siia!..“

August otjis raamatu.

Siin oli ainult numbrite järjekorras wåike segadus. Selle lubas August kohe ära diendada. Wello käis willatõõstwie rummid läbi — rääkis letrajaga, ning läks jälle oma põõdudele tagasi.

Seal wårskle õhu kås oli terwile parem!

Baari päewa pärast algas sõnnikuwõõ ja Wello marssis iga loormaga laa-

ja ning jälgis, kuidas pandi sõnnik maha. Ta jälgis ka, kuidas tüdrukud laotasid. Margit ja Linda olid teinud korraliku tööd. Salme aimult pildus sõnnikuhunnituid laiali ülepea-kaela. Ta sai märkuse.

„Ma mõin ju ka ära minna, kui mu tööd enam kuhugile ei kõlba!“

„Õid minna,“ oli Wello vastanud, aga Salme laotas warsti nii, nagu pe-remees oli käskinud ega läinud kuhugile. Ka kiindjate juures käis Wello iga päew ja jälgis tööd. Nii oli ta nädal otsa ja tulnud ega saanud rahu. Nüüd pidi Sola jälle tegema wanni ning paar päewa fulus Welloi kodus lamamisega. Ta tahtis rutata jälle uuesti töö juure! Jalad ei olnud küll enam nii paistes, kuid liigse ülewaloleku tõttu hakkas kunagi waremalt kirwega raiutud jääb end tunda andma. Jalg kangeistus ja walutas.

Seda õnnetat juhtumist kahjates ka Sola, tähendades tollesse kirwehaamale.

„Seda õnnelikku juhtumist,“ wastas Wello naeratades.

„Sa nuudugi tahad sandiks jääda, seepärast ja oled nii hoolimata oma terwise wastu — mõib-olla oli too kirwehaam siis sulle õnneks?“

„Ka sulle — muridu poleks mõib-olla me üldse siin koos elanud ega poleks üldse seda Dantoni talugi ja Druwestit olnud.“

„Jah imelik,“ ütles Sola mõtlikult. „Ühest wäikest kirwehaamast mõib olneda nii paljugi.“

„Sa wiist ei olegi rõõmus kõigele sellele?“

„Mis rõõmu siin ikka — häda häda peale!“

„Ja kus seda häda pole — hea on seal, kus meid ei ole.“

„Siin küll enam siin jäämata ei ma-ka — terwis ka läbi.“

„Ja kuhu ma peaffin siis minema?“ kirjutas Wello asjalikult.

„Peaffid selle krimpli siin maha müüma ja linna kolima. Kuu ja siin oma haigete jalgadega siis wastu mõtled pidada?“

„Niikaua kui elan!“

„Ja mina ka ei jõua enam siin üksi jäämata...“

„Kuu ja siis üksi oled olnud? Wae-walt on aasta, kui mulle see töbi tuli ja ja mõnda asja minu eest oled korraldanud. Meel läheb päris haledaks, kui pean mõtlema sinu rumalatele tujudele. Ma olen kodu asutanud siia Wanametsa oru kaldale ja sina tahad seda filmapilt maha müüa ja minna jälle kõige nelja tuule poole. Mõtke ka ometi... natuke-negi. Seal on August. Ta elas linnas, mis taht sai! Seal konutab ta nüüd weskiki kontoris.“

„Augustiga oli koguni teine lugu!“

„Igaüheda ikka seefama.“

„Siin on ka ju see elu nii lootusetu, nii hall ja nii rõwe. Mauid ei ole kui üks igawene...“ Sola ei ojanud enamast wäljendada.

„Täbaram ta on weel linnas,“ wastas Wello. „Sa oled linna aimult kaugelst waadanud. Aga meil peab olema elu-se usku, peab olema usku, et inimesed muutuvad parentaks, et elu saab täiuslikumaks — ja me muutume ka ise. Meil peab olema elamisega julgust ja elu wastu armastust nii oma kui ligimese...“

„Kuule, sinust jaoks hea palwewend,“ naeris Sola. Ta oli saanud juba rõõmsamaks. Paha tuju oli wõtnud oma aja ja läinud.

„Wabanda,“ ütles Wello, „haigete wiis on ikka moraalitseta.“

Sola läks ja istus Wello kõrwale ning tõi mingi raamatu kaasa.

„Tahad, ma loen sulle?“

Wello tahtis. Sola hääl kõlas nii mahedalt ja pehmealt, et Wello selle meloodiat kuulates kogu loetu sõnakäigu footu unustas.

„Mis sa arvad Greenest, — mida see naine sinu meelest oleks pidanud teema?“ küsis Sola oma lugemist lõpetades.

„Kuule, ma ei saanudki täieliselt kuulata, mul jalg hakkas valutama!“

„Miks sa siis ennem ei ütelnud?“

„Ma ei tahtnud sind lugemisel segada.“

„Oled ka mul!..“ Sola tõusis. „Ma lähen ja teen sooja wett, siis panen kompressi peale.“ Wello jäi üksiinda. Talle tulid meele nood õised tuunid, millal ta oli lamunud kumehaawaga jalas Leppe koolimajas. Toxford oli olnud Sola seal koolipreiliks. Tema igatsus — tema armastus — ja nüüd siiski tema naine! Wello oli kõik elus läte saanud, mida ta ei tahtnud, ainult oma tervise oli ta kaotanud. Ent võib olla mitte lõplikult.

Ta wahtis läbi akna wälja õitsawat kessuude. Tuul kandis ristihelinalõhna hia sisse. Kogu õhk oli ofseku meega mürtitatud. See oli südasumi, mida ta nägi seal wäljas, kuid uibuokstel malmisid juba õunapõulad ja wili põldudel kahises.

Kewad, ilus kewad oli mööda oma külwidega. Noorus oli läinud.

Kui Wello tahtis aeda minna, kohtas ta läwel wäikset Beetrit. Ta ei olnud Beetrit kunagi niisugusena näinud. Poisiks oli päris kahwatu. Oli Beetrike järsku haigestunud? Ta filmad olid puu-
nased — ta oli võib-olla nutnud oma hädaga ja nüüd seisis ta siin ega ütelnud midagi —

„No Beetrike, kuidas käi käib?“ küsis Wello ja tegi rõõmsa näo. „Kas oled oma sawi müüa saanud ka?“

„Ma ei olegi seal läinud... Iats päewa.“ punnis poisiks läbi nutu.

„Miks sa nutad?“

Beeter ei wastanud midagi. Ta ainult hoidis midagi oma wäiksest kassast. Mis wõis olla seal pisikeses ruskas?

„Mis sul pihus on?“

Beetrike punastas ja tuli lähemale.

„Ma tahan Teiega rääkida, härra!“

„Noh,“ ütles Wello ja naeris, „wõi päris härra kohe!“

„Aga ma ei taha siin...“

„Kus siis — no astume siis tuppa!“

Wello lastis poisi tagakambriks.

„Mis sul siis jüdamel oli, wäike mehike?“

„Ma tõin proua sõrmused ära!“

See tuli Wellole ootamata.

„Sõrmused? Siis sina olidki wiimaks, kes need...“ Wello ei saanud edasi. Ta lohnetus ja tundis hirmu, et selle nri teina, suurte pruunide filmadega näo taga wõis peituda siiski säärane määdunud ja rikunud hing.

„Mina ei ole neid wõtnud!“ ütles poisiks ja pani sõrmused lauale.

„Kust sa nad said,“ päris Wello.

„Kust ma sain?“ kordas poisiks, „ega teil seda waja teada ei ole, nüüd on nad jälle teil käes.“

„Noh, sõbramehe poolest sa wõiksid ju ütelda.“

„Ma toon selle raha ka ära, mis peremees mulle sawi eest on annud.“

„Mispärast selle?“

„Ma ei taha, et Teie mulle oleksite midagi maksnud.“

Wello ei mõistnud mida welda.

„Kust siis lõpuks sõrmused sinu kätte said?“

„Ma ise wõtsin nad ema kirstust.“

„Kust nad sinna said?“

„Ma mõtlesin, et peremehel on heameel, kui ma sõrmused ära toon. Ma ei teadnudki, et teie mind nüüd hakkate piinama.“

„Siis sa ei oleks toondki.“

„Ei!“

„Mispärast sa siis töid?“

„Aga miks nad on mulle siis nii halwad ja lõõwad, ning ütlewad, et mina olewat jutu wälja rääkinud, et nemad warastawad.“

„Aga ja saad ju nüüd jälle lüüa, kui ema leiab, et sa ole sõrnuised tema kir-
tust ära toonud.“

„Ükskõik, mis see teie asi on!“

Poisjs pakkus raha. . .

„Ei, see on sinu oma,“ tõrjus Wello
sawi raha tagasi.

„Aga ma pole ju seda millegagi teeni-
nud!“

„See on leidmise eest. Sina ju t'ema-
sid sinna mõni aasta tagasi omale kaevu
ja leidsid tolle sawi. Kas ja ei mäleta
siis, et tegime lepingu: Sina märgid
koormad ja saad iga koorma eest, mis
teised wiivad, kümme senti. Et ole nud
nii?“

„Oli küll!“

„No jah, pane nüüd raha ilusasti tas-
tu tagasi ja mine koju. Kui keegi aga
peaks sind selle kõige eest poole sõnagari
puituma, siis tule siia. Küll me taheme
õigule jalule seame.“

Wello ja Pexter jätsid teineteist üdam-
likult jumalaga nagu igawesed sõb. ad
ka lubasid waikida.

Kui Sola sooja mee ja Lompresimä-
histega tuli, ütles Wello: „Siin on su sõr-
nuised.“

„Rust nad kätte said?“

„See on minu asi — aga teinekord
hoia oma wäärtasju paremini. . .“

Solal oli süüdlase tunne, kuid wiesti
üles leitud asjad walmistastis siiski röö-
mu. Too wäike juhtumine sõrnuistega
tõi jälle natuke usku ja päikepaistet
hõlli, murduma kippuwaesse ellu. Inime-
sed wõisid muutuda siiski heaks nagu il-
mad heaks muutusid.

Seitsmes peatükk.

Sinnamees tuli talu juvitama.

Nüüd tulid palamad päikekerikad päe-
wad, tuli heinaaeg. Mõnikord õhtupooli-
kul hr. Kolt seisis Tontoni talu õuel ja
maatgas oma lätetööd (tema oli koa uue
Tontoni ühes Drumeti ja wabrikutega
ehitanud). Igalt poolt kopsid wikatiluis-

lamised siia — see oli nagu mingi oma-
moodi muusika, mida linnaasaks siin kuu-
lataks. See oli töö haritipp tema ümber.
Tema käis nüüd siin ringi kõige kes-
kel ja oli päris waba pois. Ta juwitas
Tontoni oma filosoofiliste mõtetega.
Ja-jah, argu naerdagu midagi, härra
Kolt ostas mõelda. . .

Näiteks see juweõhtu siin oma wikati-
luiskamistega ja wihisewate pääjusestega
õhus, õhtune päikepaiste kuldama-
handeid putukaid. Milline kunstiharu
wõiks jääraast kõige täiuslikumalt edasi
anda? Maalikunst wähest ehk, wõi muu-
sika — wõib-olla kirjandus, kuid ikka kõi-
gis nendes näis jääwat midagi puudu!
Film — jäi üle waid film. Jah, see on
kõige otsene wähend — see annab elu
edasi rikkumatu, mõtlematu ja terwelt.

Muusiguseid mõtteid armastata mõlgu-
tada ehitusmeister Kolt ja käia ringi
Tontoni wäljadel ja metsades. Ta oli
küll korra ütelnud, et ta enam siia ei tule
ja, wõib-olla, ta üldse ei jää enam linna-
gi, waid sõidab Inglismaale oma esimehe
naise juure. Tolle käest ta saawat igal
nädalal armastuskirju. Siiski ta ei läi-
nud Inglismaale, waid tuli Tontoni-
le. Oma juwerezstorani linnas ta oleswat jät-
nud majapidajanna hoole — küll see
saab üksi ka hakkama.

Ta rääkis, et oleswat tahtnud näha
oma ehitisi — ehitisi, millest juures ta
näinud nii palju waewa ja millest ta
armastawat. Tal oli ju koa riik igasu-
guseid maju täis ehitatud, silbu ja wab-
rikuid, kuid neid Tontoni-maju armasta-
wat ta kõige rohkem. See oleswat nii,
nagu wahel juhtub — on küll palju huwita-
maid inimesi, kuid keegi meeldib ikka kõi-
ge enam. Nii on ka majadega, jetaletas
härra Kolt.

Nüüd ta ei olnud küll enam meister,
waid lihtsalt härra. Nii teda hüüti. Wõ-
nikord ka härra Kolt. Tema wäike juwi-
rezstoran, parema publiku lohtumispait,
see oli waid temale muuseas — ajawii-
tels. Ega säärane asutus ju teda elata-
nud. Ja tal polnud seda wajagi. Milleks

seisid tal pankades hoiusummad — kuhu pidi ta alati nende kasvatavad pro sendid mahutama? Mees oli päris hädas oma rahadega! Ei tema enam hakka ehistustega jandama — küllalt tema tarvis! Tema suvitab siin niisama, puhkab pisul väsinud närvijä ja katatseb hiljem maailmas natute ringi waadata. Kikas inimene võib endale mõndagi lubada... Nii härra Kolt andis mõista.

Ta oli saabunud ühel päeval siia: hall ülikond seljas, õlgkübar peas, fotoaparaat rihmaga üle õla ja monogrammiga jalutuskepp käes. Iga sõna oli tal tähtis, kõik, mis ta lausis, oli mõeldud ja kaalutud. Jants, Kalju, Linda ja pere rahmas mäletasid Kolti väga hästi. Nad tundsid ta meest teistest külselt ja nägid „hundiauke“ ta selja taga, millistest kaamad ärimees filmi pilgutamata oli üle hüpanud. Nüüd oli aga Kolt neilegi palju muutunud. Margit ei tunnud teda üldse waremalt. Ta oli ainult kuulnud jutustid rikkast ettevõtjast, kellest kõik rääkisid ja kes oli ehitanud kõik hooned, millistes nad elasid. Kolt ütles alati Margitile: tere, preili, ja wõttis oma õlgkübara peast ning kummardas naeratades. Margit oli meelitatud. Härra Kolt oli tõesti wiisakam ja armastuswäärsem inimene, teda Margit üldse oli tundma õppinud.

„Kas ma muutun teie perekonnale tüütawaks, kui ma jään veel paariks päewaks?“ Nii küsis Kolt peaaegu igal õhtul, kui ta oli tänanud ja suudelnud pere naise Sola kätt õhtusöögi eest.

Olgu aga rahulikult! Ei neil ole tema wastu midagi, wõiks ju jääda nende pärrast sügiseni ja kajutada ülalorra ruume. Mis kunagi paha olnud, see olewat ammu unustatud, — seletas Wello wastuseks. Härra Kolt oli liigutatud suure meelsusest, millega teda koheldi, ja küsis, kas ta võib lepituseks saada Wello käe. Wello armas, et seda pole tarwis.

Meheid siiski raputasid üksteise käsi.

Namad olid muutunud jälle päitelepaistelisteks ja headeks. Kolt tänas pe-

rerahwast asandlikult nende lahtuse eest ja läks oma tupp.

Wahel hilisõhtul tegi ta siin atna lahti ja hakkas wilistama. Ei niisugusel öödel jaanud ta Margit silma palju und. Wõi kui Margit magaski, siis oli see ainult wiirastuslik unenägude wirr-warr, milliste tekkujaks oli peen linna-härra.

Ühel õhtul, kui Kolt jälle ärklitoe atna awas, kostis küla poolt harmoonikamängu. Härra jäi kuulatama... siis jäi kõik wait ja kuulbus, nagu oleks kõik läinud juba palju kaugemale. Oli seal kusagil sinna, wõi käis muidu teegi mõõa maanteed ja mängis. Säärane harmoonikanuusika ei annud härrale rahu. Warsti oli ta riides ja seisid all õues.

Kalaluuk liikus. Tüdrukudki ei olnud veel uinunud, waid kuulatasid ja wartsid praakil ukse wahelt, kuidas härra õues marsis ja wahel wilksti nende luugi poole waatas. Nüüd kostis jälle melanhoolset walsi ja huikeid. Koerad andsid oma walweteenistusest märku — kaugemal ja lähemal.

Linda tuli lalalungile ja istus ülemissel redelipulgale. Ta jäi waitelt sinna kuulatama. Margit seisid tema selja taga.

„No, neid, tantsuma, tantsuma!“ ü les Kolt tüki aja järele, nagu oleks ta alles nüüd märganud laht matjakat neidu seal lalalungil.

„Ei ole kellegagi tantsuma,“ wastas Linda.

„Kes waeste tüdrukutega tantsuma!“ piufus Margit ta selja taga.

„No, pagan wõtaks!“ härra näis fatuawat hoogu. „Tulge alla, ma ise lähen ja tantsum teiega, nii et kannad lööwad tuld!“

Tüdrukud waitisid tüki aega, siis ütles Linda: „Teie nüüd siin maal...“

Margit ei ütelnud midagi.

„Mina — ma alles näitan teile, kuidas tantsum!“ hüüb's me'ster hoogu jattunult. „Noh, tulge!“ tüdrukud waitisid. Meister wotas neid päris tõsijelt.

„Wõi lähen äffinda? ...? Ta sam-
mus teeseldes wärati poole.

„Linda ei tihfa teiega minna,“ ütles
Margit.

„Mis ja seletab!“ pahandas Linda —
omal jul hääl wärijuh kui parmul!“

Nüüd nad kadusid laska.

Härä Rolt jalutas ruffipõllu äärt
mööda maantee poole. Ruffinurme nur-
ga juures peatus ta ja waatas taha. Tüd-
rukud tulid parajasti wäratist wälja,
ent jäid seisma ja waatafid.

Härä Rolt seisis eemal ruffipõllu
nurga juures. Tüdrukud hakkasid siiski
maantee poole liikuma. Nad läksid kõr-
wuti teine-teise kääalt kõwasti kinni hoi-
des nagu kaks armastajat. Rolt seisis il-
ka ruffipõllu nurga juures. Tüdrukud
läksid temast kiiresti mööda ja pöörasid
näod maha.

„Mind teie siis kaasa ei kutsugi,“ üt-
les härä.

„Tulge,“ ütles Margit ja pistis koo-
s Lindaga jooksmä.

Rolt jookkis neile järele.

„Kus te mul pumute,“ ütles ta ja
tahtis Lindal kääalt kinni wõtta. Linda
tõmbas kää ära ega lausunud sõnagi.
Nüüd lahutas Rolt paari ja wõttis tei-
se plika teisele poole.

„Daste wanameest ka kahe noore wa-
hele,“ ütles ta.

„Palume,“ wastas Margit ja haakis
end Rolti külge. Linda kõhkles weel
wiinu.

Warsti aga läksid nad kui kolm head
sõpra külkülje kõrwal. Härä oli pä-
ris lõbus pois ja ostas tüdrukuid
hoida logu aeg naerul.

„Küll teie olete boredakz neiukz sir-
gunud,“ ütles Rolt Lindale, „kui teid
tundma õppisin, olite alles plika.“

„Kuidas nii—olin juba suur tüdruk.“

„Ei mäleta hästi...“

„Muidugi,“ ütles Linda paljutähen-
damalt. „Teil linnas iga sõrme jaoks
neli-wits ruffi.“

„Kes nüüd minuga palju.. ma wana
naisemehe „tüff“.“

„Päh, sellest ka midagi,“ wastas Lin-
da ja muutus jutukaks. „Teie wõite
wõtta, keda soowite, igauks tuleks
teiega.“

„Tõesti,“ imestab Rolt. „Mäitets,
kas teie tuleksite minuga,“ küsis ta Mar-
giti käest.

„Ei tuleks,“ wastas Margit puna-
tades, ning löi filmad maha.

„Näe, kuidas tuleksite,“ naeris här-
ra ja näpistas tüdrukut käsiwarrest.

„Ütle sin, et ei tuleks,“ puikles Mar-
git.

„Aga miks te siis punastasite?“

„Ma ei punastanud sugugi,“ Margit
tõmbas end Rolti käewangust lahti.

„Kuhu te nüüd siis mul kadusite,“ lau-
sus meister Rolt ja piüidiz tüdrukut ta-
gast saada.

„Teie nõogite,“ ütles Margit.

Rolt oli aga Margiti piüidimisega tet-
se käekõrwal olewa neuu hettets unusta-
nud. Linda ei sunnud keda taluda. Kes
tetre lähed piüidma, kaotab tanagi.“ üt-
les Linda ja rebis end lahti, ning jook-
kis Margitile järele. Nüüd jäid Rolti
käd päris tühjaks. Ta sõrtis tüdrukute-
le niifama tagant järele, kuni nad jõud-
sid Loomaasemele. Siin too pillimäng
oligi, milline neilt rõõwis rahu. Siin
oli Looke oma poe taha aeda aitanud
wäikesse tantsumuru ja laupiewa õhtuti
löi siin Pilli-Peta oma lugusid ja meel-
tas külanoori kofku. Tänagi oli rahwast
siin päris rohkesti. Näe, seal seisis ju
Jants. Ega tema jäärawstel õhtutel saa-
nud koju jääda. Ta wõttis müssi peast
ja lausus: „Tere, härä meister!“

Rolt asus Jantsi kõrwale ja andis
talle kää. Jants oli wäga wiifakas ja
teietas Rolti.

„Kas teem tantsu ka?“ küsis Rolt,
kui Rolt oma tõi wälja hüüdma pani.

„Eks jee ek. nagu nooremate asi.“

„Ei midagi“... vastas Kolt ja läks ning palus Margitit tantsuma. See oli külapoiste meelest natute koomiline, kuidas ta Margiti ees kummardas ja kuidas nad siis läksid käest kinni hoides tantsuplatstile. Poissid ol. ksid kindlasti hakanud lõõpima, kuid kõik tundsid meister Kolti ja teadsid tema rikkusest. Nad katsusid nüüd teda isegi järele aimata ja linnahärra eeskujul tegid oma tüdrukutele jamajuguseid kummardusi.

„Kaugelt preili on — ma pole teid siin varemalt näinud?“ rääkis Kolt oma partnerile.

„Olen linnast,“ vastas Margit ja punastas.

„Suvitam,“ ütles Kolt, „ma aimasin kohe, et teie juures on midagi linnalitsku, midagi peenemat.“

Margit oli meelitatud

„Kuidas te seda aimasite?“ küsis ta hetke järele.

„Teil on ju nii puhtad walged hambad.“

Tüdruk punastas uuesti ja waatas maha.

Kolt surus ta tugewasti wastu oma rinda ja hakkas keerutama. „Arge punastage — ma nägin seda juba esimehel õhtul, kui Sola saatis teid minu wõõrit kohendama.“

Kuidas härra seda küll wõis märgata, mõtles Margit, sest ta mäletas wäga hästi, et härra oli seisnud seljaga tema poole ja wahtinud arnast wälja, seni kuni ta oli ajeme korda seadnud ja toast lahkunud. Härra oli ütelnud talle head õhtutki ilma otja waatamata.

„Teie wist oletegi linnas üles kaswanud?“ tegi Kolt jälle juutu.

„Jah, mu onul on linnas apteek,“ julges Margit wastata.

„Apteek? Asi muutus hümmitawaks.“

„Kuidas on teie onu nimi?“

See tuli Margiti eotmata. Keegi ei olnud weel nii kawalasti küsinud —

ta ei mõistnud enam midagi wastata. „Barn!“ ütles ta lõpuks.

„Barwe apteek — jah olen kuulnud.“ Härra Kolt oli ju lihtlane ja kindlasti ta oli pidanud kuulma midagi Barwe apteegist. Nüüd jättis ta selle jutu...

„Kui nõtte teha teil on,“ kiitis ta Margiti. „Teist wõiks saada päris tantsumanna...“

Kui Beta walsi lõpetas, istusid inimesed jälle pinkidele ja ajasid juutu. Mõned töid Loode poest limonjadi ja pakkusid tüdrukutele. Poissid osisid õlut ja jõid seda murul külitades.

„Ma lähen waatan, kuhu Linda jäi,“ ütles Margit ja tahtis Kolti kõrwalt tõusta.

„Ei lähe teie kuskile,“ pidas Kolt teda käest. „Ei ole wiisakas mind kui wõõrast inimest siia üksinda jätta.“

Margit jäi mõtlema, nagu tahtles ta, kas minna wõi jääda. Üks jalg oli tal ikka mineku päri.

„Wõi on teil minuga igaw — siis palun.“ Kolt tegi wiisaka liigutuse, õustades käega platši poole. „Kui'd palun siiski, et te jääksite,“ lisas ta juure, kui nägi, et tüdruk ei teadnud, mida teha. Nad wadistatiid seal seni, kuni oli alanud polka. Pikk, sirge poiss tüüris Margiti poole.

„D-oh.“ tegi Margit — ja ot-kui soowiks wõgereda, siit kaduda, tõmmas ta ennast küüru, tahtes muuta da nii üsna piisikeks, päris nägematuks.

Poiss kummardus.

Margit ei liigu anudki ennast ja waatas wärisewa pilguga maha.

Poiss kummardas uuesti.

„Wõib-olla, noorhärna, teie otsite omale kedagi teist — jellel nejul pea walutab,“ wastas Kolt wiisakasti

„Ma pole küsinud teilt.“ ütles poiss terawalt, ta näis olevat weidi purjus.

„Seda pahem,“ wastas Kolt. „Nüüd palun aga kiiresti teid edasi minn ja mu tüdruk rahule jätta.“

Pois sivistas mingi wandesõna läbi hammaste ja läks. Teised lähedalolijad fuulsid seda. Julge pois, see August. Keegi polnud enne weel julgenud Margitile nii ütelda, arwasid poisid.

„Kes see niisugune on?“ küsis Kolt ja wõttis Margiti käe pihku, ning kohendas ta mantlit õlale, kui see kippus maha libisema. Margitil polnud jelle wiisakuse wastu midagi, sest nad olid ju nüüd head sõbrad kes olid ühise hädaõhu wastu wõidelnud.

„Kes see pois oli?“ küsis Kolt uuesti, kui Margit ikka ei wastanud.

„See on August,“ ütles Margit. „Sõla wend August.“

„Ta waatas teile nii imelikult.“

„Ma ei falli teda. Ta on alatu inime-ne.“

„Kuidas nii, ta on ju päris tera pois? Näete, nüüd tantsib ta Lndaga.“

„Tema tõmbab, keda kätte saab, ja jätab pärast sinuapaika. Igawene toorez inime-ne. Ma ei falli teda siin aot-sas — ma ei kannata niisugust!“ Margit sattus hoopu ja pahasdas palju Augusti üle. Nüüd ol tüdrukul hea ennast wälja rääkida, sest August oli ju nend-ühine waenlane. Margit tõnkis Koltiga jälle waltserit ja siis tegi Kolt ettepaneku hakata koju tagasi minema.

„Ma lähen waatan, kus Linda on,“ ütles Margit.

„Ei tohi teisi kerada“ keelas teda Kolt ja tõmbas tüdruku kät pidi külma, kuid lühas: „Aga kui teile me läbib, siis palun, jääge! Iqatages ei taha ma teie õnne segada, wõib-olla on teil kawal r — — jah, kuidas ma nüüd eksitasingi teid, palun iqatages wabandust!“ Kolt tegi, nagu tahaks minna.

„Ei ole mul ühtegi kawaleri,“ ütles Margit ja hakkas Kolti kõrwal sammuma kodu poole.

„Kuidas teie siis ilma kawalerita olete?“ küsis Kolt, kui nad täki maad olid läinud.

„Ma ei taha olla sellegagi.“

„Aga too August — ta on ju nii kena pois.“

„Ma uskuin alguses ka seda.“

„Pärast ta siis polnud?“

„Ei, ta on siga.“

„Tõesti, tegi ta teile haiget, maesete? Teie wiimati kannatate tema pärast,“ Kolti hää oli nii osawõtlik, et Margit tahtis talle kõiki oma südmemureid pihutada. Nii tore oli käia soojal luwedõl siin maanteel härra Kolti kõrwal, nii kodune. Ta ei olnud seda weel italgi oma elus warem tunnud. Kahju ainult, et tänane laupäewaõine tee ei olnud ainult nende kahe tarwis. Siin oli tulijaid ja minejaid.

„Inimesed waatawad, et härra Kolt kõnnib teenijatüdrukuga,“ ütles Margit pausi äärel.

„Mis sellest?“ küsis Kolt. „Wõi on teil häbi minuga käia, et olen wana mees ja minul on olnud naine.“

„Ei, ei mitte sellepärast!“ hüüdis Margit siiralt.

„Aga mispärast siis?“ küsis Kolt.

„Ma niisama nii hea on ialutada.“

„Kardate, et saame ruttu koju — läh-me siis kopsi laudu...“

Nad keerasid heinamaale, kus lõhnasid wärskelt niidetud taared. Imelikult mõjus see õine närtsiwa heina lõhn. Kolt wõttis neil weel palju kõwemint käe alt ja nüüd ialutasid nad metia poole, selle asemel et minna koju magama.

„Jah,“ ohtas Kolt. „On nii ilus, kui inime-ne on noor, kui on wärsk, puutus matu, nagu lilleõis, mida weel kerge pole silmitsema. Mõnikord wõib iäärane lill jääda siin, kus ta kasvab, ja keegi ei näe — nagu poleks teda kunagi olnudki. Mina olen juba wana — mina palju enam sellest maailmarõõmust osa ei saa. Tahan waadata niisama naturaile ümas ümber — tahan reistada ja näha ka teisi mõid, seda wõin ma endale lubada. Muud rõõmud on mõnda.“

„Küll oleks tore reisida,“ lausus Margit igatsewalt.

„Teile meeldiks reisimine?“

„Aga nuidugi — kui ma weel wäite olin, siis ema jutustas mulle alati, kuidas ta oli käinud jalgstega Itaalias.“

„Saksstega?“

„Jah, mu ema oli sakste juures toatüdrukuts.“

„Ja isa?“

„Mul ei — ma niisama sonin, ei, ta lihtjalt oli härra erasekretär...“ Margit waitis ja hakkas järsku logu tehast rappudes nutma. Ta langes sija nõrkemult heinakaarele maha.

„Ma waene õnnetu inimene — ma olen kadunud, ma olen nii õnnetu kui ei ükski teine siin maapeal!“

„Margit! Margitike, ära nuta!“ Kolt trööstis ja tõstis tüdruku üles. „Margit, Margitike...“ kuidas ta oskas küll seda ütelda, nii torebasti, et tüdruk jättiski nutu. Nad hakkasid nüüd kodu poole tagasi tulema. Koplialusel heinamaal o' id juba heinad jaadu pandud. Dövine laste oli wärwinud niidetud heinamaa halliks. Heinaaod ujujid nagu wäikesed paadid madalale lastunud hallis udus.

„See on minu tehtud,“ ütles Margit ja näitab käega ühele heinasaole.

„Waatame seda,“ wastas Kolt.

Nad käisid ümber heinasaos ja Kolt offustas, et töö oli hästi tehtud. Tüdruk tõmbas saost peoga heinu ja poetas neid oma ette heinamaale. Kolt waatas teda ja jälgis, kuidas ta wahtis mahapudenenud kuuwanud heinalõrtele. See oli walmiw wilki ta ees... kumerate rinidade ja igatsewate huultega.

Kolt istus heinasaole.

„Tõuske üles, mis te teete!“ hüübis tüdruk ja tõmbas teda käest, kuid langes mehele sülle. Mehele, kel kõrwa juurest juuksed juba hõbewalgaeks olid minemas, kuid kellele näis siiski meeldiwat istuda tüdrukuga heinasaos. Margit ei tahtnudki tõusta mehe põ'wedelt. Suweöö mõjus rammestawalt.

„Kas sa oled olnud juba poisiga?“ küsis Kolt.

„Ei,“ wastas tüdruk ja jäi tõsiseks.

„Sina wäite warblane!“ hüübis Kolt ja wõttis Margitil lõuast.

Margit lastis seda kõike jündida.

Kui nad üsna loduoue lähedale oli saabunud, ütles tüdruk: „Aga ma wale tasin teile, härra.“

„Mis sellest,“ ütles Kolt, „ma tean wäga hästi, et waletasite — see on j ükskõik.“

„Ükskõik, ütlete teie.“

„Noh, mis siis sellest wäikesest walest sina rohusirts.“

„Aga kui ma nüüd lapsi saan!“ hüübis Margit, waadates Koltile oma suurte tõsiste, kurbade filmadega.

„Lapse? — kui te saate jelle, siis saate nagu-nii. Iga wili, mis külmatakse, wal mib omal ajal!“ wastas härra. Tal ol nüüd Margitist küllalt, ja nad kõndisid teineteisest eemal, nagu poleks nad kunagi käe alt kinni hoidnudki.

„Tähendab, teil ei ole minust enam midagi.“

„Mis mul peaks siis teist olema?“

Nad jõudsid õue.

„Head hommikut!“ ütles Margit.

„Terwist teile,“ lausus Kolt ükskõikself ja ronis tupp.

Kui hommikulaud oli laetud, ei tulnudki Kolt alla sööma. Sola ootas teda ligemale pool tundi, siis käskis ta Lindat: „Mine waata, mis härra sööma e tule.“

„Mingu waadaku Margit,“ lausus Linda ja lipsas kõõgist wälja, nagu oleks tal jumal teab kui kiire.

Margit läks ja koputas uksele.

„Sisse,“ ütles Kolt. Ta kohwer oli teisel põrandal ja ise ta pakkis oma asju.

„Ferenaine lasel kohwile paluda,“ ütles Margit.

„Tänan — wõite minna.“

Margit wiimistas meel.

„Te reisite ära?“ küsis Margit.

„Jah,“ wastas Kolt. „Lähem Inglise maale oma esimese naise juure.“

„Aga teie ütlesite ju, et...“

„Jah, ma ütlesin — et võite minna!“

Margit läks ja nuttis.

Reispäeval laskis Kolt end Kalljol jaama wiia ja andis poisile wiiekroonilise. „Kui midagi juhtub, siis palun mulle helistada,“ oli ta Kalljut õpetanud.

Mis see pidi küll juhtuma, imestab pois. Juhtunud ei olnud küll midagi, siiski pidas Kallju härra Kolti telefoninumbri meeles. Ega ta seda kaua suutnud hoida omateada. Ta rääkis seda asja ka teistele, et härra on läskinud teemal, Kalljol, enesele helistada — nii wahete-wahel.

Järgmisel laupäeval helistab Margit linna. Ta ei saanud ühendust, wastati, et jellel numbril olewat telefonimaks maksmata. Margit helistas härra Kolti fumrestorani. Sealt teatas uus omanik, et härra Kolt on juba sealt ära kolunud ning teenib praegu pealinnas kelnerina. Wanal Don Juanil oli see wiimne lend Tontoni. Läbipõlenud elumees oli talu jätnud nutwa neuu. Maailm ei tunne halastust.

Rahetas peatükki.

August langeb.

Wello tuli ruffiwälja äärt mööda oma talu poole. Ta hoidis ruffipäid käes. Ruffis lõi tera ja peremees oli kaotanud paar fört proowiks. Saad tõotas olla rikkalik. Siin seisid wiljakorred nagu sõdurid oma ülema ees — terve rahwas oma walitseja pilgu all, kes ta kord lõi-kab ja wiib seemne oma salwe uueks küwiks.

Peremehe jalad olid nüüd üsna terwed. Ta wõis läta lepita ning waadata põldu, mille ta küllmanud. Ta wõis tunda rõõmu oma küllwist ja tänada jumalat, kes laskis wilja walmida.

Ta luges teri wiljapeas. Taewas olgu õnnistatud, seal oli päid, milles peitus seitsekümmeend iva. Mis olid enne kõrred Tontoni põllul kannud — see oli waid unenägu ruffist. Laksid wilja sisse, kõrred ulatusid ainult põlwedeni. Jni-

ruffis jänes warju leia, kõrwad jääwad wälja.“

Nüüd läks Wello ruffisje ja pidi läe üles tõtma, et ulatuda wiljapeadeni. Nii oli põld nende aastate kestel muutunud. Ja imelik ka, kuidas see poolhaiget peremeest ergutas. Nüüd ta läis kui noor poisike siin poolkepseldes, oma wiljawälja ääres, haigusest polnud enam juttugi.

Lääne poolt tõusid tumedad pilwerünlad ja kaswadid kiiresti. Peremehe silmad lihtisid ikka järjeft sinnapoole. Jaa-jah! Wihma oleks nüüd just tarwis, sest ruffis loob tera. Nüüd peaks jeda tulema. Ja enne kui peremees jõudis ruffikõrtega pihus oma õuele, langesid esimesed piisad tolmuseesse ja janunewasse mulda. See ei olnudki wihm. Need olid kullatükid, mis langesid taewast maaharija talupoja jalge ette põrmu. See oli jumala õnnistus, see oli õnnistus põllule ja weskile.

Jah tõesti, need sügis-suwe päewad oma heleda päikese ja koiutama wihmaga olid õnnepäewad, mida Wello wõis nauvida mõnuga. Tema töö ja loomingu õnnepäewad. Orumest õnnepäewad — see oli ju asutus, mis jõutuse oli Tontoni talulegi annud.

Augustiga oli lugu palju halwem. Too mehite wandus oma wiletsat elu. Ta wandus teisi inimesi ja manas saatust, mis oli lastnud tal kaswada siia rumalasse maailma häda ja wiletsust kandma oma turjal.

Nagu too tüdrukulugu. Nüüd räägiti jellest päris awalikult. Ja mis wiga rääkida, et igauks oma filmaga wõinud näha ise, milles asi seis. Saatust lihtsalt irwitas Augusti üle. Tema oli tahtnud ju õppida kunstnikuks, oli tahtnud hakata looma sawist kujusid. Nüüd oli ta saanud hakkama teenijatüdruku õnnestusegemijsaga. See oli üldse suurem rumalus, mida August oli korda saatnud oma elus ja teinud seega ennast naeruwäärseks.

eistega. Kas ta neid siis lõi? võtta õudis. Ei noh — naeratas August endanisi. Ega ta ei saanud siis endale haarenit ajutada! Need olid niisama tema lufewade efimesed tormid. Nüüd kippusid nad poisši ennaft wedama kaasa.

Ei, seeford paneb ta wastu. Ta ei lähe kaasa, saagu mis saab. Ega tema pole mõti naljamees.

August tundis ülfindust — und ei tulud. Dõb olid juba küllalt pitad ja neisse oli pudenenud juba sügifest pimebust.

Ta oli rääkinud siin weški juures Kuujtu Ellaga. Ella oli tulnud tema atna alla ja fidunud siin oma sukapaela. Nagu poleks ta teadmudki, et see on noore poisimehe aten. Sebda ta oleks pidanud väga hästi teadma, sest ta oli siin sees läinud weškiarwet maiksma. Tal oli aga säärepael just siin lahti tulnud ja jeda pidi ta fiduma, seni kui August tahtis juba atent awada ja tädrutut nõõgata. Ella hüppas siis wiuhsti oma loormale ja lõitits minema.

Mis siis, kui ta läheb Ella poole? Linbat ei saa ta ju kätte — see magab Margitiga.

Ja näe, noormees ei saanudki rahu, waid sammus warsti külla tagasi. Niisugune ta oli. Alles loidu eel oli August jälle siin — rahuldunud nagu wäejuht, kes wallutanud kindluse. Nii möõbusid päewad ja iknad muutusid wihmaseks. Uhtus taewast wett alla, dõb ja päewad. Nagu terve ookean oleks maritsenud pealohal ja ähwardanud tulla weeputus kui wanul Noa päewil. Weškimees tel oli nüüd tegemist. Talupojad, kes loigu juwe polnud aega saanud tulla, olid nüüd loormatega weški ees nagu laadaplatfil. Kurrialune oli kuimalt hobuseid täis ja neid jäi ka wihma kätte. Sawimäe Madu mahutas siiski oma hobuse kurti alla. Tema oli mees, kellel oleks pidanud olema siin lõige rohkem õigust. Ta wäimees oli ju Druweski omanil ja poeg pidas siin wallitsejameetit ning koraldas elektrijõujaama, kui weški poisšid hõõluma ei loonud. Ei, August oli

siin otse kui peremees! Tema näppude mahelt weeres läbi weškiliste ja willakraasijate raha. Samuti kasfeeris ta August küllas elektritarwitajate maksud siisse.

Säärase mehe isa ees mõtsid weškilised mõtsid maha. Oleks niisugune arstamine sündinud aastat wiis warem, Sawimäe Madu oleks kindlasti hüpanud oma püks-test wälja. Nüüd oli aga aeg Madu uhkuse murdnud. Ta oli wälimuseltki jäänud luidagi kahwatuks ja ta pahem reis hakas wärisema, kui Madu jäi kauaks püstitajalul seisma.

Oma hobuse oli ta kinni fidunud ja waadanud weel korrafs taha, kas loomaga on lõik korras. Nüüd jäi ta tammise seisma, otse Augusti kontori atende taha. Ta teefles, nagu waatafs ta seda hiiglasuurt majamüraat, millise meister Dolt siia ehitanud. Too naisteküüt, kes loogu oma waranduse ühe rumala standaali pärast kellegi tähtsa isiku prouaga oli kaotanud, ning elas nüüd wabariigi pealinna ja teenis oma wiletjat leiba kelnarina. Sawimäe Madu poeg kuuldawasti harrastas sama sporti, mis meister Doltki. Kas selleks oli wana Madu teda kaswatanud ja pastoriks tahtnud kütada! Madu waatas hoonet ja oma poega. Poisš oleks mõinud panna julepea lauala ja tulla korrafs ka wälja. Oma isale oleks ta pidanud wastu tulema! On siis tal töõd nii palju, et ei saa mahti waadatagi, kes siin weškitammiil seisab ja wargi saadab pille läbi atna.

Madu astus kontorisfe.

Ta tegi seda üsna koduselt ning ütles: „Et lae — sul siin teine tah. Mõtlefin, et oled päris ülfinda toas.“

Keegi naabermalla wanem naisterahwas seisib seal oma willatotiga, milline oli kaalule aetatud.

August rehendas kibedasti laua juures. Ega tal olnud aega mit juuretulejat tähele panna. Madu jäi nõutult seisma sinnaşamasse naife selja taha, nagu oleks tal siin tähtis asi õiendada. Polnud aga midagi — oli tulnud niisama waatama, mis polks siin tege. August iõudis oma

rehtendamisega lõpule ja tõi selle naise nina alla, veldes: „Baadale nüüd ise, armuline proua, ta ei saa ju rohkem olla. Raal on kõigiti täpne — kümme protsenti prahti, mis villade juures töötamisel kaduma läheb — ega me ometi seda teile maksta saa. Mõi soovite, et paneksimine prahi ka ühes lõngaga kotti ja saadaksime teile tagasi, nii häbemata aga ei saa ükski tööstusejuhatus olla. Mõtelge ise järele.“ Ta süttas veel lord paberi letil naise ette ja pöördus siis üsna ütskõikselt isa poole, küsides:

„Mis sul asja oli?“

„Ja ei osanud midagi vastata, vaid andis kae.“

„Dere jah,“ lausus isa.

„Dere jah,“ vastas August ning jättis isa kae vastu mõtmata, pöörates ise kiiresti naise poole, nagu poleks tal mahti kättpidi teretamisega.

„Noh, kas leiate nüüd, et mabrikul on õigus? Arge arvake, et teie villu siin keegi varastama hakkab. Siit käib meil tuhandeid villakotte läbi, aga keegi pole leidnud veel midagi kunagi olevat puudu,“ seletas August ärimehelikult. Ta juha ostas.

„Wõh — mõi kõi teete aina õigust ja taaluga jah ei peta,“ ütles Madu kättemahtujus.

„Kuule, see ei ole ildse sinu asi — ja ma palun kõrvalistel isikutel mitte maha segada, kui siin aetakse ametlikke asju.“

„Mis see siis tema asi ei ole,“ vastas naine ohates. „Eks ole isal ka halb maa-dada, kui lapsed walskust teemad ega õigel teel ei ela.“

„Walskus — kas teie julgete ütelda, et siin walskust tehakse? Ütelge veel üks lord ja ma näitan, kuidas teid wiitakse potri!“ juurustas August.

„Noh, ega oma kraami juures küll ei wärija,“ ütles naine rahulikult. „Baadale, et teie ise potri ei lähe kõige oma willamabriku ja jahuweskiga!“

„Kuulge proua, ütlege nüüd ilusti, palju teil villu oli — ega mingi ju-

mal ole, et ma kõike läbi näen. Rehvur peab saama nii, et kõigil oleks õigus. W kuulan igatahes tetrajapuisi käest ka j rele. See on igatahes selge, et siin mid gi kaduma minna ei tohi ega saagi.“ - August muutus jälle leplikuks ja hea poisiks. Ta läks ning teretas kättpi wana Madut ning rääkis tollega pa sõna. Ja kui naine ikka seal oma will koti juures kangekaelselt seisis, läks August mabrikuruumidesse vaatama, wa seal oli kuidagi mõni lõngapunt mõi w latuust kaotji läinud — nii eksikombe August ostas osawalt näidelda.

„Eksikombel,“ fiistaz naine läl hammaste. „Küll teid juba teatakse: Eksikombel! Kui ise kõwasti järele ei nõu warastamad pooled ära!“

„Kas siin siis niisugust asja ka ette o tulnud?“ küsis Madu.

„Ette tulnud!“ wenitaz naine. „E tea, kes siis ilmaaegu hakkab rääkima Eks igauks ole oma eest wäljas. Si weskis pead silmad hoolega lahti hoid ma!“

Tükk aega seisid nad seal vaikelt. Si tulid Tanipapa Raarel ja Vooga Ende koos sisse ja tahtsid weskiraha maksta Tükk aega tuli oodata. Augusti ei olmu kontoris.

„Wana Sawimäe Madu ka platsis — seepärast ilmad on nii halvaks läinud,“ naljatas Raarel.

„Eks halba ilma ka wahel waja ol — näe, muidu ei oleks aega kellelgi weskile tulla,“ vastas Madu.

„Jah, mõldrid jääwad nalga,“ jatos Raarel.

„Jahwatagu õigust, küll siis on weskilisi alati,“ jädistas ootaw naine.

„Wahwa eit,“ lausus Vooga Endel, ning lõi küünarnukiga Raarile külge.

Raarel muigas ega lausunud midagi. August tuli tagaost, lõngawihud läes.

„Baadale nüüd järele, proua, kas need on teie willadest.“

„No mis nad siis ei ole,“ vastas

ine ja kõrvutas lõngu nendega, mis fusid kotis.

„No, näete nüüd, ma ütlesin — meil tao siin midagi,“ seletas August. Retraja-poiss oli asetanud need lõngad ise paika ja nii nad segi läksidki. Egas teil ole siin ühe inimese töö — siin terve maailm koos.“ August katsus naematada ning pöördus Looga Endeli ja Snipapa Kaarli poole ja wõttis neilt chwatusraha wastu. Seni naine kaalus ma lõngu ja toppis lotti.

„Kas teil ei kadunud ka midagi ära?“ aeris August, kui arwe oli meestega hienbaturd.

„Mis sa kometit mängid, kas me siis e mehed juures ei ole!“ lausus Endel. „Wõetaksie sul kõri pihku, kui juba äpa meie wiljakotti sirutad,“ ütles daarel paljutähendawalt.

August jäi wastuse wõlgu.

„Sead päewa!“ ütlesid poisid.

„Terwist!“ lausus August ja pööris aitse poole, kes näis millegi üle järele nõtkemat.

„Kas ifka ei ole käes?“ küsis August.

„Nüüd on jälle rohkem.“

„No rohkem, siis rohkem,“ wastas August, „ega see teile kahju tee.“

„Ei taha mina teise oma,“ wastas naine.

„Näete, nüüd olete minule tats wihtu pööraft lõnga annud.“ Naine andis lõngad tagasi. „Andite see omanikule lätte,“ ütles naine paljutähendawalt, „siis on õigus igasügel.“ Nüüd ta läts.

August jäi wana Naduga kahetefi.

Nad seifid tüll aega wastamist ja pöritsefid teineteisele. August näis ju ka küllalt tugem pois olewat — peagu täismees. Ta piht oli küll palju kitsam Nadu jäsfakast turjast ja paled kõhnad rahutust ning lodewast elust. Ta oli siiski rohkem linnamees siin oma süteft talupojast isa kõrwal.

„Noh, mis on siis sinuga, pois?“ küsis Nadu täishäalel. „Mulle näib, et su asjad pole enam sirged — ju teod

muutumad juba säärasteft, millised ei sobi enam täismehete.“

„Mis sulle mu teod korda lähewad?“

„Ju nad ifka lähewad...“ Nadu wõttis lauast raudmeetrimöödu, millisega Nadu talumeeft kangaid möödad. Ta sihtis möödulauda, nagu kahtlefs ta, kas möödupuu ei ole küllalt sirge. Ta piigistas ühe filma kinni ja waatles mööduriista ning kordas uesti: „Ju su teod peafsid ifka minule ka korda minema.“

„Sgawene möhkam niijugune!“ paandas August.

„Ma kuulsin, et sa hakkawat naist wõtma,“ lausus Nadu, nagu poleks ta Augusti pahandamist kuulnudki. „Käägitakse, et sa hakkawat Dontoni Margitiga warsti pulmi pidama.“

„Ja kas ma siis ei wõi — olen ju täisealine?“

„Ega ma ei ütelnud, et sa ei wõi.“

„Ja, ja — jah, sokuta aga sinagi minule seda tüdrukunäraakat kufile. Sgawiks läkaku aga tagant, et ma juba kaelani järwe langefsin — jeda te soowite kõit, maraanääd!“

„Kas sa siis ei jumatségi wõtta tüdrukut, warganägu?“ ütles Nadu walgult.

„Kes on warganägu?“ küsis August.

„Sina, sina... ja küla tüdrukute raiskaja!“ Nadu oli wäga ärritatud ja koputas raudmeetriga wastu kontori pörrandat. „Sina oled hakanud wargile, August!“

„Sina julged mulle jeda ütelda!“

„Ütlen — lohtu ees ütlen — sinu teod ei ole puhtad, sina lähed mul weel raistku, enne kui mehets saad!“ Nadu tortas raudmeetri otsaga alumisele riiulile. Wjalehed langefid riiuli eest ja wiinapudelid tulid nähtawale. „Mis need on,“ kätatas isa, ja klõtsiti oli üks pudelitest katti.

„Sina julged siin hakata lõhkuma?“ krapsti haaras August isal käest kinni ja kätatas: „Wälja, tee, et laob!“

„Küll ma lähen ka, pojake — poja-
ke,“ lausus isa ja püüdis oma poega
lepitada.

„Sina, kes sa kogu mu elu oled...“
August ei jõudnud enam oma viha sõ-
nadesse suruda, vaid liikas isa tagant,
ning tahtis teise käega talle ust
avada... selle ta oleks siiski võinud te-
gemata jätta: siis ta ei oleks ise juba
järgmisel hetkel nagu kassipoeg pidanud
käpuli lamama.

Madu oli võtnud oma Augusti, poju-
keise, peadpidi põlvede vahele ja nüüd
tantsis lustakalt raudmöödupuu Au-
gusti turjal, kuni turi juba ligi pöran-
dat tõmbus, siis sai taguots oma oja.

„Sina pead oma isa ja ema austama,
siis käib sinu käsi hästi ja elad laua
maa peal,“ luges Madu nelianda käru
õnab oma poja verisekspektitud tagu-
otja peale. Tema oli siiski saanud selle-
ga hakkama oma vanul päevil.

Madul hakkas halb. Ta oli oma lihaft
poega siiski löönud liiga kõvasti. Kuid
mida võis ta enam sinna parata. Kas
need hoobid ei olnud siiski ilmaaegsed,
kas need ei olnud hiljaks jäänud, küü-
s endalt Madu, kui ta meetri jälle letile
asetas.

„Kas sa vahest tahad wett, August?“
küüsis isa.

August lamas aga maas kui tõbine
kunagi ning vigas ega jaanud häbi pä-
rast lõna suust. Ta ei suutnud ka tõusta.

„Kas sa tahad wett juba?“ küüsis
Madu. Ta arvas, et oli oma ohwri pe-
remees ning võis anda sellele peale
hirnu ka armu.

Ohwer oli aga palju kangekaelsem
kui Madu mõtles. Madu ei tunnud enam
oma poega Augustit. Tollest oli linna-
elu teinud koguni teisuguse mehe, aga
mitte pastori, nii nagu Madu oli taht-
nud.

„Käi kurabile oma joogiga!“ käratas
pois ja hüppas pörandalt üles. Nüüd
oli juba raudmeeter Augusti pihus,
ning asi oleks võinud kujuneda palju
hullemaks, kui Madu poleks kasutanud

kandimehe kavalust ja wiskanud para-
jal hetkel toast wälja ja astunud teiste
weksiliste poole, nagu poleks wahepeal
midagi juhtunud. Tema oli tüse talu-
poeg, kellesse uppusid rõõm ja mure na-
gu taewu, ja kes oli harjunud elu wõt-
ma nii nagu elu oli.

Üheskord peatükki.

Setu tegused kawalusega.

Loomaajeme kõrtfi ees peatus walge
hobune. Ta peatus nii, nagu on mõne-
del hobustel kombeks jääda seisma iga
tee ääre inimese ja hoone ees... Nad
teawad, et nende peremehel on omad
toimingud ja rääkimised igaühega ja
nad meelsamini ootawad kui lõgistawad
wana wantriloogu oma pära taga.

Täna oli päikeserikas tööpäew, aga
mehel oli aega siin lõgistada oma wal-
ge hobusega ja minna kõrtfi. Madu is-
tus seal laua juures, õllepuudel nina all.
Kõrtsmik Loode nõjatas letile, käsi rin-
na all ja kaabu peas.

Temal muidugi oli aega, sest ajawiit-
mine oli ju ta elukutse, aga ka Madu
oli võtnud enesele aega. Tema elu ja
töö näis nagu olemat nagu mõttetu —
nüüd, kui ta pojaft oli saanud niisugune
kahtlane tüüp — nüüd võis siin istu-
misel siiski oma wäike mõte olla.

Walgehobusemees kõitis oma looma
lajila külge ja tuli ka sisse.

„Näe, siin rahwast hoone püsti täis,“
ütles ta muigawa näoga, ise kõrtfilet
poole tüürides.

„Tere ka, Miiskel!“ hüüdis kõrtsmik
talle kätt andes. „Waata, kus kauge-
maamees ka kuumaga wälja roninud.“

„Tere, tere, Kustife, Loodeke — kõrt-
sifakfak,“ terwitas nüüd walgehobuse-
mees rõõmsalt. Tal oli hea meel, et
Loode teda polnud unustanud. Loode
oli nüüd rikas mees, tema oleks võinud
tergesti oma kasumenna unustada. Nad
olid mõlemad Beipfi kandi mehi,
üle kolmekümne kilomeetri, Waigulast.

Selle maa oli kombine walge juba täna maha sõitnud, aga seisis seal nii tähtsusetat näoga, nagu oleks ta jooksnud ainult paar kilomeetrit. Tubli hobune — see walge. — „Noh, ma sain sinu kirja kätte ja siis...“ Walgehobusemees taktis oma tuleku põhjusti hakata laia suuga seletama, ent Looke pani sõrme suule ja tegi st-st! Siis ei mõinud nende plaanidest tekkida mingisugust kõwemat kõnet, pealegi istus Madu siin oma õllepudelifiga.

Walgehobusemees istus ka Madu juure.

„Wõõras on kangelst?“ küsis Madu osawõtlikult. Tal oli siin igaw ükshinda istuda. Oli päris hea, et tuli jälle teegi.

„Saab wersta üle weerandaja,“ watas wäike mehenäis. Ta ülemist morka kassid pruunid lõigatud wurrud. Ta nägu oli päewitanud ja pruun, kaded krobelised. Küllap ta wõis olla üsna tubli tõomees, mõtles Madu teda siin wadeldes.

„Kas teie ei jookse ka pudel õlut?“ tähendas Madu ja andis mõista, et tema ise on nõus ostma.

„Ise ei jõua ju — nüüd õlu kallis,“ seletas walgehobusemees ja kiskus oma taskust punase leiwarätiku lagedale. Ta hakkas siin kõrtsi laua otsas hammustama musta leiba ja pekki ning rüüpas Madu poolt ostetud õlut peale.

Kui Madu juba läinud, tähendas Looke: „Seesama oli ka seal.“

„Temaaga oleks mõinud ju rääkida,“ arwas Mihkel — walgehobusemees.

„Tema ise ei ole küll tolle savi omanik — ... parem on siiski pärisperemehel farmist kinni mõtta. Aga kas tänawu pole jäänud kõik hiljaks,“ kahtles sealjuures Looke järsku.

„Mis hiljaks!“ hüüdis Mihkel omal põrisemal häälel. Ei mõinud uskudaagi, et see mees oskaks ka nii tugewat häälet teha, kui hoogu sattus. „Kui Jumal ilmu annab, pole häda midagi. Oma kaks tuhat kiwi on sügawalt walmis, mis kõljab.“

„No-no, jäta suurstamine — kõige esite katsu kaup walmis teha. Kui aga sawiaugu otsapidi kätte saame — siis on see kuradi raske küsimus.“

See oli tõesti waja enne hästi läbi mõelda.

Umber tunni aja pärast seisid walge hobune juba Tontoni duel, heinad ees. Neglaselt näris ta neid seal, ja näis, nagu mõtleks wõi kuulataks ta, kas Mihkel sai peremehelt sawiaugu kontsessiooni kümne aasta peale, nii nagu oli poodimehega plaani peetud, wõi ei. Looke oli osanud küllalt tiheda wõrgu septseda Wello mõrkuwedamiseks — selleks oli ta ju wana kogunud ärimees.

Wello oli siiski ettewaatlik. Nad olid asja natuke walealusel korraldanud. Wello ei huwitanud nii wäga raha kui teise inimese abistamine. Oletas siiski pidanud wajutama teisele nupule. Enn oli weel see, et Wello ei uskunud Mihkli hooplemist, et tal rahaasjad olewat kindlad. Ega Wello seda teadnudki, et Looke oma plaanidega Mihkli seljataga seisid.

„Ei, nii pika aja peale ma küll lepingut ei tee, iseasi on wiae aasta peale — eks siis wõi kaup uuendada.“

„Ma mõiksin ju teile rohkem maksta. Teeme nii, et iga tuhanda pealt saate teie kaksjada kiwi, tegi Mihkel ettepaneku.“

„Jäägu wiae aasta peale — ma mõin ju teile oma käest ehitusmaterjali ka anda. Sooned jääwad küll paigale, kuigi teie wõib-olla kunagi lähete ära.“

„Noh, ehitusmaterjal, paljude nüüd seda...“ lausis Mihkel tähtsusetult.

„Siiski — põletisahjud ja kuiwatus, kuurialune.“

Mihkel muigas. Nähtawasti Wello polnud aimu-tema plaanidest.

„Teeme siis kolme aasta kauba,“ ütles Mihkel ootamatult.

„Kuidas järsku nii?“ küsis Wello imestunult.

Mihkel ütles aga, et ta olemat seadagi järele mõtelnud ja wõib-olla olemat mõ-

temale kasulikum lühiteajaline leping.

„Aga luled lähewad teil oma wiiji: ahjuheituse kulud ja kuurialune.“

„Eas lähewad,“ wastas Mihtel käega liües. „Eks ma maata, kuidas läbi tulen. Küll luidagi ikka saan.“ Müüd nõudis Mihtel weel, et leping kolme aasta peale pidi saama wallamaja juures kinnitatud ja oleks kõigiti ametlik. Tema, waene inimene — tema olewat juba ääraسته lepingutega kannatada saanud.“

Wello muutus suurmeelseks ja lubas ehituste tarwis minewa puumaterjali omalt poolt täiesti tasuta.

„Eks luba siis esimese ahjutäie kütmisses puud ka talumetsast!“ nõutas Mihtel.

„Ka seda võib saada!“

Kui kaubalepingul margid, nimed ja pitjarid all, wõis Mihtel hakata walmistama telliskive ja teisi ahjumaterjale Tontoni nurme sees asuwast walgest sawist. Ta wõis ehitada wajalikke hooned ja sai selleks puud talu metsast. Samuti sai ta esimese ahju kütmisses puud sealtjamaast. Nii oli lepingus kirjutatud. Mihtel oli kohustatud aga iga tuhande kivi pealt andma talule sada-seitsekümmend esimese sordi telliskive. Rohkem tal kohustust ei olnudki.

„Kust ma ise süta saan?“ oli Mihtel alandlikult küsinud, kui tal juba leping taskus oli ja lisanud: „Mul ju loomakene ka.“

„Eks esialgu wõi sa astuda isegi talulauda ja loomakese wiia talulauda,“ oli sellepeale Wello wastanud. Tema uskus maailna headusse ja tahtis head teha, nagu talle enesele oli head tehtud. Pealegi arwas peremees, et oli kasulikku kauba sooritanud tolle Mihtliga. Wähemalt ahju ja kuuri ehitas Mihtel ja kolme aasta pärast on kõik jälle talu oma. Siis võib Wello teha kauba, millise ise tahab.

Mihtel ei mõtelnudki ahju ehitamiseks. Ta käis ümber sawiaugu, wihistas ja waatas seda, ning mõdtis sammuga

sitapoole ja sünnapoole. Küllap tal oli waja mõõta, mis ta wuidu siin nii tähtsast asteldas. Müüd tulewad ju hooned ja kõik muu. Mihtel käis paar korda poe juures. Siis seadis ta tolle wäikese onni korda, millise Wello Peetrikelega kunagi olid teinud. Ta pani sinna ka akna ette. Onni mahtus parajasti säng ja laud. Kõike nuud polnud waja, sest muu on ainult uhtuaseasjaks, arwas Mihtel. Hobusele ja sõidukile peab ta weel tegema kuurialuse — sellega on aga aega. Müüd sõitis ta kuhugile ära.

Kolm päewa oli sawiaugu ümbrus waitne, siis tuli Mihtel jälle tagasi. Ise kõndis ta ees, aga walge hobune astus järele, loorem naissi wantris. Mõned naised kõndisid weel wantri taga. Ta oli läinud Peipsi kandis, oma kodukülas, ja toonud siia karja wene tüdrukuid, kes ostasid käsitji telliskive teha.

Müüd oli Mihtli suuremaks mureks ainult sawikaewamine ja sõtkumine. Wäike Peeter kõndis siin ringi ja waltis pealt, kuidas sawipäts walmis kandiliseks plonniks ja asetati päikesepaistele kuivama. — Kui müüd ometi pilw tuleks ja wihm kõik jälle laiali wihaks, — soowis Peeter. Ta oli kuulnud sellest rumalast kaubast, mille Wello Mihtliga oli teinud, ja ta oli kuulnud ka, et selle kõige taga seisib kaupmees Loode oma kapitaliga.

Mis kapitali siin waja oligi! Minult ilusat ilma, et kõik kuivaks. Rewadsu-me wihmad olid möödas ja müüd jäidki päewad päikesepaistelisteks. Nahe nädala pärast kadusid naised jälle tagasi, kust nad tulnud. Neli tuhat plonni kuivas müüd Tontoni Sannurmel sawiaugu perwehel, ning Mihtel kõndis ringi ja wihistas. Ta oli müüd jälle üksi oma sawiwäljaga. Uhel õhtul Mihtel tuli Tontonile, seadis hobuse kuuri alla ja asus ise perelauda sõdma. Ta muutis päew-päewalt kodusemaks ja oli warsti peagu oma inimene,

Tüdrukud olid algul temast eemale hoidnud, kuid nüüd juba räägiti Mihkliga tõsist juttu. Mehel oli ikkagi hobune ja wanker — ta wõis kas wõi häda korral perekonna ära elatada, kas wõi sellegagi. Ta wõis läia wedamas wedusid ja tegemas töid. Igaüks teadis wäga hästi, palju teenib hobusemees päewas.

Mihklile polnud seda aga tarwis. Tema hullus niisama nagu juwitajajais, soni tulkas ja käed tastus. Mees jaltas, aga teised lõikafid rufist.

Ühel päewal oli Mihkel ijeegi nii hea, et läts nurmele Margiti eest rufist wihku siduma. Mihklil oli ju hea jüda — kuidas saigi too plita waejete, seal kummarduda niijuguses seijukorras.

Mihkel ei pannud seda jugugi pahaks, et Margit talle kõõgis kibutäie wett oli kaela wisanud. Ta oli ju teinud Margitiga nalja ja küsinud selle käest: „Kuule, tüdriklait, kes sind on ära tsurkunud?“ Seepeale oli saanudki tolle kibutäie wett omale wästu waktimist. Nüüd nad olid jälle ära leppinud.

„Tolle folgikibu olekid pidanud tolle wistama, kes ju är tsurkse,“ lausus Mihkel, kui juhtumiseft weel juttu tuli.

Nüüd oli aga Mihkel traagi pois rufimäljal ja kõitis mõne wihu Lindagti eest sidemeesse. Ise ta ütles: „Istu, tüdriklait — ega sinugi käed rauast ole, puhka ka tšipa!“

Linda istus ja imetles Mihkli wäledust.

„Kas Mihkel ära ei wäji kah?“ küsis ta korra.

„Mis ma tan üks wäsin, ma puhunud küllalt — see nädal tuleb üks lõpuni är magada, siis natas töö.“

Pühapäewal ilmus Mihkel peremehe tuppja ja hakkas ajama siin juttu maast ja ilmast. Mees-wõrute — üzna kawal pois, mõtles Wello, ning tundis meelehärma, et see teda juba alt oli wedanud.

„Näe, ilusad ilmad — pole sul kiwide kuwatamiseks kuurialust tarwis,“ ütles Wello.

„Mis seft kuurialuseft,“ wistas Mihkel, „wõi nad kuuri all nii ruttu kuwadaki.“

„On näha jah, et ruttu kuwadaki, — niisama nagu nad ruttu walmisidaki,“ wistas Wello.

Ei tema ega teisedki olnud siin nurgas näinud k^usi telliskivi meisterdamist ega uskunud, et see töö ka end tajub.

„Miks ta ei taju,“ lausus Mihkel. „Iga töö tajub, kui teda hoolega tetas.“

„Jah, mees teenib ilusa kopika,“ ütlesid talumehed. „Wedas lihtsalt! Kes teine oleks julgenud hakata logda taewa all kuwatama oma plonne.“

„Muidugi teenib, arwestage praegu, mis maksab telliskivi tükk! Näe, siin tuleb jumala pennita mehele neli tuhat kivi kätte, puud kah antakse põletamiseks.“ Nii räägiti jutte ja wangutati päid, kui k^udi pühapäewal Haninurme plonniwäljal.

„Ma oleks nüüd puid pallelnud — waja hakata neid plonne kowaks kütma,“ tähendas Mihkel oma pühapäewase pika jutu lõpul.

„Noh, sul pole weel ahjugi,“ wistas Wello.

„Ahju —?“

„Noh ahju jah, egas ja siis nurme peale tuld ei tee!“ naeris Wello.

„No nurme peale üks — kus ma pea teda siis tegema?“

„Nurme peale?“ Wello imestas.

„Nurme peale jah — mae kaewa wetsse tšompu maa sisse ja siis lao kiwimare puudega läbisegi ülesse. Ega teie siin tiia, kuid toda tetas. Tu om üks estimoodu wigur. Tuli sisse, ja kivi tuleb mis lõliseb.“

„Nojah,“ ütles Wello. „Wigur küll, aga ma arwan, et meie pole ometi lepingut wigurite jaoks teinud — ma mõtlesin tegemist olewat ausa inimesega.“

„Muu inimene? Kas ma siis veel küllalt aus ei ole. Ma ei tia teile midagi olevat waltstust tennu. Näe, nii on hea, et ma ifs kindmä lepingu tei, ma tiiä, et naa peremehe om ju alati üte-
jugutse. Rigu näewa, et waene inimene loh kopka teenis, siis õkwa näil wiha eng täis.“

„Minul ei ole minu wastu wiha midagi, aga, Mihkel kallis mees, eks olnud juut nii, et ja pead ifka põletisahju ehutama ja see jääb pärast telliskiw: wabriku raudwaras.“

„Mul ütškõik, kus ma paluta — ega toda lepingus es ole, palutamine on minu asi.“

„Puid on aga minu asi!“

„Tuu om nii ja tuu on lepingun, sellepärast ma kõnelegi, et puid om waja.“

„Kojah, aga ahi — ahi!“ rääk's W.L. Lo närwilijelt. Selles kõnel polnud küll enam mõtet, kuid ta ei suutnud kannatada, et too peipsjäärne setu teda nii jisse oli wedanud.

Mihkel nägi wiimata peremehe näol ja kartis asja muutumat tõsiseks. Puude saamise wiimatus oleks mõinud Mihklile tähendada kogu töö nurjumist. Wõib-olla, hakkab juba lähemal ajal wihma walama, ja tema poolkuwad plonnid muutuvad jälle sawiks. Nüüd ei olnud veel küpse aeg protsessimiseks.

Mihkel hakkas suure häälega naerma — ta naeris nii, et pisarad silmis. Noh, mis siis õieti lahti on, et mees järsku nii naerab.

„Ma tei tsipake nalja ja juba timä — et anna wõi lohtuhe minna. Rae no misutse te ifs minno piäte, pai peris-härrake — minno, auwat töömeest.“

„No misjugukses siis —? Päriz sulil tikkse ja weel teinud ei ole, aga kõike wõib arwata.“

„On lohe nätta, et te minno hästi ei tunne.“ Ja Mihkel tiskus jälle naeru. „Arge na hellate, küll ma ifs ehita ah-“

jo kah, kui puid saa — ega's tuur tulle kah tettä, wai siis iga juwe nii lämna ja kuiwa ilma omna, et ela lageda wälja pääl kui mustlane.“

Wello ei pidanud küll palju säärasest jutust, kuid jessel oli siiski oma wäike mõju. Ja wõi Mihklile palju tarmiski oli.

„Kuule, ja oled ka ifs kange miis ja tubli miis ja mõtleja miis ja kõik! Ütle, kulla pärisperemeheke, millest ma toda ahju ehita, kui ei ole kiroweki. Enne piab ifs materjal olema, siis wõib nakata ehutama. Ma tahas enne kiwi är palutada, sis teen ahju ja sügises om ta teil seal nurme peal walmis. Kui teie mulle nüüd puid ei anna, siis jääbki tuu asi pooleli ja ma piä midagi muud ette wõtma et talwel ennaft ja looma toita.“

Säärase jutuga oli walgehobusemees läinud ja juba esmaspäewal wõis ta hakata wedama talu metsast endale puid.

Nüüd oli Mihklil jälle tööd ja teda polnud mitu päewa talus näha.

Ühel päewal Sola ütles Margitile, kes wiimasel ajal oli rohkem kodutüdruk: „Peaks õieti minema waatama, kas Mihkel ka kustilt süüa saab — ta waene mees nälgib wiimati.“

„Ega see talu mure ole,“ wastas Margit.

„Noh, ta oli meis ruffilõikuse juures abits ja mine tea, kas tal nüüd on leibagi. Sa mine jookse ja käi teda kaemas, mida ta seal teeb.“

Ohtul sai Margit tüki leiba rätikusse ja wiilu sinki ning kilufangega piima kätte. Nüüd ta läks Aninurmese Mihklit waatama. Tänaawal tulid talle tööliised wastu. Wikatid ja wiglad seljas, rehad käes. Tõu lohkupanefuga oli teh'ud juba algust — sügijene õhtu oli täis walmiwa wilja hõngu.

„Kuhu sina reisisid?“ küsis Kallu.

„Eks ta lähe oma wanameest waatama,“ pillas Linda.

Margit jooksis kiiresti töölistest mööda. Talle olid muutunud vastikaks need igawesed wõtkimised, ning ta otsustas jätta wastamata. Raugemale saades unus see warsti ja sügisjume soe, pime rahu wiis tüdruku meelehärma. Mis sellest siis, et ta oli rase. Olgu! Tema toob lapse ilmale — oma lapse. Korra oli ta ju olnud küll kahewahel, oli hetselnud oma eluwilja häwitamise pärast. Ta oli kui nurm, kes häbeneb oma tüwatud wilja ja ähwardas häwitada kogu lõikuse — lõit, mis tema mullast oli wõrjunud. See oli siis, kui Linda oli talle soowitanud pöörduda Jantši naise Salme poole. Salme oli warengi jäärase abiga hakkama saanud... Teati aga rääkida, et Metsnurme Jida olematti selle tagajärjel surnud. Surra — sellele ei julgenud Margit mõelda. Ennem jäägu, ennem kannatab ta häbi ja teotust, ning kaswatab oma eluwilja. — Aga suura, oi jumal! Ja oma süü läbi...

Margitil käis nüüdki judin üle ihu, kui ta leiwarätiku ja piimaplastuga siin walniwate wiljapõldude wahel kõndis. Walged ohakate seemned lendlesid läbi pimedas õhtu kui wäikesed jaladusi kändwad laewad. Ohakal ei olnud teisi külwajaid, tema pidi enese eest hoolitsema õhkelgi.

Margit jõudis Ninurmele. Siin oli endine tühjus wahetunud elu wästu. Ümber sawiaugu seisid telliskiwiplooni hunnikud siin ja seal. Labidas wedeles otse teeraja kõrwal, siin oli ka wanker ja wankri juures näris walge hobune suure juuga ristikeinu. Neid oli Mihkel talu põllu ädalast niitnud. Ne ta istus ühel ümberwifatud puuridal ja ta ees põles wäike tuluke nurmel. Tutaw lõhn tuli siit Margitile wästu — see oli suitsuheerinoas. Mihkel tegi omale õhtuõõki. Wäike pajate oli asetatud kiwile ja seal lees teewesi. Ta oli sinna sisse pannud siinsamas põllul kaswawad wareskille õisi. Õõile sai siinsamast

ja heeringa oli ta mässtinud heintesse ning heitnud sütele. Heeringas lõhnas nii isuäratawalt.

„Kas Margit ei jääks ka õhtuõõgile?“ küsis Mihkel ja lõikas perenaiselt toodud leinwast suure kääru.

„Ma ei tea,“ wastas Margit ja oli siiski minekuwalmis.

„Saad head küpiet heeringat!“

Heeringa pärast Margit jäigi. Ta tundis, kuidas ta süljenäärmed elustusid, ta haistis oma lapsepõlwe mainstroa lõhna.

Mihkel kallas pajast teewett lõpsikus e ja hakkas sellele peale puhudes jooma. Ta oli oma sonimätsi sütanud tuklasre ning ta näol walitses filosoofiline rahu. Tore oli waadata, kuidas see poolmetstistunud juustega, karmi pruuni näoga ja weel karmimate krobeliste kätega, juuba wananen mees rüüpas oma teewett. Siin ümber tule oli kodumegi. Kui Margit enese taha pimedasse õhe maatas ja siis jälle siia tulepaistele pöördus, tundus see paif mingi wäikese koduna. See oli kuidagi muutunud nagu mingisuguseks tareks, mida piiras sügisjumine must õõ ja mille laes wistustid heledad tähed. Täamal mustas kuri läwi. Seal oli Mihkli magamisase. Ta oleks mõtnud ka siin lagedal nurmel magada, see soonilise näoga wana karwane, kuid mõnusa näoga tõõmees.

„Kuhu ja siis elama asud, kui ilmad hakkawad muutuwad?“ julges Margit küsida.

„Mul seniks ehitusmaterjal oma käes!“

„Kawatsed ja siis endale ehitada omni?“

„Jah, seda ma kawatsen.“

„Telliskiwidest?“

„Jah, telliskiwidest.“

„See wõib saada wõte,“ ütles Margit. „Küllas pole kellelgi telliskiwist elamut.“

„Ninurme kiwipõetajal, näe, jälle wõib olla,“ arwas Mihkel.

„Aga kuhu see siis jääb, kui siit ära läheb?“

Waata tüdrukut, mõtles Mihkel, mille kõige wastu tema ka huwi tunneb. Päris kahju niisugusest tipsulesest, et mõni metsik lülapõis on talle teinud elu niisuguseks. Mihkel mõtles, kellega see mõis olnud olla ja waatas tüdrukut siin siin tulepaistel. Raugemalt kuuldus rehepeesumafina wile — miks mitte, õht oli ju täis walmiwa wilja hõngu.

„Kellele sa jätab oma telliskiwist maja, kui ära läh-d?“ küsis Margit uesti.

„Seda võib jälle är lõhku ja kiwe är müüwa, see om ju lihtne,“ seletas Mihkel. „Kõigepealt ma pea plonnid är põletama, enne kui tuleb mõni wihmapilw.“

„Kuidas sa neid põletad?“

„Plonnidest tehakse ahi, ja sinna laotasse puud keskele ja kiwid ümber. Tuli käib läbi ja teeb kiwi kõwaks...“

Järsku Mihkel wakis ja sõnas: „Sina tüdrukulais äär niipalju nõudku — parem lae, kuis oma titele hälli walmis saad? See sul peagu pudenemas.“

Mihkel ei teadnud ifegi, miks ta nii oli ütelnud, ta ei olnud ju midagi halba mõtelnud...

Margit tõusis ja järsku in läks sõnalusumata talu poole tagasi. Küla „peeni“ oli jälle teda purenud.

Mihkelil hakkas oma sõnade pärisst halb. Ta tõusis üles ja hüüdis tüdrukule järele. Siis läks ta paar sammu tulle juurest eemale ja hüübis uesti:

„Margit — Margit ae!“

„Ae — —“ kõlas sünamast mustast metsast wastu, milline afus teisel pool Aninurme samwälja. See oli ainult Mihkli enese hääl. Siis kuulis ta mingit robinat wankri juures. Ah, jaa — walge oli wäherdanud ja roputas nüüd oma pihta. Mihkel sõtkus tuwid laiaki ja läks onni. Täkki aja järrele tõmbas ta selle laudulke kolkfatades kinni. Müüd jäi kõi Aninurmel wakisels, ainult wal-

ge hobuse suuranad kõlisesid wahetewahel ta päitjete küljes.

10. peatükk.

Margit ei tahtnud oma woodit kuida-gi tuppä tagasi tuua, kuigi wäljas muutus juba külmaks. Ta oli palunud Lindat jääda weel nädalaks laska ja oli lubanud, et tulewal laupäewal nad kolimad kindlasti tuppä. Nii oli see jäänud. Müüd kattis juba lumekirne hommikut maad ja karjatänawail olid loomade sõrajäljed porisise kõwaks külmanud. Wiljarõugud seisis nurmedel ja ootasid peesumafinat. Ainult kartulipõllul ja naerimaal algas weel töö, niipea kui päike oli sulatanud õise kahu. Neg sammus sügisesse oma lühikeste päewade ja pikkade pimedate öödega.

Tulw keerutas puulehti ümber pöösaste, ajas neid aia ääre humrikusse ja paiskas siis jälle laiaki. Siis ulus ta tühjadel wiljapõldudel, püüdis paisa emõnda rõnguharja maha ning tõttas järele rabeles kartuliwõtjate riides, puhudes jaheduse põue. Siis ta wakis lorrage enne õhtut. Taewas tõmbus selgeteks ja ähwardas jälle tulla öökülm. Jmelik oli see sügis õhtupoolikute rahu, see salapärane waitus. Talu seisis seal raagunud puude keskel kui kõige selle tunnistaja. Ta on näinud nii mitutki säärast sügisi ja ta on näinud neid ka teissuguseid. Ta on jäänud aga ikka selleksjamaaks, kui ei läheks talle ilmad ega inimesed ühse korda — waid ainult need nurmed, milleste keskele ta rajatud.

Kõik sünnib müüd tafa siin talu seinte warjus, ja tema walitseb kõike. Ta nägi kuis kewadel olid inimesed rõõmsad ja karearikad, kuis nad käisid hoolimatult ta läwedeist ja paugutasid uksti. Ta nägi kuidas sumel jäi elu loimaks ja otsekui wäsinuks. Need, kes olid kewadel rõõrad, olid sumega mõtnud kõi selle talu wärwingu. Nad olid müüd kõi selle ta'u inimesed. Aga inimeste filmis oli otsekui mingi uni, millest nad läbi waatasid.

„Wälja!“

„Wilets!“

Augusti kontori üks prahwatus finni. Poisõ keeras selle weel luffu, kui ta riimi ette oli lükanud. Nagu oleks olnud riimist weel wähe. Higi nõretas ta otse ees ja näol — nii oli waene mees end ärritanud. Ta lähenes alumisele riitulile ja waatas fealt paari lõngawirna taha peidetud pudelisje. Need olid waid tühjad kstad. Wett ka ei olnud panges.

„Kurrat!“ wandus August ja wiskas tühja pange wastu oma kontori pöranad ning tõmbas kuue selga. Ta löi kuldagi tuimalt oma nokaga mütti kutsasje ja hakkas sammuma kõrtsi poole. „Saatan jõõgu seda elu!“ wandus ta wihajelt. Oleks ta korrafski tagasi waadanud, siis oleks ta näinud, kuidas Margit tuigerdas Tontoni poole tagasi, hoibes end waewalt püsti. Marutuul oli raputanud noort, emaks saawat naist ta em koidikul — kuid see andis ka jõudu ja kaswatas trottji. Margitist kujunes jootu teine inimene.

August tormas kui loom kõrtsi juure ja käratas Loodele selle elutuppa jõudes: „Pudel wiina! Kas kuuled, kurat, otji filmapill!“ Iifas ta käflusele juure, kui nägi, kuidas kaupmees imelikult wenis ja muigawalt kawalal näol ulatas Augustile tooli.

„Eks istu ka külamees.“

„Otji pudel wiina, aru said, kurat!“ karius August Loodele näkku ja tõmbas käed rusikasje, nagu tahaks kallale karwata.

„Kuule, täna on pühapäew — ega täna küll ei saa, wastas Loode ja naeris.

„Ei ole midagi pühapäew,“ karkis August.

„Kas ja siis kalendrit ei tunne?“

„Kurrat!“ kiseda August ja löi Loode poolt pakutud tooli jalaga nurka — „Kas ja tahad, et ma kerjama pean?“

„Nii nüüd ka ei lähe,“ wastas Loode ja wõttis tooli üles ning asetaz uuesti

Augustile istumiseks. Poemehe nagu muutus palju tõsthemaks ja August tõmbus tagasi.

„Waata, noorhärä — ma tahtsin toda rehknuti ifka ära pidada. Ega me asja wõi jätta hooletusse, siis unub meelest ja kust mina siis nõuan.“

„Kas ja weel küllalt saanud ei ole?“ küsis August.

„Mis seal nüüd küllalt wõi — aga lugu on ifka nii, et asi tahab klaarida.“

„Olen sulle küllalt maksnud!“

„Ega ma seda ei ütse, et wähe — iga asi läheb aga ifka oma hinna ette. Siin aga paari wiimase korra laristamised on küll koguni katmata.“

„Saad nende eest ka omad lõngad ja willad, kuidas aga soowid. Kas ketratud tulewad, saad oma oja. Egas ma siis sulle puulehti jaa tajuks tuua.“

„Mis seal nüüd tollest wõi teisest — meeste mood on ifka nii, et rahaga.“

„Rahaga?“

„Kojah, millega siis, raha on nagu moodlam ja kindlam ka,“ seletas Loode nüüd targalt.

„Aga siamaani oli“...

„Noh, oli mis oli, too natuke. Nüüd tuleb aga ifkagi rahaga kõi ilusasti ära tajuda. Waadake, mina pean ju ise ka rahaga maksma. Egas muudu midagi ei anta.“

August ei osanud midagi lausuda, Loode oli ju muutunud üleöö päris kristlaseks wõi oli midagi muud juhtunud.

„Noh, anna mulle siis weel üks pudel — eks saagu siis rahaga makstud, mis sul ükspuha.“

„Ei, juure enam ei saa, enne maksa wana ära, siis waatame, muudu wõib pahandust palju tulla.“

„Kuule, mul pole ju raha üheski.“

„Noh, eks teine kord saa, kui ühes wõtad — nüüd jätame selle jutu hoopis katki.“ Loode tahtis wälja minna ja toa ust luffu sulgeda. Tuli Augustilgi lahutada.

„Muu seal autokuuris tegegist, näe, buis lagunenud kui kogu — täna seisupäev, tarwis parandada.“

August jäi lohutamatult sinna kuuri uksele seisima ja vaatama, kuidas Loo-de seadis ja kolistas kuuri all oma plekkilakkidega ja otssis nutrimõtmeid. Warsti aga kadus August sealt ja hakas sammuma Jantsi täre poole. August ei olnud niifugust matka küll seft jaa-dil ette mõtnud, kui oli siin wefti juures Jantsi ülemuseks. Täna käis aga ülemuse käsi üpris räbalasti. Ega August seda julgenud enesele tunnistabagi, et Jantsil wiinapudel kodus waruts oleks.

Meganiisi metsawahelijel rajal käies lahtus wiha kogu maailma ja selle inimeste wastu, kes Augustile, mõhikelele kippusid tegema liiga. Kui tore poisz ta tahtis olla ja milline kuldne süda põksus ta rinnas, aga näe — kunagi ei jäänud ta olla nii, millisena kujutles enesele ja mida uskuski eneselt. Egas halb inimene ei oleks seal suure pähllipuu pöösja alla jäänud peatuma ja kõnelnud orawaga, kes ülevalt kuise pakkudelt tumerohelijult okstelt tüüris jarapuu latwa ja krobistas seal üksikuid rippumajäänud pähkleid. August wahtis kaua, kuidas loom järjest käis oma saagi järele ja tõttas siis suure puu latwa seda närima. See oli tema noorpõlwe kaaslane sealt Sawimäe metsadest, kelle ta nüüd oli unustanud.

„Tere, jõudu!“ hüüdis peenile poisikesele hääl ta seljatagant.

„Tere!“ wastas August — „no kust sina tuled?“

„Lähem ema poole,“ ütles poisz uhkelt, omal wälke komps käes kirewa rätiku sees. Ta rääkis kui mees, kellel tahtjad toimetused ees.

„Kas sa siis ema pool ei ole?“

„Ei, olen nüüd kirikutülas.“

„Mida sa seal teed?“

„Eks te tea isegi.“

„Kuule, Peeter, räägi nüüd ometi, ära uhkeks mine.“ August hakkas huwi tundma poisji tegevuse wastu, millest ta polnud midagi kuulnud. Peeter oli kuidagi nii lähedane, nii sõbralik, peagu alandlik oma isa ülemuse ees. Wäite poisz, keda August mõis walitsjeda, kellega mõis rääkida, nii nagu ise tahtis, kelle kriitilist mõistust kartmata mõis tunda end suuremana ja wägewamana — see oli Augustile keskendawalt mõjunud. Ta oli nüüd oma endised ihad ja wihad peagu unustanud. Talle ei läinud üldse korda, et mõni Margit kuskil kandis igawest põlgust tema wastu tundis wõitles end armastawat teda...

„Kust sa siis tuled — eks räägi ometi, Peetriks!“

„Eks ilka töölt.“

„Mis tööd sa siis teed?“

„Eks ilka rätsepätööd.“

„Ah, tõst jah, sind pidi ju pandama rätsepa juure õppipoisiks — ma olin selle päris unustanud.“

Augusti nägu tõmbus muigele. „Kas sul preskraud ka taskus on?“ küsis ta.

„Misjaoaks preskraud?“ päris Peeter tõsijelt.

„Noh, wanarahwas räägib, et tuul wiivat nauidu rätsepa õhku, kui preskraud ei ripu püksipäras.“

„Nojah, see oli wanasti,“ wastas Peeter kärega heitwast. „Nüüd enam ei kanta preskrauda ega räägita jäärast looba ka.“

August jäi päris jänni oma pillkantssega ja otssis paremat juttu. Peetri usaldust ta ometi ei wõitnud, waid juttu tuli kõnelda niisama moe pärast, kui jõuti Peetri täre juure. Salme kõndis wäljas ja tuli oma pojale wastu. See tuli ju nüüd külalisena oma wanemate koju. Wäite rätsepmeister: oma emale oli ta õstnud selle kirju rätiku, ja meister, kelle juures ta õppis, oli omalt poolt sinna lisse määskinud sada grammi

tubakat Jantfile. Niisugune oli kingitus wanematele.

„Etš astuge siis siisse,“ kästis Salme, kuid wabandas sealsamas. „Siin ei olegi kuskile astuda. Poppi wärk — näed teie, härra August, olete piff ja lööte läme pealispantku wastu pea ära — poppid peawad olema lühikesed.“

„Mina kaswan ka niiama pikaks!“ hüüdis ruttu Beeter ja kiinutas end siisse minnes kitiwastastele, et oma laagi-pead sinna kopsata, kus August pidi tummarduma.

„Kas Jantši ei olegi tobus?“ päris August.

„Etš tema ka kuskil ole... Mis teil temaga pühapäewa hominiku wara...“ Salme pöördus järsku Augusti poole ja waatas sellele kawalalt naeratades silma.

„Sgawaks läts ütsinda.“

„Tahhiste jälle jooma minna?“

„Mis seal nüüd jooma.“

„Nojah, ma arwasin juba.“

„Ei olnud sellist mõtet,“ wäitis August, „kesse pühapäewal jooma wõib.“

„Kuulge, kas te undist teate ka,“ sõdistas Salme.

„Undist?“ August ei teadnud midagi.

„Noh, teie armuke hakkawat mehele minema.“

„Mis pagana armuke?“

„Noh, ikka Tontoni Margit. Kas August siis ei tea?“

Augustil jäi imestusest juugi lahti.

„Jah, näe ometi, kus tüdrukul hakkaja waim, ära wõrgutas wanamehe. Oli kuulda, et tehtawat päris kiriklikult kindlaks.“

„Misjuguise kuradi wanamehega?“

„Taewas tule appi, kas August siis midagi ei tea — kus põrgus ta siis on elanud!“ pahandas Salme.

„Etš ikka Mihkel, Sawikivi Mihkel ifka.“

August lastis pika wile kuuldamale.

„Jah, Sawikivi Mihkel saab nüüd

küll endale õnnetuse kaela — seda ta siiski otsima tuli.“

„Mees pidi ju ifka tulnud olema õne otsima ja minu teada ta seletidiski.“

„Etš ta leidnud õnne ka. Näe, ist õõd-päewad ahju ees ja põletas, nüü oma neli tuhat telliskivi murme pe walmis.“

„Jah, naljakas mees küll, põletama seest raha wälja — näe teised taibanud.“

„Noh, kes siin nurgas seda enne te nud on.“

„Etš tema sealt Beipfi poolt tulm oma tarkusega — aga nüüd saab õpetuse ka. No küll see mees saab omale pätsi, ah, küll saab pätsi!“ Salme naeris ja mõnules. „Kas ka poissti, keda see tüdruk pole maganud. Juba ta ema ja wanaema ja nüüd ta ifegi — aga korralik wanamees aja päitjed pähe. Räägitakse, et seesugust olemat peas säärased filmad, et tee poissi ära. Kui peale korra waatab, orgi ära ja muudfui sibab plikale järele.“

„Kuradile kõige oma äratemiseega, tähendas August, kuid Salme sõdistas edasi.“

„Ega mina midagi tuulest ei wõta mina räägin ifka seda, mida inimesed räägivad. Täna wõib-olla sõidamad kikiriku juure ja panewad nimened kirja.“

„Täna ju tüdruk lontis mõõda küla.“

„Egas see midagi tähenda — küll wast niisama wanade kawaleridega ju malaga jätkas. Kuibas ta nüüd pakkus peast selle wanamehe ära oskas nõiduda, no sellest ma küll aru ei saa. Olen ju ise ka naisterahwas ja kõike näinud, aga...“

August ka ei teadnud, ta näis ainult natuke mõtlema jääwat.

„Ei tea, kas taif mõne tahju ka peaks olema?“ küüts järsku Salme ja waatas kawalalt Auauustile.

„Baewalt küll,“ arwas August, „üks ärane ees wõi teine taga.“

Salmele näis, et poisil see ütlus pä-
s südamest ei tulnudki.

„Eile õhtul, kui ma koju pöörasin, lin üle Aninurme, et waadata, mida e kelliskõimeister seal dieti teeb. Tu-
n päris omni lähedalt mööda ja näen
ilinal onnis põleb. Hääl kuulbus ka
uba kaugemale. Läksin siis vaatama —
timejed sees. Margit Mihkliga Laua
ures ja juur piibel nina all.“

„Piibel?“

„Jah, Margit õpetab Mihklit lugema.
äe Peeter juhatab Mihklile lugem sot-
i kätte, nüüd wanamees aga tahab eda-
õppida.“

„Midas ja tõukad,“ katjus August
aeratades Salme juttu tühiseks teha,
iid oli ise loгу loost wägagi huvitatud.
„Mad siis ise mulle seletasid oma as-
a ja plaani.“ Salme wadistas jälle
da mida ta kõike näinud, kuni August
i juba tüütama hakkas.

„Ah wana Jantsiga siis kofku ei saa?“

„Wana Jants on sauna juures.“

„Mida ta hommiku wara seal teeb?“

„Eks te ise tea, miks te muidu siia
ulite. Aga poe juure ma teid küll enam
äna ei luba, kas wõi kistugu mind
ütkideks. Seda ma teile ütlen!“

Salme muutus järsku wäga tõsiseks.

„Mis seal siis dieti oli?“

„Nagu ise poleks wist juures olnud!“

„Kui mina poes olin, siis ei juhtunud
küll seal mitte midagi. Ainult Jants
Sawinäe wanaga jäid õlle pudeli taha
stuma, kui mina ära tulin.“

„Kas Tanipapa Kaarel ei olnud seal
ja Dooga Endel?“

„Seal nad põrnitšesid küll.“

„Wana Looode muidugi oli pahas tu-
sus. Endel oleswat kõlvidele ära rääki-
nud, et Jants seal joob ja teie ka, ning
siis tasude sellega, mida wekiliste ja
wollakraasijate käest saate.“

„Kui mina seal olin, siis niijugust
juttu ei olnud.“

„Kas Pilli Petta oli seal?“

„Kui mina tüdrukutega ära läksin,
siis ta tuli.“

„Tanipapa Kaarel lastnud Pilli Pet-
tal Jantsile mängida seda Wändra met-
sa karulaulu — kuidas karu mett wa-
rastades käppapidi puupaku wahale oli
jäänud... Ise poisid löönudwad leuu
kaasa. Nadul läinud siis kangesti hing
täis ja käskinud Jantsil tõmmata noile
tatikuile wastu wahtimist. Egas Jants
— see säarane kerge käega, nagu ta on,
eks annud ära ka. Nüüd ta seal saunas
on, minge waadake!“

„Ta sai siis peksa?“

„Oleks weel et seda, aga noaga.“

„Kesse, kurat, noaga siis tuli,“ lausus
August ja tõttas kiiresti wäikese sauna
juure. See asus tikki maad poppi õuest
eemal, otse metsa serwa all. Nagu koe-
raputka suurte saarte tüwede warjul.
Üks oli kõwasti kinni. August koputas,
aga ei mingit häält. August katjus waa-
data alnast. Da sealt polnud midagi
näha.

„Jants, tee üks lahti!“ kästis August.

Nüüd kuulbus saunas kobinat. Üks
awati.

„Sa käid ju päris jalul,“ lausus Au-
gust, kui järgiwäl, mähitud käewarre ja
reiega mees ukse awas.

„Mõtlesin, et politsei siia tikunud,
üle kuulama wõi — seda ma siin redus
istungi.“

„Kauaks sa siis rettu mõtled jääda?“

„Noh, ma tahtsin täna olla, haamad
weidi paranewad, homme peab olema
wäljas kui õige mees kunagi. Käsi —
see on kaunis kena, naine keetis waiuku
peale, aga tagumiku peal — too kura-
raisk walutab.“ Jants silistas ahju ette.

„Siis ristisid sind ikka ära.“

„Tera toppisid, kuradid, naha wahes-
le — ega ma seda teadnud kaitsta.“

August läi tarretanult Jantsile näk-

Ku wahtima. Ruidas see kogu juhtumit wöttis kui igapäewast elunähet. Ta ainult natuke kahatsez, et seda tera oleks pidanud otte teadma, et siis alles oleks...

„Kuradima Loode töö,“ siistas Jants. „Ega ma talle, taile, seda enam ei kingi. Ratsugu, kas ta weel näeb midagi.“

„Ta juba ütles mulle ära täna, et puhta raha eest...“

„Tajah, seda ma juba arwasin,“ tähendas Jants nagu muuseas, „et küllap see nii on, aga küll seda asja on weel võimalik diendada.“ Ta tõmbas hambad risti ja astus lombates edasi. Saaw puusjas tegi ikkagi walu.

11. peatükk.

Margiti päättja.

Ega Salme palju oma tähelepanekutega ja järelduste tegemisega ei ekfinud Mihkli ja Margiti asjus. Kõik ei olnud ju nii tore ja ametlik, kui tema enesele oli ette kujutanud. Sai kiriku juures käidud, järgnesid kantslikkuulutused, millele oleksid lisandunud kuulutused weel wallamajaske ja millistele oleks olnud soowijail õigus wastu waielda.

Kõik läks lihtsalt ja arenes igapäewase elu nõudeist. Mihkel oli nüüd sügise tulekuga oma laudkuurile teinud poolikutest telliskiwidest woodri ümber — see oli nüüd päris kivistimaja. Tema kivistimiseks kadusid ning Aninurme sawianau ümbrus muutus jälle täiesti lagedaks. Telliskiwid olid ära müüdnud ja niisil oli ta ise oma walge hobusega wedanud Doomaaseme kõrtji juure ja pannud sinna riita, kust neid kaupmees Loode aja jooksul müüs. Ta oli toonud pappi ja katnud endise hõreda katuse sellega üle. Oma onni kõrwale tegi ta wäikesi kuu-ri — hobuse jaoks. Wallamehed andsid Mihklile nõu hobuse müümiseks.

„Tah, hea ütelda, aga millega ma puid wii,“ wastas Mihkel lahtetele nõuandjatele.

„Ja millega ja mõrsja omale loju tood?“ nõögati wastu.

„Mis ma wana miis tu mõrsjaga tii,“ lausus seepeale Mihkel ja jutul oli lõpp. Wahel nõögati Mihklit ka terawamalt, aga ega Mihkel wihafeks saanud — tema oli mees, kes oskas kohaneda kõige-ga ja olla sõber.

Aga küllap Mihklile oli mõrsjati wa-ja, ja efs see olnud ka mõeldud, kui Mihkel pani oma toale walge pöranda alla ja joetas kaks söngi.

„Mis magamich ja siin Aninurmel kn-watsjed magama hakata?“ küsis Jants, kui ta mõbda minnes oli siia korra pea siisse pistnud.

„Eks ma maha kah talweund nigu ta-ru,“ wastas Mihkel. „Talwel sawi kül-manud, mis mul muud teha kui ma-gada.“

„Kõhe kahes woodis hakkad pihta?“

„Kui ütlen külg waluias jääs, wiskan teise woodisse teise külje peale, ega ma waene inimene ole, et laje enne ütlen jängin wäherdamist nagu hobune.“

„Seepärast ma wulingi, et sa waene ei ole.“

Mihkel jäi tõijeks. „Mida sa siis tahad?“

„Eks ikka raha,“ wastas Jants.

„Kas tahad siis rõõwima hakata?“ küsis Mihkel waenlikult ja ta filmad muutusid araks Jantsi otja piiludes. Wanamehetäbrite ta ju oli ja too seisis seal kui kangelane hartis jalu ta tare ukseläwel.

„Ära nüüd pohanda,“ rääkis Jants, „ega ma siis — ma niisama küüsin, et wast sul oleks mulle võimalik natuke laenata wõi saame hiljem kuidagi töõga tasa teha. Meie siin lähedal, mul nais-terahwas mõiks sulle pesta pesu wõi läia siin puhastamas.“

„Ei ole mulle mitut puhastajat wa-ja,“ wastas Mihkel. „Mits mul juba on ia mis mustust ma siin nii tegema hak-ta.“

„Ah, juba on kaup koos,“ tähendas

Jants. „No, egas ma ei teadnud — ma niisama rääkisin.“

Jutul näis olemat sellets korrats löpp. Mihkel alustas selle jälle uuest paigast, kuid selle ei olnud enam Jantsile mingiugust väärtust. Ta lobijes niisama üksiku wanamehe lobijemist ja ajas Jantsi uniseks. Kui see oli juba küllalt haigutanud ja tahtis hakata koju magama minema, küsis Mihkel, miiseks Jantsil raha waja olnud.

„Ega mulle eudale, aga mulle korra tuli sääwane mõte...“

„Mis pagana juttu sa puhud, kas Mihkel siis mõni pank on?“

„Ma mõtlesin korra nii, et sul on see raha käes ja minul on poisjs seal kirikuküla rätsepa juures juba juurest saadik — et oleks teije pärijelt linna pannud peale jõulu mõne meistri juure — näe, omal ei ole palju jõudu ja kesje minujugust ikka aitab.“

„Pallus sa siis toda raha oles minu käest tahtnu?“

„Mõtlesin nii, et kui keegi laenats üks sadagi krooni, etš siis näe, kuidas jälle saab.“

„Kae, sa ajad päris mehe juttu.“

Jants ei osanud selle peale midagi öelda, aga kui Mihkel pär's kindlasti lubas talle selles asjas wastu tulla, said neist üsna head sõbrad.

Nüüd põitas Jants töölt tulles tihti Mihkli poole sisse juttu ajama. Wahel nad rääkisid siin ja plaanitsesid poole böni.

„Selles asjas, kui noor mees tahab ametit õppida, tulen mina nõuks, aga kui kedagi tahetakse teha maailma asjade teadjaks, seal löön mina wastu. Näed isegi, nagu too waltitseja teil seal westi juures on. Nüüd läib küla lokaalpealseid mõõda tüdrukutele haridust andmas — seal nüüd lõpeb säärase tarkade meeste ülikool. Aga mis mul wigaga, mul on ikka oma riidehilb seljas ja lovit

tasus — ainult, noh, — üks häda peab igal inimesel olema, muidu ei saa.“

„Mis häda sul siis weel on?“

„Ah mul.“ — Mihkel muigas. „Näe, mul ei ole seda perekonda. Olen oma soetamisega hiljaks jäänud.“

„Noh, ei tea midagi,“ tähendas Jants. „Jutud käiwad ju kõvasti sedapidi.“

„Kuidaspidi?“ — Mihkel muutus huwitatult kuulujuttudest.

„Sedapidi, et ja tood jia omale neitsi kodu.“

„Noh, neitsit ma küll nüüd ei too — nii rumal ma enam ei ole. Sa arwad, et ma neitsit ei saaks. Küllalt! Wõiksin iga sõrme tarwis kümme neitsit tuua, kui sihukesi nüüd enam üldse sünnib. Mina aga teen hoopis wastupidi.“

„Kuidas siis sina seda teed?“ Jants tahtis näha, mis Mihkel nüüd ütleb — kuidas ta oma tegu seletab.

„Mina wotan ja toon säärase omale tarre, kes päris kindlasti pole enam neitsi. Kae, siis ei saa keegi mull' ette heita, et Mihkel wõttis omale noore ja ilusa tüdrukuga ja kes teab, mis ta nüüd, wõi kuidas sellega elab. Mina wotan omale aga tüdrukuga et igakits filmaga mõb tunnistada, et asi on nii ja ei ole enam nii.“

„Ta on ikka natuke naljakas teije mehe libu ja loft hakata toitma.“

„Aga kes ütleb, et nood libud ei ole, keda ega jumala päiw kostas. Sa mis too laits siis kurja teeb — sajabki naine paremini kodum, mul ka feltsem — ega ma esiki enam poisike ole — oma wiiskümmend aastat turja taga. Las ma teen kah lord wafels kostele heeb.“

Mingijugust piüdis Mihkel maalida end maailmale. Aga küllalt oli teinegi põhjus, milline sumdis wanameest Margiti ümber lipitsema ja sellele olema toeks. Kui too jäi üksinda oma saatusega. Ta oli nüüd tujukas ega saanud taht enam suurt asja talus koduste töödegi juures. Si olnud ta ime — tüdruk

lul algasid juba viimased kuud, ning ta oli jäänud lõhnaks ja lahmatuks. Ta õrn, ümmar lapsenägu näis ku'dagi liiga targana ja ta filmi piirasid sinised rõngad. Siin talus ei tahetud teda palju kuskile käskida ning tunti nagu piinlikkust ajada tüdrukuga juttu. Olbi kuulnud küllalt fosistamisvi Mikhli plaanidest ja tollest jälgi märkawat. Mündi Anturmeele vaatama...

„Ei mina tea midagi,“ vastas Mikhel ehtalgu otstijale. Kui Wello aga temana üsna kurjalt pahandama hakkas ja käsits täre ust lahti teha, ütles Mikhel:

„Midast ma ju suure sõjaväe vastu üksi suudan panda. Tunnistan ülesse, Margit on minu õnnis — mis temast tahetakse?“

„Miks sa ta salaja siia töid?“

Mikhel, wana kawal rebane, muigas ja vastas:

„Wanad eestlased kõik rõõwitsid omad naised õõseti — kas te pole kuulnud?“

„Waata kus mul wana eestlane,“ lausub Kalju.

„Ah, poisinokk!“ Mikhel oletas sealtamas kättejuhunud hobuseloo-gaga Kaljule otse näkku wirutand, kui teda poleks tahtistatud. „Ah, — jana oled üks nendest, kes oma tegude pärast aru ei anna!“ sai ta ainult öelda. „Mine nüüd oma sõjaväega oma riiki tagasi,“ ütles ta Wellole.

Selle-ga oli talu häirunud rahutus kustunud — oli kadunud sealt ka too enesetunde kindlusetus, milline oli sundinud filmi maha lööma raskejalgsel te-nijatüdruku ees. Mitte üksi Kalju, waid kogu pere ja pererahmas kannatafid selle all. Sellest hoiduti rääkimast peretoas ja peremehe toas. Kuid Mikhli oli tein-negi põhjus, miks ta tõi õnnetu Oru-westi Margiti oma majja, miks tahtis saatustlikku õnnetust õnneks muuta. See oli noor tüdruk Mikhli noorusmaalt. Mitmes korral oli Mikhel tahtinud sellest

jutustada Margitile, kuid see õilis ka-watusus nihtus kuidagi edasi.

Noorest ja kaunist tüdrukust, keda ta oli armastanud omas nooruses ja kelle-ga oli juhtunud nii, nagu oli juhtunud kõigi tüdrukutega Mikhli kodukülas, ning keda siis suure pulmatära ja kella-tilinaga sõideti kiriku juure. Jumalamees seal andis oma õnnistuse uueks eluks, Mikhel oli aga tahtnud jääda wabaks poisiks. Ta oli wanemate Peippi mees-tega käinud Matjala lähel angerjaid püüdmäs, oli olnud Soome kalusaar-tel kalastamas ja nii maailma laiemalt näinud. Maailma himud tõmbasid Mikh-li rohkem, kui suutis seda teha tema tüdruk, ja Mikhel sõitis omawanus-tega ühes Tallinna kaubalaewal Ameerika-sse. Ta tüdrukuga sammus samal, Mikh-li lahkumise õöl oma saatusega Peipsi-sse. Seda sai Mikhel kuulda Uues Maailmas ja tuli warsti tagasi, nagu olet-siin olnud midagi päästa. Siin ei olnud enam midagi päästa ja Mikhel ajas oma wanapoispäewi edasi senia-jani, murekoorem südames.

Milleks siis nüüd imestati, et ta oli toonud lapseaawa tüdruku oma ulu alla. Kes teine tedagi olet-s aidanud!

Mikhli ei jäetud aga tema heateo pärast nõõkamata.

„Waata, et sa nüüd korralikud pul-mad peed,“ käskis Luigesoo pops westi juures, kui Mikhel oli tulnud sinna ja-hu ostma. Nüüd oli Mikhli ju oma leiwaküpsetaja kodus.

„Kae, kus mul korralduste tegija,“ vastas Mikhel

„No ulla rohkem mees kui sina.“

„Kena rohkem — Luigesoo pajupuh-mas!“

„Miks sa ütlesid?“

„Luigesoo pajupuhmas!“

„Ütle weel —!“

„Kui baha, siis üt-le, aga sinu-jugune ei ole minu käskija.“

„Mina olen ikka rohkem kui üks Peipsi kiijsakaupmees. Mul on ikka oma wiljatera westikivi wahese lasta, aga sina söö sawi, kui sulle teegi ei müü!“

„Sinul, sitawaresel, ka midagi müüa!“

Teisi westikivi oli kogunenud ka tülitsejate ümber, ja kuulajid naerulil pealt, kuidas wanamehed üksteist näkistid. Ka Tanipapa Kaarel juhtus seal olema — seesama, kes Jantši wiimati Loomaafeme kõrbi juures oli jalaga löönud, kui Jants Looga Endelit tahtis ära kägistada, peale juhtumi, mil Endel teda paar korda pussiga oli torganud. Endel nüüd enam oma nina ei julgenud westikivotta pista, aga Tanipapa Kaarel käis kui õige mees siin ja julges hõistata wanameeste tüli peale: „Ae, rahwas, tulge waatama! Popsid pöörawad warsti kallema!“

August seisis ka westikivotta uksele. Tal oli hakanud oma kontoris istudes igaw ja tuli sira westikivotta juure kopsama ja wiina jooma. Egas nüüd teegi talwel ilma pudelita westikivotta tulnud, kui teati siin säaraseid asjamehi olewat. Ka August sammus tülitsejate poole. Mehed seisis wastamisi, Luigesoo wana, kes oma jahukoti juud sidus ja seda ikka kinni ei saanud ega saanud, sest siin oli waja wägewat ütlemist; Mihk I seisis aga asjalikut, oma ootaw jahukotike rullitud kaenla alla, käed jopi taskus.

Tanipapa Kaarelile tuli kiisatus ja ta lükkas Mihkile õlast, nii et see lendas kápuli, sinna Luigesoo poppi jahukotti, mille juud too ikka weel sidus.

„Mis ja kápud teisele külge ajad!“ káratas Jants ja seisis Kaarli nina all. Seda nagu ei osanud teegi aimatagi, et Mihkile oli jääwane seljatugi kui Jants. Mihkel hüppas üsna kármelt üles ja waatas, kesse siin tema eest wälja astus, ja kes see fart oli olnud, kes teda selja tagant lütkanud.

„Kuule, kao mu silma alt,“ áhwardas Kaarel Jantši.

Jants aga seisis siin weel kindlamiini, kuna Mihkel teda praegu waatas ja Jantšil olid Mihkliga omad suhted. Ta tõmbas weel náo muigele ja waatas Kaarlike alahindawalt otša, lausudes ise: „Tutu!“

„Kus, kus,“ ütles Kaarel ja tõusis wiljakotilt, millele ta oli nõjatanud, ning wajutas Jantši kaabuloti üle kõrwade.

Ta ei olnud weel oma üleolekut saanud náitatagi, kui Jantši káest käis teraw laks talle otse nátku ja pois langetas kui niidetult wiljakottide wahese prantsatades pörandale.

„Warganágu!“ kárus August ja kárgas Jantšile kallale — wiha oli leegitsemas inimestes kui tuli kúwmas metjas.

„Kas sina kah tahad?“ káhwast Jants ja wirutas Augustile samasuguse hooht, pois ei kukkunud. Jants sai wastugi...

„Waata, waata,“ ütlesid westikivotta ja taandusid kõrwale, kui kontorist ja westikivotta seal jagasid üksteisele hooht káll jalaga, káll kátega. Ükskord nende suur sõprus pidi ometi lõppema weel suurema tüliga: seda olid kóik ette arwanud, aga et see just nüüd tuli, oli raske usuda. Kaarel oli waheseal end wiljakottide wahelt üles upitanud. Ta nina tikkus werd. Sellest ei olnud aga midagi. Ta haaras filmapiilk kaalupommi ja wirutas sellega Jantšile páhe, kuid hoop riiwas ainult Jantši kõrw ja wickiloline pommi kukkus Augustile warwastele. Nüüd lõppes kállus ja lõmbates kóbas August westikivotta ukse poole, lubades ise weel Jantšile selle eest náidata. Wraga koht olewat wanglas, tähendas ta uksele.

„Si ole ja ise parem waras!“ hüüdis üks wanem westikivotta. Westikivotta kúttus Jantši alla kotta, kus oli tarwis jöelu wahetada.

Westikivotta jäid omawahese ja arutasid seda lugu. Kaarel oma werise nina-ga seisis kárgemal ja pühkis seda,

„Ära topi oma käsi igale poole,“ õpetasid teda mehed. Kaarel ei wästanud midagi.

Mihkel, kawal nagu ta oli, suutis juba Luigejoo poppiga ära leppida ja nüüd oli neil seal jälle oma õiendus ja sõnelus — juba uuesti. Luigejoo pops oli müünud Mihkile leiwajahu ja tahtis omalt poolt kaalule pealekauba anda. See tuli ta heast südamest, nagu ta tähendas. Ta oli ju enne Mihkliga nõrinnud — nüüd tahtis ta saada lepitust.

Mihkel jälle kartis omakorda, et pops proowib tema ahnust ja sellega mõida, se teha talle edaspidi jälle etteheiteid. Mihkel siiski ei lastnud jahu rohkem kaaluda. Pops toppis aga need talle wägijse fotti. Nüüd maksis Mihkel raha ja liisas nende pealekauba jahude eest ühe krooni juure. Pops ei mõtnud aga seda raha wästu. Westkilised kogunesid ümber waidlewate meeste ja naerisid südamest.

„Waadake, kus tegelased — tülitsewad ja lepiwad. Nüüd ei oska enam kumbki rahast lugu pidada.“ Wanamehed toppisid kroonilist teineteise kätte ja westkilised kiskusid naeru

„Ma näitan, mis sellega tehaf!“ hüüdis westkipois ja haaras raha meeste näppude wahelt. Teised waatasid talle kuisiwate silmadega järele, kui ta rahaga uksest wälja lippas.

„Nüüd lähed joomiseks lahti,“ tähendasid mõned, kes asja ja olusid arwasisid lähemalt tundwat.

Sette pärast tuli westkipois aga rahaga tagasi ja andis selle jälle wanameeste kätte. August oli oma kontoriuksele riimi ette liikunud ega lastnud westkipoisil sissegi. See oli kolkinud asjatu, ning lootnud tema käest osta pudelit wiina, nii nagu wiimasel ajal Augustil neid ikka kodus oli leidunud. Ka Luigejoo pops ja teised westkilised, kes jahwatusega walmis, käisid Augusti ukse taga ja tahtsivad raha maksta. Uks aga oli

kindlast riitwis ja et ei saats tuppä piltluda, oli August sinna oma wooditekt ette riputanud. Mida see kõik pidi tähendama?

Mindi ja kutsuti alt westkipoisist Jants. See koputas omakorda — ei mingit wastust. Nüüd toodi suur kimez ja murti uks lahti. Nagisedes paindus riim ja poolhämaraas toas parajasti riputas mees end oma kontori leti kohale filmusesse, mille oli finnitunud lakke. Nüüd oli ta siis endaga lõpule jõudmas. Westkilised taandusid uksele wäljale. Keegi ei tahtnud seda jubedat pilti rohkem näha.

„August, kurat!“ kisendas Jants. Ja eme kui keegi midagi taipas, oli Jants juba püsti letil ja rapas noaga nõõri läbi, nii et teha rampjatades letile kulkus ja sealt edasi põrandale wajuks. Jants ei suutnud seda üffi pidada. Kui kulkumise kola oli waihinud ja westkilised weel ei saanud esimeses kohmeruses aega häält teha, kostis maast, sinna kus August oli kulkunud, mingi loomamoodi häälitinis. Nagu oleks mõõgahitanud wäike wastjündinud wassikas. Jants seisis itka weel poolküürus kontori letil, nuga käes. Ta jäi toda häält kuulatama. imelik muie käis ta näost üle ning tõmbas selle wirilaks ja laialaks ja ootamata walgust hüüatas ta: „Elab, raijl! Tooge filmi mett!“

Milleks talle filmi mett waja, seda ei teadnud ta isegi. Nüüd kargasid juba mitmed nooremad kaded Augusti turja ning asetasisid selle kui uppunu selili pakikastile ning westkipois ja wilahteraja hakkasid teine teiest käest haarates tegema kunstlikku hingamist. Kui juba mehe elulootuses üsna kindel oldi, päästis Jants tal nõõrijupi kaelast ära, lausudes ise: „Wõtame tal sildi kiltsest ära, siis on poisil priskem siia maailma tagasi tulla.“

Kui August ärkas ja oma olemasolemist jälle tajus, leidis ta end walges soo-

jaš toas lõhnama linase pesu wahel. See oli nii tuttav lõhn, milline tuletas meele seda palakate hõngu, mida ta oli tajunud oma kodus — Sawimäel. Eriti neil õhtutel, kui ta oli tulnud saunast ja ema-kadunuke oli pannud woodisse uue pesu. Poeg, kellest pidi saama kirikuõpetaja, pesti igal laupäeval puhtaks nii ihu kui hinge poolest. Sellepärast ema oli otsinud oma paremad palakad poja sängile ja asetanud sinna uue linasest riidest padjapõõri.

Nüüd tundis August rinnas teravaid pisteid ja tal oli raske end liigutada. Ta teadvus oli ergas küllalt ning ta püüdis awada oma filmi. „Arstab!“ kuulis ta sohistamist oma kõrwal.

Nii selge kui ta kujutluswõime oligi, et suutnud ta ometi filmi awada ega rääkida. Zmelit, ta püüdis küll liigutada, juud awada, aga sõnadeni ei saanud. Talle tilgutati wett huultele, sest oli arwata, et mees tahab juua. Nüüd uinus ta jälle.

Mitme tunni järele ärkas poisz uuesti ja märkas end olemat koduseinte wahel. Ta oli higistanud tublisti. Ta pesu ja puhtad palakad, millistel ta lamaz, olid märjad.

„August, pojuke, kas sa elad?“ See oli Madu, kes istus ta woodi ees. Oi, kuidas Madu oli küüru jäänud, siin oma poja woodi ees, kellest ta oleks wõib-olla praegu juba ilma olnud, kui Jants ei oleks olnud nobe lõikama toda nõõri.

„Elan,“ ütles August ja tundis, kuidas mingi isejugune judin läis läbi ta keha. Tuikas pealaeft warwaste otsteni! See oli siiski elu ta weres.

„Elan!“ hüüdis ta kõwasti, otseku wõidurkustutust kõige selle üle, mille pärast ta kogu aeg oma hinges oli wõidelnud. Ta filmab selginesid ja waatasid jä rades kangust: ja weri löi talle näkku Tema, August, oli jälle siin isamaja oma lapsepõlwe woodis. Oli isakodus miilist ta oli wõidunud ja mananud. Kuid

nüüd pidi ta jälle algama siit oma teed, kui oli läinud läbi farmi elusaasta.

„Kas ta on ülewal?“ küsti teiseft oast.

„Jah, ta on ülewal,“ wasas Soa, kes oli istunud teisel pool wenna woodi kõrwal ja oodanud seal piki filmi selle ärkamist.

Nad olid tolle kontoristi Orwestist siia üles Sawimäele sõidatanud. See oli olnud üldse isejugune sõit, mida ümbruskonna inimesed waewalt oma elupaewadel olid näinud. Esimeses wankris lammas seliti põhul too poonu, kelle agarad kaastõdaniitwad uuesti ellu olid äratanud. Nad olid teinud talle kunstliku hingamist, kuni mees waewaks mõttis ise jälle hingama hakata. Rõnelema ta aga siiski kohe ei hakanud ja nii nad siis tõstsidki August-poisi wankrisse ja wiisid tema isakoju. Palju oli aga neid uudishimulikke, kes tahtsid näha, kuidas lugu lõppes, ja need sõitsid samuti tolle õnetu noor-mehe wankri taga, et tulla Sawimäele ja näha, kas endine elurõõmus August wõtab üldse jalgu alla. . .

Nüüd siis lõputz tegi mees oma juu lahti — mees, kes oli pannud endale nõõri kaela romantilistel põhjustel ja tahtnud teise maailma rännata, kuma arwas seal olemat elu mugawama. Inimesed olid seisnud eestwaes pühalikult wait, misid peos, nagu pühalikul talitusel. Nüüd nad liigutasid ja lõhatasid kui kuulsid Augusti häält. Kende lootused ei olnud pahasti lõppenud. Sawimäe eestwa kulunud pörandal hakkasid rahutult liikuma porised ja lohmalad sääraapad. Inimesed hakkasid astuma tagakambri läwe poole, kus lamaz August ja rääkis omastega. Kõik tahtsid nüüd näha meest, kes oli sammutunud üle urmaoru.

August lamaz kui haige asemel ja oli näost kahwatu. Ta kõrged põselõõbid tundusid nüüd weel terawamatena ja ta auwajunud filmi piirasid sinised rõngad.

„Maata kui manaks teine jäänud!“

„Ja lõhn ka, nagu näljamaast tulnud.“

„Eks see tule korratult toitumiseft, mis jõök see oli ka, mida poisjs weški juures löi. Ega tema ju korralikult Lontonil jõomas wiitsinud käia — näris niijama, mis sai.“

Nii arutasid inimesed omaw he! ja maatasid Augustile. August lamaz ega rääkinud sõnagi. Kogu majatais rahwast seisjis wait.

Siis hüppas August järsku woodist ja tahtis hakata riietuma. Minult oma riideid ta ei leidnud ja Madu wiivitas nende andmisega pojale. Kuhu see siis nii järsku tahtis tormata?

„Utsige mu riided, kaua ma laman siin nagu hullumeelne!“ ütles August käskiwalt. Inimesed taandusid kaugemale, nagu kardaksid nad Augustit, ega lausunud sõnagi.

Sola tõi ta riided.

Jmekst siin'as joon oli poisil lühür kaela. See wabanes särigi kaeluse wahelt eriti esile, kui poisjs siin seisjis ja pükse jalga ajas. Müüd tõmbas ta ka luue selga ja küsis isa käest, kus kirwes on.

„Mis ja, poeg, kirwega teed?“ küsis Madu.

„Arge talle kirwest küll andke,“ hojatas Jants. „Ega selle mehoga ole naljasi.“

„Ole müüd natukenegi paigal,“ manittes isa. „Puhka natuke, pojake!“

„Mida ma puhkan. Kas teie arwate, et ma wäsinud olen, wõi peate mind hulluks. Arge kartke, pole ma hull praegu enam. Ma olin kord, olin kogu suwe ja siis ma tahtsin ka sellele hullusele kord lõpu teha. Snn, et see müüd nii on läinud. Müüd ma ei taha enam surra, ma tahan elada.“

See oli nagu mõni positiwne pidukõne, mille August siin oma kodukõla elanikkudele pidas, kuid kogu jutt oli räägitud jelleks, et saada kirwest, August

tahtis ise lööki minna kirwest otsima, kui inimesed seisid ees. Nad seisid üsna tihedasti ega lastnud poisji läbi, sest Madu andis oma hirmunud pilguga märku, e keegi Augustit toast wälja ei laseks. Jõ kartis kõige pahemat ja inimesed olid walmis wana Madut aitama. Nad seisid loharas ukse ees, ega teinud selles wäljagi, et noormees tahtis wälja minna.

„Saage minust ometi aru,“ rääkis August. „Ma ei wõi ometi siia tuppe wangi jääda, ma lähen siin hulluks.“

„Kuhu ja tahad siis minna?“ küsis Sola. „Lähen heinamaad puhastama,“ rääkis August rahulikult. „Seal karja maa ääres ajaw kõrge niit on ju aja jookful padrikuks kaswanud. Lähen raiun seal hagu, lumi wäsin — siis tulen koju tagasi.“

„Sa siis jäädki müüd Sawimäele?“ küsis Sola.

„Aga kulla õeke, kuhu ma siis mujale pean minema. Kord peab ometi aru saama ja koju taarsi pöörduma.“

„Sa tuled siis müüd koju tagasi, poeg!“ laulus Madu otsekui pühaltult.

„Jah isa — mulle näib, et sa hakkad juba manaks jääma, sulle ju abi waja.“

„Abi oleks müüd küll waja — aga kas sinust ka saab minule abilist? Sina oled teisjagune.“

„Mina olen seesama, kes sinagi — lubage, et ma müüd lähen tööle. Andke mulle kirwes,“ ütles August tahtiwalt. „Sind muutus üsna tõsiseks ja rõõm, et ta oma poega jälle wõis näha täismehena, kes nõudis kirwest — see rõõm kadus warsti murepilwe taha. Sest kes wõis aimata, misjagused muutused olid sündinud noormehe hinges. Misk pidi ta just siis hagu raiuma kippuma, kuna müüdsama lamaz weel jõuetult moodis. Kas tal oli üldse jõudugi kirwe tõstmiseks. Wõis ka karta kõige pahemat... „Eino, kirwest küll sulle anda ei wõi,“ ütlesid kõigi sümptiivate filmad. Keegi ei jäänud

danud talle seda minna ütlemata, ei öeldud üegi seda, miks keelatakse Augustile kirvest.

Nüüd sõitis keegi põrinal õue. Oli kuulda hobuse peatumist — oleks nagu Wello häälnud. Waadati läbi aina wälja. Jah, see oli tõepoolest Wello. Enne ei olnud teda kodus olnud kui ta aga oli saabunud oli talle kohe räägitud talusest Drumestki juures ja sellele järgnenud kummalisest juhtumist weelki konto ristiga, tema naistewenna Augustiga. Nüüd sõitis Wello kohe Sawimäe järele, et oma filmaga näha, milles asi seis.

Kui Wello siia astus, seisis August otsekui mõtleja kõigi siinwiibijate wastas ja nõudis kirvest. Seesoljad wastasid Wello poole — tema oli mees, kes pidi olukorra päästma. Hingati nagu julgelt, kui Wello siin oli. Temast mõis seejagustes rasketes olukorrades abi loota. Oli Wello ju mees, kes oli kogu wäljalale walguseallika ehitanud, et aidaku ta ka nüüd oma naistewenda.

Niipea kui Wellole kiiresti ära suudeti seletada, kuidas kõik juhtunud, lausus peremees rahulikult:

„Miks te siis keelate poisile kirvest, kui teine tahab minna hagu raiuma. Siis, mis praegu sügisel külmanud maaga muudki teha. Las raiub. Sawimäe heinamaad koguni padrikusse kaswamas.“

„Ta on ju haige!“ ütles Sola.

„Pole tal häda midagi,“ wastas Wello ja läks ning lõi kõõgisti kirwe ning andis Augusti kätte.

Nüüd mõttis August warnast isa wana joppasuka, ajas selle selga, mõttis kirwe õlale ja tahtis üsna tähtsast töömehe ilmega astuda tarelawest wälja, et minna Sawimäe heinamaid puhastama...

Uelinki käes hoides, et seda awada, jäi ta aga natuke peatuma, nagu mõtleks järele oma tegewuse üle. Korragwajus ta maha ja kirwes kukkus õlalt kolijedes põrandale. Ta oli näost walge

kui lubi ja jäi sinna seinaga ääre uste najale tunnalt istuma. Inimesed ehmuisto ja taandusid natuke, siis jooksid nad Augusti aitama. Nad talutasid ta uesti woodi, kust ta äsja oli tõusnud ja nõudnud kirvest. Sawimäe Madu poja suured tööteekonnast ei saanud niipea äsja. Mees oli oma endiseist elamusest weel kurnatud ja üldse oli ta nõrk ning ulatuga ülepiigutatud organism ei juutnud enam ennaist päästi hoida.

Woodis lamades hakkas meri aegamööda walguma Augusti põskedesse tagasi. Ta klaafistunud filmad mõtsid elawama ilme ja jälle liigutas ta huuli. Talle pakuti wett. August oli uesti uugulasti ja sõpru oma surmawõimalusega ehmatanud. Nüüd jäi ta paar lonksu ja hakkas kõnelema, kuidas see kõik temaga oli juhtunud.

Ta oli saanud wawalt ukseni, kui oli kadunud järsku nägemine. Niipea kui ta oli käega otsinud ukselinki, tunnud ta, kuidas kõrwus hakanud kohisema ja siis ta tunnud, et hakkab kuskile wajuma. Ta kuulnud waid suurt müra ja kolinat, aga ise ta enam midagi ei tunnud, enne kui oli leidnud ennaist woodist.

„Poisil on närwid läbi ja küllap ta ka kannatab wewepuuduse all,“ — ütles Wello.

August tahtis weel midagi wastu waielda, kuid juba Wello tegi korralduse, et rakendataks kaks hobust plaanwankri ette ja weel täna tahtis ta ise poissiga linna sõita. Küllap Wello teadis kõige paremini, kuidas waja oli terwise eest hoolitseda. Et tema enesega olnud samuti kewadel paha lugu, kuid oma tugewate hõrte ja reegliparase elu tõttu oli mees oma tõwedeist mõitu saanud ning oli terve kui ennegi.

Wastu õhtut weeres Tontoni õuest wanker kolijedes külmanud teed mööda linna poole. August lamab seliti põhul, kuna Wello tema kõrwal istus ja Wana Madu juhtis hobuseid.

Raheteistkümnnes peatükk.

Mihkel lahendab pereõnne murefid.

Mihel warahummikul seisis Mihkel Lintoni õuel ja warsti ta folkis töögukse taga. Talurahwas magas weel rahulikult, ainult lauda otja juurest tanamajaft kuulbus kuke laulu. Döfel oli tulnud tihedat ja märga lund ja nüüd sõtkus Mihkel siia talu õuele laotatud lumetekile esimesed jäljed, kui ta siin nii hoolega ümber maja tammus ja jälle ärwast uuesti tööguksele läheres, nüüd juba palju kõwemini koputades.

Wimats ometi kuulbus majas samme. Döögis liikati mingi anum ümber ja Mihkel wõis sealt ainult kuulda kirumist. See oli Linda, kes seal kõndis, otustas Mihkel hääle järele ja lõgistas weelkord uksefini.

Nüüd awas Linda ukse. Silmates Mihklist ukse taga, laulus ta sellele pahuralt:

„Kuradi setu, kolad siin döfel ringi — ajasin sinu päraft lõspipange ümber!“

„Ar no pahandagu. tütrik laits — aja õhwa peremiis üles, mul hädasti waja kollega kõnelda. Tii aga häste karmeste!“

„Mis kõnelemist ja siin öö'el kõnel'd!“ pahandas Linda ja tahtis ust Mihkli nina alt kinni tõmmata. „Eks sul päewal aega küllalt ole rääkida.“

Mihkel sai weel suure kiiruga jala ukse wahesele pista, muidu olekski Linda ukse kinni lõpistanud ja Mihkel oleks pidanud hakkama uuesti ümber maja tammuma. Nüüd hakkas ta Lindat alandlikult paluma, et see lähets ja ajats peremhe üles. Mihklile olewat hobust wäga hädasti tarwis.

„Mis häda sul selle hobusega öö'el on? Ei lähe mina küll praegu peremest äratama. Eks ja oota hommikuni...“ Waidles Linda Mihklile wastu, olgugi et ta tatpas, milles Mihkli häda seisis. Tüdurukule tegi waid nalja siin wamamehega

waielda ja ojalft kättemakfusksti, kuna Mihkel ei lastnud wäsinud teenijal rahulikult puhata, waid ta oma hobusehäda-ga üles kihutas.

„Ole nu pai laits, ma tuu sulle kompweffel!“

„Ütle mulle, mistarwis sulle hobust waja on. Peremees küsib minu käest, kui teda lähen äratama — mida siis mina oskan öelda,“ waidles ifka weel Linda wastu.

„A-mul hakkas naine haiges jääma...“ sai Mihkel nüüd oma hädalise põhjuse üle huulte.

„Hakkad siis kohe hobusega oma naist arstima,“ pilkas Linda.

„Mine ometi, wana töhf, ütle ruttu peremehele.“

„Mis ma talle ometi ütlen!“

„Ütle, et Mihkli palles hobest, et naisele ämmaemandat tuua, piäp ruttu touma, muidu wõip halwasti minna! Kas sait aru?“ käratas Mihkel kurjlt. „Ole ometi inimene ja ära ole jäände puupääga tsiga,“ lijas ta weel noomiwalt, kui nägi juba Lindat trepist üles peremehe magamistoa poole wilsawat.

Pagana tüdruk, mõtles Mihkel endamisi. Mudku aga wiidab aega, ega tee wäljagi, et teisel omaarnasel wõib ast tõsine olla. Linda oligi aga Marg'ile mõteldes peremest ühes ajama läinud. Mihkli enese pä ast oleks ta weel praegu siin töögukusel seisnud ja lobisenud. Mõne minuti päraft oli ta hobuseloaga tagasi. Peremees oli ütelnud, et Kalju mingu ja andu Mihklile hobuseriistad ja sõiduki kuuri alt. Kalju ei tahtnud aga niijuguseft jutust kuuldagi. Kui Linda teda raskest ülest lahti oli saanud, laebas Kalju, et pea wäga raskesti waltawat ja palus, et Linda lähets tema eest. Linda hakkaski end riietama, kuni peremees oli ise juba ülalt kõõki tulnud ja astus teenijatetuppa. Kalju magas endiselt edasi.

„Kas ja teba äratasid?“ küsis ta Linda käest.

„Ta ütles omal pea walutawat,“ seletas Linda.

„Ah joo, wõi nüüd pea walutab, kui pruudile waja ämmaemandat türa! Aga kuidas muudu sai igal õhtul redeliga lalaluugi taha minna plaanima. Siis pea ei walutanud sugagi. Üles pois — hopp!“ Wiimaste sõnadega erus Wello poisi süngist wälja, ning see haikas ennast nohisedes riidesse kohmina.

„Kui kümne minuti pärast h. b. une ees ei ole, siis kasi mu majast kus see ja teine. Säärast willast sulast pole mulle waja, kes wenib nagu ila!“ pöörutas Wello. Pois lendaški õue, nagu oleks teda nõgestega kõrwetatud. Mihkel, kes oli rahutult kõõgläwe taga edasi tagasi marsinud, läks nüüd juure rõõmuga peremehe lahkust liites Kaljule appi hobust rakendama. Enne kümne minuti möödumist oli Kalju toas tagasi ja sai nüüd oma isanda käest juba kiita. Ta kobilis nüüd jälle teki alla. Mihkel kihutas aga koerte kilgates wärwast wälja.

Poolte tunni pärast kolistas Mihkel jälle õuel ja Kalju pidi uuesti tõusma ja minema waatama, mis Mihkelil wiga.

„Näe, mis mul häda olla, kui üks ennel hobene oll, es ole konagi jäastalikk. Kõik asja ja riista oll enda käest wõtta.“ Nüüd oli aga Mihkel järsku kõrwalteelt maanteele pööranud ja sulas lumes jalose kinnijäämise tõttu reeaisa nurdunud.

„B. g. a. n. l. u. g. u. n. i. i. s. u. g. u. n. e — nagu kuste pean hiljaks jääma. Jumal teab, mis Margitiga wahewal on juhtunud — es minge waatama,“ hädaldas Mihkel, kui sõidust jälle jones oli ja ta uuesti oma teekonda kirikulilla poole algas. Nüüd puubub weel, et ämmaemandat tõus ei ole ja nii oleks Mihkli sõit hoopis asjata.

Õit oma järestulija pärast. . . oma lapse pärast. Sob, oma lapse pärast!

mõtles Mihkel ja õhtas. Küllap tal oleks wõinud oma. g. l. p. i. olla. W ei mitugi last oleks wõinud mängida wanamehe jalgade ümber. . . aga nüüd oli see nii läinud, et Mihkel oli ainult teise mehe põlatud pruudi oma tarre toonud ja nüüd weel haikas selle lapse eest samuti hoolt kandma, kui oleks seegi tema enese lihast ja werest. Kummal ne lugu toimus selle Peipsiäärse w. n. a. m. e. h. e. g. a. Ta oli saanud nagu mingi suguseks kogukonna abimeheks. Seal, kus just elu kõige hapramaks läts, sinna pidi Mihkel oma waewaga teenitud rahalopikaid sulatama.

Juimesed armesid jälle: mis Mihkelil wiga raha loopida. Temal ju jeda külluses. Näe, mullu wõttis siit Tontoni Annurme põrest mitme d sadašid kroone wälja — ei teised inimesed oleks osanud siin rahast wadki näha. Mihkel aga asutas siia talweks weel põatid pruutide kodu, nagu mõni moodine Dr. s. t. u. s. Miisuguseid noomivaid mõtteid wiskas läbi Mihkli aju, kui ta siin kirikulilla poole kihutas, et jõuda oma Margiti juure õigeks ajaks tagasi. Mihkel raputas õhje ja lundis hobust kiiremale sõidule, et wõita aega. Mis tal wiga lundida Dr. u. w. e. s. k. i. peremehe parimat sõiduhobust, kes tema kätte oli usaldatud. Kas oleks ta oma walge setulaga kuskile jõudnud? E, sõites mitte — ennem juba jalgsi. W. l. g. e. oli ainult kohane koormameeks. Nüüd ta puulas juba mulla all. Ka see õnnetus oli Mihkelit tabanud. Esimese külmadega oli jäänud hobune haigeks ja järgmisel põl, kui Mihkel oma haiget ruuna waatama oli läinud, oli too juba surnud. Mihkel pidi siis külmanud põllu siise augu kaewama ja oma hobuse maha matma. Küll oli Jants mitu korda Mihkli käest käinud hobusestetuka laipa endale painam. a. s. k. u. d. Mihkel ei lubanud. Tema walge pidi auastki mulla ja. o. m. a. j. a. m. a. s. e. u. u. l. d. a. mille peal ta üle kahetunne

aasta orjanud. Jants oli pakkunud Miiklile rahagi, kuid see lõi ei aida- nud. Ei saanud Jants walge nahla enesele pastaldeks ja liha pöra- stele, nii nagu ta oli lootnud. Miikel jäi omi oisufe juure kindlaks ja kutsus Jan si meel oma hobuse matusele. Üksi wa- a- mees ei jõudnud hobusekorjust autu ajada.

Nüüd siis Miikel p'idi si sõtma teise mehe hobusega. See oli temale, wanale hobusepidajale, alandam. Kuid nüüd polnud midagi parata. Oluford nõudis.

Kui Miikli sugulane kumpmees Loo- de praegu siin teel Miiklile vastu ole s juhtunud, see oleks küll Miikli wälja naernud. Mits oli Miikel üdse raien- danud end teise mehe pruudi aijade wa- hele! Kellele seda häbi ja maailma nae- ru ometi tarmis oli.

„Wana mees, aga warja aru!“ oli Loo- de mitu korda Miikliga pahanda- nud, kui ta teda oma poes oli juhtu- nud nägema. „Mis ja sellest tüdrukust siis registreerima töttafid? Kas ta sul muidu majas poleks seis- nud? Ei ol ks ta oma „pagajiga“ kuskile purj tanud.“ õpetas Loo- de Miiklit.

„Es egaliits tii nii, nagu timole hää om!“ wastas tawaliselt Miikel see- peale, wöttis oma kauba ja lõhnis poe juurest minema.

Koju jõudes lausus ta Margitile, et kumpmees Loo- de saatwat palju terwisi tüdriksaitsele. Niisugused külarahwa poolt saadetud terwised, mida Miikel ikka aeg-ajalt tõi, kustutasid ahastuse Margiti silmadest ja tegid teda elurõõm- samaks. Kord oli ütelnud Miikel Mar- gitile, et August lastwat termitada. Sõ- rane termitus ei mõjunud aga kuig hästi. Edaspidi siis enam Miikel Au- gustilt termitusi Margitile ei toonud sest eelmiste terw- tuste jä- le Margit oli väga haledasti nutma pahwatanud.

Selle Margiti nutu meeletuletus, mis Augusti terwitusete edastandmine oli esile kutsunud, ajas nüüdki Miikli tuju pahaks. Pidi tema, wana me- s, siin öösel ümber kolama ja maailma tüdrukutele, nüüd küll oma naie'e, ämmaemandaid o'lima. Kas see ei oleks sobinud Augustile palju par- mini. Au- gust magas wõib-olla pra-egu rahulik- lt Sawinäel oma isakodus, kuhu ta peale paarinädä-ist Hi'n kus w'ibi-ist oli asunud. Nüüd pidi ta kuu daw sti päris terwe olema... Ja mis tal siis häda oligi. Närwipöletif... Iori löit — är- gu nad seda Miiklile tulgu seletema. Küllap poisj oli linnas hullumajas, mu- jal ei kuskil, arwas Miikel om-ette.

Seda ta oli kord isegi Margit le ütelnud, et seal see tema noor peigm es on... walge särk seljas, käed seot. d. Niisugune jutt oli aga Margitit wih- s- tanud, nii et ta enam mitu päewa Miikliga ei rääkinud. Miikel, arwas e wöttes naise seifuforda, oli siis kõigiti ümber Margiti lipitjenud ja wah ko da jälle heaks püüdnud muuta. Ei tea, kel- le kuradi pära! Es ikka Augusti... selle, keda Margit ometi ei suutnud unu- tada, kuigi August oli jätnud ta saatue hooleks. Ja mis tegu oli Miiklil talle kõhwatu Augustiga? Pidi siis tema, wa- na mees, hakkama wasetama, et Arust saatiz palju terwisi. Oli Margitile siis nii wäga Augusti terwisi ta wis? Kas tema, narrife, siis aru ei saanud, et Miikel luiskas, Margit aga wöt'iz kō li liig tõffselt, mis Miikel ter- ase rā- r'iz, kuna Miikel oli olnud ju nii hea. Wõ b- olla Margit loquni armastasi Mi- lit. Mine ja tea neid naiste h'nce' alafop- piifid — niisugused mõ' ted wiilfaid- lä- bi Miikli teadmuse. Aga kas tema, Mi- kel, sündaks taluda, kui W'ant tufets ja wötaks Margit eest h'ol' kemis en a peale? Kui ta jätkaks Mi- l' a'n- l h- tegija õs'a ja oleks jälle Margitit w' in hea, nagu kunagi kewadel, kui nad esi-

nest korda kohtasid. Mih'el seda ei muutski lubada!

Aga mida perglit ta siis nüüd mõtleb jellele igamehele narrile. Muusle, kes, pagan võtaks, sinna hull maha ei äänuhki. Et see võinud jäärajaele vaitsuläinud inimesele olla parajaks pajaks! Kõigi Mihkli pahatahtlike soovide vastu, milliseid Mihkli üll ainult ühksinduses julgus mõelda, tili pois siiski üsna priistena koju tagasi. Naru viimased tead tõendajad, oli ta nüüd Savimäel vanale Aadule tuliks aineheta. Ja ja poeg sobijid jälle üksteisele.

Jmelit on see elu siiski, mõtleb Mihkel ja märkas juba esimesi kirikku ahooneid hallist hommikusest hämarusest paistvat.

Siin mäelühmu peal mät'est's poppi baredes vilksid juba tuled. Põrsid raju hommikul varajased nagu lanad, aga seal tagapool, kus ajus lirkm'is, rpteel ja pagarimaja, seal veel tuluma ei näinud, vilksus ainult pagari töötoas. Mihkel ajas hobuse raqariäri ukette ja hakkas siit läbi a'a kohniva postkontori poole, millies majas elas ka kihelkonna ämmaemand. Kaua tuli siin lõgistada ukselehti, ennegu üks ämmaemanda korteri akendest muutus valgks.

Sakstel rahulik uni, mis neil muud teha kui magada, mõtles Mihkel. Korra, kui sind äratatakse, siis pole muud kui võta raha vastu. Ja et's raha parasi ärkagi hakkad üles. Magades nad ju raha vastu ei võta. Säaraseid patuvõtteid haudus Mihkel, kuni ukse taga küsis tere naise hää!

„Mida te soovite?“

„Et ämmaprouwa oles nii lahke ja tules mulla tipake ütten,“ — andis Mihkel alandliku seletuse. Sellele seletusele tuli aga sama farmi hääle poolt vastus, et ämmaprouat polevatki praegu lodus. Olevat juba õhtul w'ija sõitnud ja seni jäänudki ära. Nüüd polewat Mihklil

ifegi mõtet oodata, sest kuigi proua kaju tulevat, ei saavat ometi nõuda, et ta uuesti otsekohe välja sõidaks. Egas inime mene mõni masin ole.

„Ee — ei, minul om jäärane asi, et...“

„Ja ei tähenda midagi, ega ära'ea asja pä asi saa inimest ära tappa —“ vastas farm hääle. Ja nüüd waiks teegi ukse taga. Teha ei olnud midagi. Dotama jäi Mihkel ometi. Ta läks tagasi, et hobusele teki peale katta. Pagarimaa akendest paistid heledad tuled. Siis kawat'es ta siin'amas maanteel edasi agasi lonkida, seni kui oodatav saabub: jaagu siis mis saab.

„Jõudu, Mihkel!“ hüüdis tuttaw hääle ta seljatagant, kui ta siin parajasti hobusele heinu ette seadis.

„Sõõ, pörguline, mis ja ringi w'ad,“ ütles Mihkel hobusele, kuid ühtlasi ka wõõrale wastuseks, mis pidi ähendama, et ma kuulen küll, et sa teretad, kuid ma ei wiitsi ümber keerata ja waadata, kes sa oled. Säälest aga ma sind järsku ei tunne...“

Seda meest tundis Mihkel siiski wäga hästi, see oli metsawaht Plett. Mihkel ei tahtnud ainult seistsadik temaga tegemist teha, kui ta koos metsa'kuga oli Mihkli täre juures käinud läbi õhmas. Kas wast Mihkel ei olnud too saladuslik metsakratt, kes iaal nädalal jätt's paar märsket ländu An'urme lähedusse metsa. Ega Mihkel seda ütlemata läinud, et mindagu Jantsi juure, kuid Mihkel ei sallinud ainult seda, et teda, aukat meest, julgeti tahtlustada.

Metsawaht terwitas uuesti.

Nüüd lausus ka Mihkel oma tere wastu.

„Ära siis seepärast wi'hane ole — ma ju moe pärawt pidin kuskile ot'sima minema —“ seletas metsawaht wabandawalt. „Ma tahtsin sinuga kokku laada. Sul woid tellisk'we wist veel on. Mulle oleks paarjada tütki hädasti tarwis.“

Praegu oleks hea võimalus lasta ä a tuua. Nagu ja tead, nüüd ju enam minul ka hobust ei ole nagu sinulgi.”

„Kuidas ja siis praegu neid liite saabid?”

„Praegu on sealt teie kandist meestel kirituktila metsast vedusid vedada. Kui metsa sõdavad, siis viistavad lüpskoorma peale ja käes nad mul ongi.”

„Kes jeals neid vedusid vedavad — ei ole ma sellest kuulnudki?” uudishimutses Mihkel.

„Sina noor naismees, kust sina nüüd saja kuul d. Wata Swimäe Madu hakkab tavadets omal uut L. rjalautu ehitama.”

„Swimäe Madu — mis siis sellele naha wahetele om tütknu. Muidu Madu ju suur uuenduste wastane. Ke, kae, wiimöte nakkab Druweški omadele järgi tegema — trumpab wiil wäimehe üle.

„Ja jah!” lausus metsawahht paljutähendawalt. „Eks ma seepärast siin nõnna hommiiku wara kõnnigi wäljäs. Darwis hakata metsa ruttama. Lubasid tänä hommikul üsna wara metsas olla, mul weel aja materjali kätte näitamata — kuidas siis jääb nende kividega?”

„Ei noh, kes nee sinna mõtja siis tulewa?”

„Eks Madu ilka August'ga. Weawad juba teist päewa. August nüüd ju nii wahwa töömees, et ei tunne enam temas endist wekimeest äragi. Kas ja siis teda näinud ei ole?”

„Mis mina tast näe —” lausus Mihkel pahaselt.

„Nojah, ega sina teda näe, sina näed ainult oma pruuti.”

„Mina näe õdwa, keda ma egi taha, sinu juhutamise perra ma juba kedagi wahma ei nalka ja noist kinnest ma ei tita kah paergast midägi ütelda. Küll edespidi näis mis jaab.”

Metsawahhil ei olnud ka eriti palju aega Mihkli pikatoimelise mõtlemise ootamisets ja otustamise kuulamisets. Nii

jäigi telliskiwide laup meeste wahel jeebord pooleli.

Warsti pärast metsawahhi minekut sõitis teegi kimli hobusga postimaja poole. Küllap see wõski olla ämmaemandu tüdramees, mõttes Mihkel. Oli juba küllalt walgets muutunud, isegi siit pagari läwe eest wõks näha postkontori juures peat. jate nägusid. Mihkel läenes kiiresti sõitjatele.

Ämmaemand proua Breede astus parajasti reest ja tema karminäoline pita habemega kutsjar kandis teenistuswalmilt kahte piiskest kohwrit. Enne kui kohalejaabunud majja jõudsid, sai Mihkel tatkendlike laugetega seletata oma wädalise tuleku põhjuse.

„Ega siis midagi teha pole,” — lausus lõpuks proua B. e. de. „Ei mees wist sisse minnagi.”

„Jah mu. dugi, sisse ei malka minna,” oli Mihkel nõus. Ta mäletas weel wäga hästi toda karedat naisehäält, seal proua Breede usse taga. Egas too poleks laisunud proual õsk. he sõitu jatkata. Eks ta juba õelnud warem, et ega inimene masin ole. . . nüüd sai Mihkel siiski proua Breede oma reffe ja hobune, kellel wahpeal seisimisega jaha oli hakanud, algas mäledat traawi Druwski poole tagasi. Pehmeloomulne ja heatahtlik proua Breede ajas kogu tre Mihkliga sõbraliku juttu. Ja Mihkel, et proua lahkest tasuda, küsis, kas jessel mitte külm ei ole, ning nihutas sõdukasukat rohkem proua jalgadele. Temale enesele polnud sellest lugu, temal passud pitasäärelised wilibid jajas.

„Teil on siis päris õnnepäewad, et weel nii wanas eas saite omale järeltulija,” lausus proua Breede pausi järele ja waatas Mihkile — kui wana see õieti olla wõiski. . .

„Mis seal nüüd õnne wõi. . .” pohises Mihkel enda ette ja tundis p. inlikust. See ta waid mõles südametäiega nõudele Druweški kontorisli „õnnepäewad.”

dele," mil too oli saanud noorele Margitiile taatusl. luts... Ja nüüd veel proua Breede lausub niimoodi, wõib-olla piltab koguni Mihk'it. Kuid siiski waewalt proua teab neid asju, proua Breede ei noomi ega pilla kedagi. Tema elab waid, et aidata hädalisi, talis. was Mihkel end teije möttega.

Proua Breede pilt o i siiski Mihk'ile noomiw ja koguni etteheitew, kui nad Aninurmele olid jõudn d ja ei sak li = se ning oftata korratus'e Mihk'it tarre siise olid astunud. Kõikjal wedel sid jün riidehilbud muldpõrandal ja wett nõ = guwa afna all asus räbalat ga täid tud Margiti jäng, kus haige naine praegu meelemä. kufeta lamas. Mihkel tahtis jooksta oma noore naise juure, et näha, kas see ei ole niimofis su. nud, E'id proua Breede tõrjus teda kogasi. Siin ei olnud midagi enam päästa. Margit oli oma lapse juba sünnitanud — — surmulk! Nüüd jäi waid a'nult teda en = nast päästa. K'iresti, k'ir s : sus p'ro a Breede oma ametikohuste täitmisele ja siis järsk'u märkas Mihkel krotuse ä'et proua wäpinud silmis. Het'e jär le lau = sus proua ainja lohutuse: „Tol. or tu = gen jüda — küllap ta saab sellest üle.“

Tööl on libe juur, aga magus wili.

Loomaaseme kõrtji juures hakkas elu jälle kiiremini tuikama. Kewadpoole tal = wel said inimesed rohkem wadusid ja tee = nisiid niibelda kõrwalt taskuraha, mida lõbusam oli kaupmees Loode näppude wahela ulatada kui seda, mis põllusaagist wõi piima eest saadud. Ka linahinnad tõusid ja Waigula mehed puhastasid oma mitmeaasta linatagawara ära ning saat = sid turule. Häda oli ainult lina roppija = tega. Niisuguseid mehi ei olnud kufagist saada. Loode oli pannud oma poe sei = nale juure kuulutuse wälja, millel oli bel = bud linaroppijate töötasu, ja nii käisidki mõnikord möödaminejad rändtöölised jä = rele kuulama, kuidas lood on ja ajasid

kaupmehega juttu ning jõid pudeli wõi paari õlut ja läksid jälle.

„Mi et teist ei saa asja midagi?“ küsis pettunud Loode.

„Wäheme pealegi edasi, ehk näkfab kus = fil paremini. Ja kui ei, eks siis jõidame kaewandusse — jeal ifka tööd saab.“

„Sõitke põrgu!“ lausus Loode tafa = feji. Mi tafa et ta waewalt ifegi oma jõnu kuulis. Siis kõhatas ta järsku me = tute kõwemini ja ütles: „Kofah, ega mi = dagi teha pole. Kala oisib jügawamat wett, inimene paremat teenistust.“ Mi = sugune oli kaupmees Loode wäike filo = soofia.

Töölisepuuduse tõttu seisid mitmel Waigula peremehel linad tegemata. Nad olid küll lubanud kaupmees Loodele hea taju, kui see saadab neile linaroppijaid; nad olid ka ife siit-sealt kuulunud inimesi, kuid tulemus oli ifka sama — tööliste = puudus!

Ja alles hilja aja eest oli Waigulas lii = tunud üsna palju lahtist rahwast, kellel talwel midagi teha ei olnud. Nüüd oli Druweski peremees rakendanud nii tööle mitmeidki. Seal oli kaks mõldrit, wesi = kipois, neli willaketrajat-kraasijat, masi = nameister, elektrijaama mehaanik ja weel üks kui teine ajutine tööjõud. Nüüd oli Kirikuküllast tulnud siia Augusti ase = mele weel uus preiki, Elli. Tema täitis kontoristi kohuseid ja oli esimestel näda = latel Druweski tähelepandawamaid ifi = kuid. Noor kena preiki Elli, kelle wend oli apteeker ja koolitatud mees. Ega selle preiliga olnud käitumine enam nii lihtne kui Augustiga. August oli ifkagi oma = sugune. Temaga sai kuudagi toime. Aga preiki Elli — see oli juba midagi muud. Nooremad ümbruskonna peremehed aja = sid ifegi hoolega oma lõua enne puhtaks, kui wesk'i juure tulid. Ja kui siis raha = maksmine jahwatuse eest tuli, siis olemat ifegi mõni mees salaja nurga taga juut = seid kamminud, et kindlama enesetunde = ga preiki Elli ees seista ja tema peenete

ning poseeritud küüntega näppude wahelt jahwatuse-tšheffi wastu wõtta.

Kui preili Elli küllasje elektriarweid kasjeerima tuli, ajas ta moodsa kostüümi selga. Nii oli mehijem ja tergem käia. Ei niisugust pükstega preilit polnud enne Waigulase nähtud. Elli juba ostas end maksima panna. Ja kord oli nüüd westki juures kinnewõrra parem kui enne. Ei juhtunud enam mingisugust puundjääki kellegi töö juures. Njegi Sants muutus wiisiks poisiks ja pidas oma näpud puh-
tad. Ka temale oli uus preili kuidagi mõju suutnud avaldada.

„Küll see Wello ostab ikka omi asju hästi torraldada,“ lausufid inimesed.

„Eks tal, paganal, wea ka. See preili on nagu Jumala õnnistus,“ arwasid teised. „Eks Augustiga oleks see westki põhja läinud.“

„Kui ta nüüd nende tööliliste puuduse wastu ostaks midagi ette wõtta,“ ütles Tanipapa Kaarel. „Ah see preili wõi?“ tähendas kõrwalt üks wanem talumees.

„Küllap ta wõtab sinugi suhtes midagi ette,“ lissas teine. „Doob sind weel oma wanamoori kõrwalt siia westkikontorisje...“

Tanipapa Kaarel rääkis aga tõsiselt. „Mida pagan te lööbite! Eks meil ole kõigil mitme aasta linad lakas. Kui Wello aga leiaks hea mõtte, kuidas töölilistepuudust lahendada, oleks kõigil rahafopikas taskus, waadake, niisugune on asi.“

Künnemfond westkilist kogus ümber Tanipapa Kaarli ja jutt keerles logu aeg linategemise ümber. Jõuti aga selles nõiaringsis ikka sellesama töölilistepuuduse juure tagasi. Jah — kui oleks töölisil! Töölisil aga ei olnud, ega tulnud lehes kuulutamise peale, ega ka Loope kuulutu-
sele Loomaajeme poe seinal.

„Mis nõu mehed peamad?“ küsis järsk mehehäääl, ja kui westkilised end ümber pöörasid, nägid nad Wello t sõmas seis-
wat, jahune joppakulakas seljas. Tereta-

ti ja waigiti. Wello oli nüüd suur härra, ega temale otse omi muresid kaebama mindud. Inimesed olid ajajooksul har-
junud selle salapärase mehe wõimeid hin-
dama, kuigi wahest wastu tahtmist. Ome-
ti oli Wello ainuke mees, kes ostas mõ-
telda natuke kaugemale kui teised ja see
wihastaski teisi, et nad pidid tunnistama
oma waimset allajäämist.

Wello oli aga nüüd raha taskus, nii
pidid teda ka kõige wiisamad wastafed
tunnustama.

„No mis juttu siin siis westsite — nii
palju mehi korraga koos. On midagi
uudist wõi?“ päris Wello edasi.

„Tühja siin uudiseid!“ seletas Tani-
papa Kaarel. „Eks ta ole wana lugu.
Näe, linn wõtab taluinimestel töölijed
käest ära, töö jääb tegemata.“

„Kuidas see linn siis sul inimesed ära
wõtab?“

„Eks ole asutatud linna kõiksugu ka-
wandusi ja tehaseid, nüüd tulewal suwel
weel tulewad linnas suured raekojade ja
pangamajade ehitamised, siis weel muu-
seunide ja klubide paleed. Pole sedasi
enam kedagi põllule minejat. Näe, nüüd
ei saa enam linaraatsijaidki kustkilt,“ se-
letas üks wanem talumees, kellel omal
kolm poega linnas koolis.

„Eks sa kutsu poisid koju linu raatsi-
ma,“ lausis Luigesoo pops pilkawalt.

„Mis sul, popsil, wiga seletada. Sul
nüüd tööd külluses, muudkui aga wali,
mis meeldib,“ wastas talumees.

„Ei tee sulle ka walitus suuqi liiga,“
seletas pops wastu. „Wõi sind keegi sun-
nib, et küübita aga kõik lapfed linna
kooli! Saada üks kooli ja jäta teised
koju tööd tegema. Sina saadab aga kõik
rahwa majast wälja — eks sa nüüd latju
siis omal jõul läbi tulla.“

„Mis te tühja sõneste,“ lausis Wello
wahese. „Ega me siin weel niipea nüüd
tööliliste pärast ka jätmi ei jää. Minul
üks linaropsija on, kui paar kolm meest

meel juure saate, küllap siis warsti on loogu Waigula linad puhtad.“

„Kes see niisugune kangelane siis...“

„No, Miiskel! Mees iga päew käib mul tacla peal, et andu ma tööd. Ei enam südamewaluga saawat kodus olla.“

„Ah see en see telliskiwfabrikant!“

„See, kellel laps sündides ära suri.“

„Kes pagan seda Margiti lapse surma teab weel...“

„Urge nüüd hakate wananaiste lori ajama,“ manitseb Wello. „Meil on praegu jutt linaropsumisest.“

„Mina mõiks ka ropstada kuni kewadeni,“ ütles nüüd Luigesoo pops. Tema oli Wello käsul ja korraldusel kõike walmis tegema. Läks aga mõni teine Luigesoo tare juure töölist otsima, siis oli talwaline wastus:

„Ei ole aega!“

„No näete, kaks meest on käes — seletas Wello. „Kui nüüd Jantsi ka westikojast asendame mõne teisega ja Kalju siis on kokku juba neli meest. Msi hakkab lahenuma.“

„Mis saab neljast mehest?“

„No paar tükki weel juure, siis aitab.“

„See on ju ainult kuus!“

„Jah, kuus —“ ütles Wello. „Kui meil kuus meest on, siis on linaropsumine lahendatud.“

Smelik lugu, mõtlesid teised. Kuidas tahab tema kuue mehega loogu küla linad läbi rahada? Egas siis ometi aega kewadeni ole. Hinnad võivad ju jälle langeda ja mis oleks siis neist puhtaks rapstitud linadest kasu. Pane aga raha seiswale kraamile juure ja las puhtad linnad seisawadki nii hästi järgmise sügiseni, mil hinnad võivad tõusta! Murtud ja luudega lina — see on teine asi.

„Paari-kolme nädalaga on teie linatagawara puhas, kui meil kuus meest oleks,“ kinnitas Wello. Ja siis tellime waguni ja saadame olse Tallinna. Mis häda meil siis wahelistauplejaid on elatada.“

„Waat see oli jutt,“ ütlesid mehed.

„Jah — mistarwis maksta wahelistauplejaille!“

„Pagana juur joon itka sel meie mõdel,“ imestati ja wangutati päid, kuidas aga kuus meest puhastamistöodega hakama saawad.

Lahendus ei lastnud ennast kaua oodata. Miipea kui Wello linaropsumise tasu asjad meestega läbi oli arutanud, lastis ta ühe lauakuuri westi taga tühjaks teha. Nüüd tuli sepp sellidega siia ja ühendas westi jõumasinawõlli siin kuuri lae alla ülesseatud wõlliga, mida oli kasutatud mullu kewadel katuseleiprite lõikamisel jõuratta ümberwedamiseks. Seda wõlli jätkati nüüd torujatkude abil pikemaks ja kinnitati selle otta suur rihmaratas. Piki kuuri asetati rinna kõrgusele teine wõll, ja nüüd oli puuseppadel kiirus peal, sest laupäewaõhtuks pidi olema kuus linaropsumise-seibi wõlli järele seatud. Siin pidi kuus meest korraga linaropsumise-tööl olema.

Beremees oli wahepeal linnas käinud ja sealt neli töölist juure toonud. Nüüd käidi Kirikukülas ja otsiti sealt weel kaks meest. Nii wõis töö kahe wahetusega käiku minna. Seda võimaldas hea elektrivalgus, mis ei lastnud töölistel tunda öö ega päewa wahet.

Waigula meestele oli igatahes järene kiiretewõte suureks üllatuseks. Nad wedasid oma linakoormad kohale ja imestasid aina. Puusepad olid oma tööga õigeaegselt toime tulnud ja nüüd seifid kuus linaropsumise-seibi wõlli järele ning ootasid mehi. Ka August oli tulnud Sawimäelt siia alla Oruwesti juure ja ajas westikojas juttu nagu wana mees. Preili Elli, kes nüüd kontoris tema asemel oli, tuli Augustit waatama. Tal oli järsku westikotta asja. Ta seletas, et olewat ühe jahwatusesthektiga efsinud. Westipois andis talle tshekiraamatu ja nüüd läks ta westikotta tagasi, et seda kontrollida. Preili Elli ju ei e-

finud kunagi, aga inimesel võib ju fäärane asi juhtuda, pealegi weel, kui ta tahab toda kuulsat naistekütti näha, kellest räägitakse nii palju ja kelle pärast olewat juhtunud weelgi rohkem.

August ei pööranud preili Ellile ka siis mingit tähelepanu, kui see tshetiraamatuga westikotta tagasi tuli.

„Wabandage,“ ütles preili ja astus Augusti juure. „Teie wist olete see mees, kes enne mind siin töötas?“

„Ma olin jah siin natuke aega!“ ütles August üsna tähtsusetult.

Teised westikofas wiibijad muigajid ja kuulasid põnemusega nende juttu. Preili Elli on ju pagana tragi.

„See on väga huvitaw koht,“ jatkas preili.

„On küll!“ wastas August.

„Näeb väga mitme suguseid inimesi!“

„Eks ta ole, küla rahwas kõik koos.“

„Kas teile ei meeldinud siin?“ küsis preili.

„Tühja kah!“ wastas August.

„Tõesti — minule küll meeldib. Siin on nii romantiline ümbrus. Kas te ei taha oma wanu tööruume waatama tulla — ajame pisut juttu, mul on aega.“

Preili Elli, nähes poisi ükskõiksust, jurus ette väga armastuswäärse naerunäo.

„Ma pean kahjuks siiski minema, töö ootab,“ lausus August ja tõusis wäljakilt, kus ta nõjaturnud ja preili Elliga kõnelnud.

Preili läks üsna mossis oma kontorisje tagasi. Niisiis, Augusti peale tema hammas ei hakanud.

Westikofas wiibijad waatasid samuti imestusega selle Sawimäe noormehe peale. Siis niisugune kange poiss oli temast wahapeal saanud, kes ei jooks nudki enam seelikute iärelle. Ja preili Elli oli ju nii kena tüdruk, kellega kurameerimine oleks olnud auasi. Nüüd oli aga talle korraga ära beldud. See oli ju ettefjutamatu,

August kõndis aga ilmeka asjalikkusega mööda westikoda ja ajas kõijst juttu. Tema oli nüüd oma töös wäike paus.

Sawimäe õuel puhkajid lumes katsjada ehituspalki uue lauda tarwis. Need oli enamasti August sinna wedanud. Wahel oli ka wana Madu metsas kaasas käinud. August oli küll pooldamend tšement-wõi jamihitust, kuid niipalju ei annud Madu siiski järele. Waut pidi eesama kiwist ja pealmine osa palkidest.

Nüüd käis August Tontoniil, mõõtis sealse karjalauda seabeldiji ja tegi wastawaid jooniseid. Ta oli ju omal ajal joonistamist õppinud, nüüd tahtis ta seda kasutada. Enne pidi kõik paberil walnima, alles siis täpse plaani järele tahtis ta hakata ehitama.

Tontoniil oli laudas weepumpamise seabeldis elektriga, samuti oli siin fise seaturud masinaga lehmade lüpsmine, mida võimaldas ainult elekter. Elektrit andis ju Druwestki talule muidu. Jah, kui mõelda, mida kõike Wello oli osanud sealt orust wälja nõiduda! Ta tööd saatis kõikjal õnn.

Augusti elu oli aga seni läinud üsna ilma õimeta. Ka tema unistas nüüd oma kodus jääroostest fiseseseadetest, kui oli Druwestki Welloil siin Tontoniil.

Elektrist ta lauda juures siiski loobub. Lihtsalt jonnii pärast. Tema, August, oli leidnud teise mooduse, kuidas oma karjalauda wett pumbata. Selleks on ta wastawat kirjandust ja ajalehti lugenud ning nende nõuannete järele ehitab ta omale tuuleturbini. Tuult on ju Sawimäel alati küllalt ja see ei maffa midagi. Ja see elektriga lehmade lüpsmine, eks see wõi esiot'ä ära jääda. Nende kari ei ole ju nii suur kui Tontoniil. Kes jõuakski Druwestkil neid kolmekümnet lehma lüpssta — ja Wello igatses ju nii väga inendusi. Sawimäe wanaperemees Madu ei ole aga jäära'e asjaga sugugi nõus. Kes tohiks tema

lehmade nisade kallale minna masinaga! Ei niisugust asja Nadu lubaks!

Mitmel päeval läis August siin ümber karjalauda ja vaatles, ning tuletas meele, misjagu oli Tontoni talu enne olnud. Vihtsalt rufuhunnil praeguse suurtaluga võrreldes. Seda oli saadud vaid agara ja nupuka tööga.

Omalaial ju nemad Savimäel olid olnud palju laugemal. Nad olid vihtsalt imitanud Tontoni wanaperemeest Ruskast, kuid nüüd oli asi sootu vastupidises olukorras. Wana Savimäe Nadu ei juutnud ju üksi uuendusi läbi wiia, kuna tema lastest kellestki asja ei saanud ega temale abiks ei olnud. Nüüd tahtis August oma raijatud noorusaja tööga tasa teha ja oma õemehele järele jõuda. Järsku, peale pöödemist, oli saanud sellest igavesest looderist tõsine töömees.

Nii näis küll wäliselt, kuid kuidas oli lugu Augusti südamega — selle järele ei küsinud keegi. Ega sedagi osatud tähele panna, kui ta õhtul siit Tontonilt koju läks, misjagu ise kõrwalkäiguga ta toime tuli.

Nad ajasid siin Welloga asjalikku juttu. Wello, kes palju hooneid ehitanud, teadis oma naisememale nii mõneski asjas head nõu anda. Wello enese wiimaseks trumbits oli ju see linaropstijeseadeldis, mis nüüd seal Druwesti juures sahe wahetuselgi õdd päewad töötab. Seegi oli Augusti silma all walminud. Wello olid inimesed käjutada, mis temal wiga teha ja ehitada! Pord oli tema aga olnud weel palju lehwemas olukorras kui praegu August.

Enne kui August Tontonilt õhtul koju läks, küsis ta:

„Kes nüüd õhtusel wahetusel tööle lähewad?“

„Eks linnamehed!“ wastas Wello, aimamata, mis August seda teada tahtis

„Pähwad nad ainult n'äkesi?“

„Ei, Ralju ka ja Mihkel. Mihkel tae-

bab, et tal õffel ei tulewat und. Las siis rahmib linu, küll siis — ma peangi Ralju üles ajama, ta enne heitiz puskama.“ Nii seletas Wello ja jätiz naisememaga head õhtut.

August löndis weel õues, kui ei olets talle päewasest siinolekust küllalt saanud. Siis märkas ta, kuidas Mihkel astus läbi Tontoni õue Druwesti poole. August seisatas hetke, kuni Mihkel oli wärawast wäljas. Nüüd läks tema teekond Mihkli tare poole. Ta ruttas nagu kiirkäija...

Kolmeteistkümnes peatükk.

Wana armastus ei roosteta...

Need õised läigud, mida August Mihkli äraolles Aninurme papsimaja juure ette mõttis, ei jäänud midugi saladuseks. Mihkel aimas juba järgmisel päewal, et midagi paha oli tema ja Margiti wahel juhtunud. Hommikul, kui ta oma õijelt linaropstijestöölt koju tuli, leidis ta Margiti magamast. See warne naine magas nii raskesti, et Mihkel pidi teda mitu korda õlast raputama, enne kui Margit märkas. Säärast magamist ei olnud enam mitmel ajal olnud märgata. Margit oli oma une kaotanud esimese lapse surmast saadik. Nõr ema oli lõpmata õnnetu, et peagu kunagi filmi kinni ei saanud. Veelgi nüüd, kui Mihkel Druwestil tööl oli, armastas Margit teda alati hommikul sooja toidukausiga oodata. Selle oli ta juba warahommikul walmistanud, sest Margit oli tahtnud Mihkli wastu hea olla, nii nagu Mihkel tema wastu hea oli olnud ja teda maatima inimeste jalust koristanud oma teeliskiwionni.

Nüüd juba mitmendal päewa näis, nagu oleks Margit selle töö unustanud, ega teinud ülbse Mihkli olemasolust wäljaqi. Kui Mihkel sellest küsis, wastas Margit:

„Kas sa ise, kust saad ja jätta mind rahule!“

„Ta waesete on ju ka kurnatud ja muredest murtud,“ mõtles Mihkel endamisi ja hakkas ise endale toitu valmistama. Temol oli sellestki hea meel, et Margit nüüd natuke rahu sai.

Kui Mihkel aga hiljem Kuivesti juures sellest Margiti rahunemisest juttu tegi, lausus Jants:

„Eks Margitil ole ju nüüd oma rahustaja!“

„Mis rahustaja?“ küsis Mihkel.

„Küllap August magab praegugi Margiti juures, kuna sina siin linu ropsid. Wiist seepärast ja kodunt wälja põgene sidki, et nooremad saaksid kahetsi olla.“ Nii rääkis Jants nagu enese ette.

„Bia sina oma hummukid kinni!“ lausus Mihkel tähtsalt ja rabas oma linatolga edasi, nii et kind ühes luudega lendasid jalge alla hummikusele.

Jants pidas küll oma suu kinni, kuid Mihkelil olid nagu jalad nõrgaks jäänud. Wanamees tatsutas ja tatsutas oma rabantisseibi taga, kuni keelöö paiku oma sõrmed selle wahete pistis. Wäike raskus — paar rabajat mardus Mihkli käise wastu pilbasteks, kuid ise ta lamab ka seal, käsi werine. Teised linatööliised jooksid kiiresti Mihkile appi ja tõstsid ta üles.

„Kas ma ise omal jalgul ei jõuwa kanna, et te mu weate. Laske lahti, kas te ei kuuleh!“ pahandas Mihkel ja rabeles kui wäike laps.

Enne teda siiski lahti ei lastud, kui purunenud sõrmed oli kuuwoodri küljest rebitud narkhuga kinni määratud.

Nüüd hakkas Mihkel wäikeses kodus poole astuma. Kui ta Ainurmele jõudis, märkas ta juba eemalt onnis lüh põlemat. Mida pagamat see Margit siis seal jubaöösel ülewäl istub? Mihkel hakkas astuma kiiremini. Oma onnile lähenedes jäi ta üsna tawajeks, kuna öösel külm oli tõmmatud kenedile lume pealt kar- ka see krahjas. Mihkel ei esjnuud paha aimates. Tare al-

na juures paistis läbi higise atnaruudu kaks siluetti. Kiiresti ta häppas ümber nurga, et awada ust. Kui Mihkel tuppa astus, seisid August laua juures püsti. Margit, kes teisel pool lauda istus, jäi rahulikult sinna edasi, nagu ootaks ta, mis nüüd meeste wahel edasi juhtub.

„Kurat!“ kähistas Mihkel ja ta käed tõmbusid ruskasjale. Nüüd oli aga järsku jellel käel litiga walus, mis rabajate wahete oli jäänud ja see walu tõmbas Mihkli tähelepanu mujale.

„Peab mulle andeks andma, Mihkel, ega see ei ole ju küll ilus, et ma siin äraolekul tulen siia.“

Mihkel wakis.

„Aga ja peatsid minust aru saama,“ jattas August. „Ja ka Margitist. Ma olen tahtnud juba ammu sulle jeda luugu rääkida, kuid...“

„Minge!“ ütles Mihkel. „Minge mõlemad mu silma alt!“

„Ma olen tõesti halb olnud ju was- tu,“ lausus Margit wärisewal häälte ja puhkes nutma. Ta nuttis kawa õlgade wappudes, kuna mehed seisid tumuvalt, ega liigutanud end juufefarwa wõrdki, nagu oleksid nad elunud. Lõpuks lausis Margit läbi nutu: „Ainult sina, Mihkel, oled olnud hea mu wastu. Ainult sina nägid, kuidas mul raske oli ruffilõituse ajal ja tulid appi mulle wihke siduma.“

Nüüd ta jäi wait, kui peats midagi wastet alla neelama, mis kippus kurku wõi rindu. Hetke järele lihas ta aga poolsofinal:

„Mis mina sinna wõin parata, kui ma sind ei armasta... ma ei suuda...“

„Kas mulle ju armastust wa'a om!“ lausus Mihkel ja oli suureline. Tema tahtis olla ainult heategija ja luma- bada oma nooruse pattu.

„Aga naine wajab ka armastust, Mihkel,“ ütles nüüd August ja tahtis armastuse tarwidusest edasi filosofoerida,

kuid Mihkel sai Augusti jutu peale tulivihaseks ja lähnas kurjalt:

„Ega ma seda sinu käest oma naisele lainama küll ei lähä. Sa kae muid la-lapäälsit, aga ära tüki muide tarre. Näz ja juba ära oled unetanud, et sul nõõr ümber kaala kofku tõmbas, kui tütarlaste käperdamist ei jäta.“

„Ei, Mihkel, Margitit ma küll ei jäta. Ennem tõmmatagu mul mitu nõõri ümber kaela. Müüd olen ma aru saanud, et temata ma elada ei saa,“ seletas August.

„Kõs ju arusaamine siis oli, kui Margit...?“ Mihkel läts tulivihaseks, ta ei saanud enam sõna suust. Oli näha, et mees tahtis küll midagi väga tähtsat ütelda, kuid sõna jäi kui luku taha pidama. Seda ei olnud enam wajagi. August alistus.

„Sul on õigus, Mihkel,“ lausus ta. „Sa toimisid kui mees, kuid wahest olid sunnitud omad põhjuste selleks. Kui ma tol korral oleks olnud sama tark kui praegu, ei siis, Mihkel, sinu heategu tarmis poleks olnud.“

„Ma ei suuda enam sinuga elada...“ lausus Margit Mihkile. „Sa oled olnud küll hea mu vastu, aga ma ei tea, mis see on. Jumal küll, kui õnnetu ma olen, kui August mind jätab.“

„Ma ei jäta sind enam kunagi,“ ütles August rahulikult ja aitas Margiti jalule, kes kogu aeg oli põrandal põlvitanud.

„Näfige! — ma ei taha teid enam näha!“

Ent ometi tahtis Mihkel neid veel näha. Ega ta muidu poleks oma õnni ust avanud ja neile veel kaua iärelle maadanud, kuidas too inimprar õnnelikult teineteise ümbert kinni hoides kadus üle Lewadlume hõmarasfe. Müüd astusid August ja Margit Savimäe poole.

Minult all Drumveski juures ja Loomaajeme kõrtsis tõusis sellest palju jut-

tu, kuidas Savimäe August saanud üe-öö naisemeheks ja kuidas Mihkil, waes-seejel, naine käest ära rõõvitud.

Kõige parem oleks ju olnud juba Mihkli käest küüda ja toda ma igamist plounimeistrit pilgata, aga Mihkilit polnud ju kuskil näha. Müüd oli tal ju paras põhjus ja aeg lodus lätt pöboda.

Wiimaseil talvepäewil juhtus weel üks isääralik lugu, mis ka wähem elamu ümbuskonnas ei loonud.

See oli linaostja Kolt.

Uhel päewal oli mees nagu isanda ilmutus kõrwi hobusega ja lakeeritud saaniga Loomaajeme kõrtsi ees. Hobune raputas kuljuleid, kui kaupmees Kolt talle telki peale kattis. See oli Loodele küllalda'eks märguandeks, et ta wäja tuleb forget kii'alist vastu wõtma. Palja peaga seisis ta seal märtsituules oma poe trepil ja terwitas endist kuulsat ehitusmeisterit.

„Tere, wana wiul!“ lausus Kolt ja astus poodi. „Sina oled just kui wana wiuli tere. Iga aasta sama kujukine. Aga waata. kaua mina suudan wanas kestas olla.“

„Kust poolst ja siis müüd õieti tuleb?“ küüsis Loode.

„Ah kust poolst — waat mis. Ostin praegu Drumveski juures kōit Waigula meeste linad üles ja müüd sina siin kui teeharude waht juhata mulle weel, kus niisugust kaupa on.“

Säärane jutt pani Loode otse imes-tama. Tema ise siin oli kogu aeg lina-ostmise plaani haidunud ja müüd see igawene pealinna kelner oli temast ette jõudnud. Sai jeda põrgulist ka igale poole.

Südametäiega lausus Loode: „Mõtlesin ikka, et sõidan kord Tallinna ja lähen ka sinna restorani jooma, kus Kolti-härra kelneriks, et las siis üks härra tassit teisele jooki ette. Aga müüd tema juba siin.“

„Jah, hiljaks — hiljaks jätk. Kõh-jatien. Waadate, nii on inimestega, kes t'gu aeg mõtlewad, et ikka jeda ja toda, aga midagi ei saa redest läbi viij t.“

Niijugust juttu ajas see igawene eel-seja. Kuid tema oli siiski uue aja inimene, kes ei tardunud ära ikka ja alati säilinud wormide külge. Temas oli midagi samasugust, mis Wellok: ikka luua midagi uut, ikka a'nda uute ühesmne e täitmisele, ka kõie wõima u natus olu- forbades. Mis oli Kolt siis wahpeal o'nud? Tühija'jas k'liier. Nüüd oli ta aga jälle suurtuupmees. Ta mill'ne w' l — talumehed ei olnud ammu enam näinud niisugust suurejoonelist ärimeest, kes nii wahpe tingib o'ste oma kauba juures. Ta oli maksnud lihtsalt, mis keegi o'stas küjida ja raha ladunud ta igale ühele pihu peale. Küllap kaup juba au-salt päralt jönab, sest ega keegi Kolti petma hakka. Ei mingit t'shekti ega allkirja.

Ja siis weel — millist juttu ta oli Lindale ajanud, sellele teenija üdrnkule, kes oli ikka weel jäänud Lontonile ja kes tundis härra Kolti väga hästi. Linda läis nüüd otse kopseldes ja lauldes oma talituse juures. Ju see midagi pidi tähendama. Ja Kolti juures pol-nud mõnikord lubaduste täitminegi wõimatu — see oli mees, kes pidas ausu-sest ja suurest joonest lugu, jeda teadis Linda väga hästi, seepärast ta otsustas waikest oodatagi, kuni ärimees oma reiju teeb ja tuleb wiib tema taasa.

„Jah, Looode pois, nüüd ma olen küll siin. Nagu sa ise näed, ja ma palun sind lahke olla ja nüüd mulle pudel õlut lau-ale tuua ja lahkest klaasi kallata.“

Waata pörgulist, mõtles Looode. Nüüd pean mina weel teda passima. No tõesti ma olen hooletu olnud, et siis pealinnas ära ei läinud, kui Kolt seisis restoranis walge rätik käe peal ja kummardas naerunäol igale siisjastujale lahkest wastu. No jeda nalja oleks tõesti pidanud nau-tima.

Nüüd oli aga juba kõik liiga hilja. Kolt oli jälle kelnerekime seljast maha raputanud ja istus siin Loomaaseme kõrtsi leti taga uhkes karusnahkses kasukas. Ja Looode pidi teda teenima. Kolt ei olnud küll kuigi nõudlik. Ta ei esinenud oma wälimuse kohaselt sugugi suure härrana, waid oli rohkem heatahtlik ja sõbralik lobiseja, kes wast jessi suhtes näitas Looodest oma üleolekut, et ta kogu oma isiku wäärtust ei kasutanud. Ta ei pidanud lihtsalt nii väga tarwilikuks Loodet kohelda isandana. Ta teeskles end ühe-wäärseks selle punases jopikasukas ja karusmütsis küllakaupmehega, kes kõbedasti hüppas üle oma naelakastide ja kõiekrade, et härra Kolti soovile wastu tulla ja sealt kaugemalt lastist paar pudelit õlut lagedale tuua.

„Ega ma jeda wedelikku nii külma ei soowigi,“ lausus Kolt kui mees, kellel di-gus on käsutada, ja lastis Loodel õllepu-delid sooja wiia.

„Kas tead ka, wanamees,“ sõnas ta, kui Looode tagasi tuli. „Terwist peab hoid-ma, sest meie suguste meeste elu on juba üsna lühikeseks jäänud. Need aastad, mis weel elada, neid peab kokku hoidma.“

„Härra Koltil on wist elu pagana hea,“ sõnas Looode.

„Ega wiga ei ole. Ei wõi nuriseda. Korra oli küll säärane tunne, et wana-jumal on oma armisa Kolti maha jätnud, kuid see tunne kadus peagi. Nagu jõulud mööda, nii tulid paremad tuuled ja töid Kolti jälle eluranda tagasi. Jaa-jah! Ei ole wiga, Looode isand. Elulainete ast tuleb wälja ronida, mitte ennast enne aega matta lasta.“

„No Waigula talumehed küll ei oleks ojanud uskuda, et härra Kolt weel kord siiapoolse tuleb ja nii uhkest pealegi.“

„Oli märgata. Mulle tegid nalja need päranaiaetud pungis filmad, millised mind wahtisid, kui Druweški juures tegin oma o'stusi. Aga ma ütlen, et küllap teie weel näete, mis wana Kolt ette wõtab. Ei saa üksti talumees tulewitus minu abita läbi.“

„Kus ja siis elad?“ küsib Loo-de ja kallab õlut wälja. Ta on wõtnud faks klaasi lauale. Miipea aga, kui ta pudeli lahti teeb, küsib Kolt:

„Milleks wõtad sa faks klaasi lauale?“

„Aga me oleme ju kahekesi!“

„Seda küll, armas sõber, aga mina olen üksi ja mina tellisin pudeli õlut ja mina joon seda. Joon ühest klaasist ja mitte kahest. Seda ära sa küll mõtle, kull-lisa faks, et ma siiu kui kelneriga seltsis jooma hakkas. Sina seisad minu laua juures ja täidad klaasi. Miipea kui näed, et olen selle tühjendanud, täidad jälle, seni kui olen küllastunud, siis saad arwe, kui mul juhtub raha olema. Kui just ei ole käepärast, siis palun minu kontorisse astuda. Kui mul aga kontorit polegi, noh, siis jääd lihtsalt omast ilma ja asi korras.“

Loo-de jäi jäärase Kolti tõsi jutu peale kahtlemalt kehet oma Loomaafeme kõrtsituba seisma, ega teadnud, mis teha. Mine seda pörgulist tea, äkki mõtlebki tõsiselt. Siis teeb ta küll kaupmees Loo-de narriks. Ja peaks weel mõni inimene poodi astuma, ning nägema Loodet jää-rases olukorras, siis oleks ju juttu kõik küla täis.

Härra Kolt wabastas aga kaupmees Loo-de siiski kahtlusest ja lausus: „No kalla aga wälja ja wõta ise ka istet. Ära jää jambana seisma. Aga paraku nii see siiski oleks õigem. Sest pealinnas oli igal pool nii ja kui teist keegi oleks tulnud ja mind näinud, no ma ütlen — teie kõik oleksite wõinud mind käsutada kui koera. Teate, palju siis ongi koera ja kelneri tutse wahel! Minuke lõbu on, kui ja mõnelt mehelt, kes oma taskuga pole arwestanud ja hajatari kujuk, wiimase kroonikese wälja pigistada saad. Wauidu aga pead käsku kuulama ja koeralandlikult iga sisseastuja soowi juba filmist lugema.“ Nii andis härra Kolt Loo-dele seletusi kelneriseisuse olukorra ja inimwäärtuse alandamise üle. Küllap mees omal nahal oli seda walusasti tunda saanud.

„Kus ja siis nüüd elad?“ kordas Loo-de oma eudist küsimust ja täitis jällegi klaasi.

„Praegu olen Loomaafeme kõrtsis ja warsti lihutan oma traawliga edasi,“ lausus Kolt. Ta wõttis westitaskust wäikesed kuldwõru, hoidis seda näppude wahel ja näitas Loo-dele. „Kas on sul aindu, mis asi see on?“ Loo-de wahtis ähmaselt ega osanud midagi ütelda. „Näha lohe, et oled igawene wanapõissland. Sa ei tunne siis sedasamagi?“ pahandas Kolt.

„See on sõrmus!“ lausus Loo-de, nagu oleks ta jumal teab mis mõistatuse lahendanud.

„See on sõrmus,“ kordas Kolt. „Jah, see on sõrmus! Mitte midagi kui ainult sõrmus. Uhus ja, et see pole midagi muud kui kuldne rõngas, mida nimetatakse sõrmuseks? Ei, kallid sõber, see pole mitte ainult sõrmus, waid see on midagi muud.“

„Mis asi see siis on?“ küsis Loo-de täis uudishimu ja hakkos Kolti näppude wahel olewat metallrõngast lähemalt silmitsema.

„See on rõngas, millest mina mitu korda elus olen läbi pugenu. Kuid need faks wiimast korda, need on olnud tõesti kõige raskemad. Sa näed neid tähti seal seespool küljel. Waata, just need R. R., need tähendawad Kristiine Kolt ja need teised faks R. R., need tähendawad Katri Kolt. Kui ma läinud suwel siit linna läksin, siis oli mulle tulnud wäike kirjate. See oli Inglismaalt minu naise käest. Aga sellel kirjal olid oma taqajärjed. Mulle ei jäänud enam midagi järele mu pangaarwest ega mu kinniswaradest, ei ka sumerestoranist. Siis oli mängus waid see esimene R. R.“ Kolti käed löid waid waewast märgatavalt wärisema, kuid ta widi siiski wõtma taskurätiku ja oma filmi pühkima. „Waata, seekord läksid kõik mu majad ja raha ja lõpuks läksin ka ma ise läbi selle rõnga...“

Edasi Kolt enam ei rääkinud, mis suhted teda olid tolle Inglisemaal elama naisega nii tugevasti sidunud, et mees oma varast ilma oli jäänud ning ise telnereiks pidanud minema. Nad jõid Loodega paar klaasi õlut koku ning Kolt wakis, kuigi Loode püüdis juttu siit-sealt alata.

„Mis tähtsus neil teistel tähtedel siis on?“ küüsis lõpuks Loode.

„Need teised R. K. tähed“, seletas Kolt teadusemehhe tooniga, „waata, need tähendawad mu tagasitulekut läbi sama rõnga. Ma ütlen awameelselt, ega seegi operatsioon mu hingele lõbus ei olnud, kuid läbi ma pidin ta tegema juba lihtselt seepärast, et härra Kolt ei wõi ometi igamesti jääda telnereikeisusesse. Saad aru?“

„Ei saa ma midagi aru.“

„Nojah, seal pealinnas on niisugune „leskede lokaal“ — noh, kuhu käiwad niisugused jõukad daamid, kellel on küll raha ja wara, aga kellel ei ole meest — noh, mõistad?“

Loode mõistis.

„Waata, niisugusesse paika käis minu perenaine ka. Mõnikord käis igal õhtul. Siis jälle jäi turwaks ning istus kodus, kuni wõttis uut hoogu.“

„Misugune sinu perenaine?“

„Eks ikka seesama perenaine, kelle restoranis ma teenisin!“

Nüüd käis järsku muie üle Loode näo. „Siis wiimaks selle sinu restorani perenaise nimi ongi Katri Kolt?“ küüsis Loode rõõmsalt.

„Waata, nii ta on ju siia kirjutatud,“ sõnas Kolt oma sõrmust kätte wõttes ja näidates wiimastele R. K. tähtedele, milleste taga ta oli ütelnud Katri Kolti nime peituwat.

„Waata, waata — oled jälle naisemehets hakanud!“ lausus Loode. „Ja weel siuhese restoraniga, ja wiimaks majadega eide oled lätte saanud!“

„Ega ma just laemata wõi, et ta wae ne oles, kuid ma tõesti, täji südames, ütlen, raha pärast ma teda ei wõtnud.“

„Mille pärast ja ta siis wõttis? — Wiimaks weel armastuse pärast,“ katsus Loode pilgata.

„Armastuse pärast?“ sõnas Kolt. „Armastuse pärast mul polnud võimalik, sest mina olen mees, kes armastab ainult ühte naist, ka siis, kui tema peaks olema kadunud siinsest maailmast ja mina kõnnin weel jessel mullal. Ma wõtsin ta lihtsalt kaastunde pärast. Ei suutnud taluda tema piinasid...“

Loode ei osanud muud kui naerda. Seal see härra Kolt oli nüüd oma probleemidga. Istus siin tema poes kewadtalwe õhtuhämaruses ja ei lubanud kaupmehel tulbki süüdata. Hämaruses oli parem oma asjust jutustada. Kummaline inimene, mõtles Loode. Tõesti kummaline! Kas ta siis ikka tõsiselt oma Inglisemaal ajuwat naist nii palawalt armastas, hoolimata sellest, et too oli talle niipalju paha teinud. Milleks pidi ta siin Loomaaseme poes aga wanale Loodele waleutama! Kas oli tal selle küllakaupmehhe ees tõesti tarwis wargata oma õiget nägu, kuna ta nüüd ju tõesti oli jõukas mees. Restoraator Katri Kolt oli ju suurema osa oma warandustest kirjutanud tema nimel. Ühe pisikesse osa oli ta waid jättnud endale. Nii „igaks juhiks“, nagu ta oli lausunud. Muide, Katrile ei meeldinud, et tema mehel ei ole midagi ja temal eudal on majad, ja... nii ei olnud Katrile sobiw. Ta oli ju nüüd õnnelikum kui kunagi warem. Siiski — siiski, see wäike willa pealinnalähedal ja too restoran, kus Kolt ise oli olnud teenijaks, jäid prouale endale; nii mõlemate õnne kindlustuseks.

Parajasti kui Kolt siin Loodega oma wiimaste kurde elamuji oli arutamas, läks järsku Loomaaseme poe uks lahti ja sisse astus Sawimäe Madu.

„Tere õhtust!“ hüüdis Madu ja astus tavalisel sammul leti poole, ettemaatlikult, nagu kõnniks ta esmafordiselt jessel pörandal. Imelikult murelik ilme kattis täna Madu nägu. — „Anna mulle üks karp suitsu,“ lausus ta tawaja, otsegu nee-

lates oma jõnu. Kõlatult kadus Adu hääl poe hämarusse. Ta ei pööranud mingit tähelepanu Koltile, vaid rääkis sama kustuva asjaliku häälega Looodele. „Ega ja mu poisji ei ole neil päewil näinud?“

„Misjuguist poisji?“ küsis Looode, silmad pärani.

„Augusti?“

„Kas teda siis kodus ei ole?“

„Ma tean isegi, et ta kodus on, ma ainult küüsin ju ääest, et kas ta neil päewil poe juures ka on olnud?“

„Misjuguistel neil päewil?“

„Noh eile ja täna.“

„Ei eile ega täna ma teda küll näinud ei ole,“ seletas Looode.

„Ma niisama küüsin...“ jatkas Adu.

„Noh, Sawimäe peremees, tule wõta kruus õlut ka,“ lausis Kolt ja tahtis näidata wanale Aadule oma lahkust:

„Ei, suur tänu,“ ütles Adu, „ma parem siiski ei wõta.“ Siis tegi ta paar lohmatat liigutust, astus paar sammu teise poe pörandat edasi-tagasi ja sõnas lõpuks: „Tawis hakata koju poole minema!“

Kolt ja Looode jäid mõlemad talle imestanud näoga järele vaatama. Ei niisugusena nad polnud Aadut iialgi warem näinud. Wanamehega pidi kindlasti olla midagi lahti. Kuid mis wõis see olla? August oli ju nüüd korralik poisj, ega teinud oma isale enam peawalu. Ainult seda teati, et Mihkli juurest oli ta naise ära meelitanud, muud ei olnud midagi kuulda. Küllap Adu seepärast oligi ärewuses. Looode ega Kolt ei osanud aimatagi, et August üldse polnud koju weel saanudki. Sawimäe Adu ei olnud sest saadik oma poega näinudki, kui Mihkel oma sõrmed rabaja wahel oli lastnud ning siis koju läinud ja leidnud seal Augusti oma naise juurest. Ei keegi Waigulas polnud sest saadik Augusti näinud ega samuti ka Margitit. Egas Adu sellest tallelegi kõnelema ei läinud, et tema poeg koju pole tulnud. Jääraniis hoidis ta asja Wello eest saladuses. Mis-

jugune jant ja otsimine jälle wõib tulla, kui Tontoni omad loost teada saamad.

Küll murdsid Kolt ja Looode päid Adu murede üle, kuid õigeile jälile nad ei saanudki ja warsti Kolt sõitis oma laikiwa saaniga Kirikuküla poole edasi. Ohtune pakane oli tee muutnud jääteks, ning saan liugles nagu lest ühest tee äärest teise, kuna kõrb traawis, nii et lumetrobemed sõitjale wastu lendasid. Hobusel oli poe ees seisumisega külm hakanud, nüüd tahtis ta joošta. Sõit läks üsna hästi seni, kuni paar kilomeetrit enne Kirikukülla jõudmist otjastas linnamees oma hobuse pöörata üle heinamaa nurga metsateele. Siit üle kraawi algas tee tihedate kuuskeede all, kus sõitja oli nagu toas. Salapärane metsa ohtune rahu oli otse kosutujeks linnakäraft tulnud esumehel, kelle närwid iskašid rahu. Kolt fundis oma kõrwi sammu käima. Tema oli ärimees, kes oskas metsarahust lugu pidada ja selle wäärtust hinnata. Umbes kilomeetri pikkuse metsatee järele hakkasid puud harwenema ja heinamaalaigid said rohkem ruumi. Siit wõsa tagant algas warsti Luigeso, seal samanimelise popsitarega. Samas alus ka metsawahi Pleki elamu. Tee wiis otse metsawahi õuest läbi, kuid enne õue jõudmist tuli sõita järjult perwest alla, ületada ojašid ja siis päärata sama järjult perwest üles, siis algas metsawahi tänawa aed.

Djašillal olles tuli sõitjale nagu kuuste metsawahi wäike karwane koeranäs kalale. Ta oli tulnud jia nii järsku, et hobune ehmuades põikas teelt natuke kõrwale ja enne kui sõitja perwest üles sai, olid raksti mõlemad saaniašad pooleks.

Säärane üllatuslik õnnetus tegi edasi sõidu wõimatuks. Kolt wõttis oma hobuse käekõrwale ja sammus metsawahi õue. Oli juba küllalt hämardunud. Metsawahi toast wilkus juba tulewaim. Linnamees wilistas õuel, et wõita maha elanike tähelepanu. Wilistas weel korra ja seisus oma hobusega teise õue. Nüüd hakkasid ka metsawahi teised koerad küüni juures haukuma ja tormasid õuele. So-

bune muutus üsna araks, nii et Kolt oli tegu looma taltjutamisega ja walgate peospidamisega. Alles tüüti aja järele tuli metsawaht õue waatama, kes siin koltas õõjelt kolab. Siia metsataja ju waewalt inimene juhtus.

„Waadake, peremees — mul juhtus õnnetus — jaaksin wast paar saaniaija osta. Mürdsin mõlemad teie õueaia taga pooleks,“ kaebas Kolt oma häda.

„Kustpoolt mees te olete?“ küsis nüüd metsawaht ja sõnas: „Miks aijapuud ei jaa, seda ikka leidub.“

„Ega te wiist mind enam ei tunne?“ lausis Kolt.

„Kuulge!“ Nüüd näis metsawaht teda häälst tundwat.

„Teie olete ju ehitusmeister Kolt, kes weel mullu juwelgi siin meie kandis liikus.“

„No, waadake, tunnete ikka lõpuks ära ka,“ sõnas Kolt ja tegi asja tähtsusetuks.

„No miks Kolti-härrat ei tunne. Teid tunneks kas wõi teises maailmas,“ juurustas metsawaht ja küsis:

„Aga kuhu te siis weel nii hilja sõidate — hea tore hobune teil.“

„Tahsin siit metsateed Dirikukülla sõita, et jeal siis õõbida.“

„Ei teil maksa enam kuskile täna edasi minna, eks meilgi leidu ruumi siin, kui härra Kolt on nii lahke.“

„Tänan wäga! See on suurepärane. Otsengi sõidust juba küllalt tüdinud. Waewalt mulle enam edasiliikumine sobibki.“

Nüüd läks metsawaht ühes herra Koltiga alla jõe ääre, et saani ära tuua, mis murtud aistega oli jäänud sinna perwe alla.

„Sumal, kui tore saan teil on. Ja kui terge! Ei selle ette pole hobust wajagi. Wõta wäikese sõrme järele ja sõida nagu hiina kuli.“ Metsawaht ei ojanud enam Kolti saani ega hobust küllalt kiita.

Kui hobune korralikult paigale pan-

dud ja saan warju all, astusid mehed siis. Esimeses kook-toas jai Kolti silm kohpeatuma wäikesel mustal taksi-emal kes oma kuskitega piidi kõrwal ma gas. Mendei pidu jaama tunagi tubli jahikoerad.

„Waata, misjuga sed põngerjad,“ imestas Kolt ja küttas koerapere kõrwale maha ning silmitjes nelja paljast kurjikat, kes siin ema hõlmas wärijesid. Wärijes ema ijegi — see oli juba niisugune tõug. „Kõlm, paganatel!“ sõnas Kolt hooitjewalt.

Metsawaht näitas koerapere poole oma laternaga rohkem walguist. „Neljanädalised...“ sõnas ta Koltile jeketuleks.

„Mendest tahaksin ma ühe kindlasti endale saada, küllap proua Katri rõõnuatsaks niisuguse üle,“ sõnas Kolt. Nüüd pidi ta metsawahile andma ka weel liijasetuugi proua Katri ja tema koeraarmastusejt. Metsawaht Plek ei jõudnud küllalt imestada, kuidas mehel, keda kõi olid arwanud omadega läbi olemat, oli ometi nii toredasti läinud. Nüüd oli tal endalgi au seda rikast linakaupmeest oma ulualla wõtta ja oma koerapoegi näidata.

Niipea kui tekkis metsawahji koerapogadest juttu, tulid marsi noored Plekid tagatoast wälja: Enn ja Erna, Erna hoidis sõrme suus.

„Minu kuskikat küll ära ei tohi anda!“ kinitas Enn mehijelt ja tuli pliidi poole jäärase ülewaataja pilguga nagu peremees kunagi, kellel rõõm oma loomadest.

„Doo tilluse on minu oma!“ lausis wäike Erna ja wõttis näpu selleks ajaks, kui kõneles, huultelt ära. Niipea kui ta oli end wäljendanud, lipsas näpp jälle oma paika tagasi.

„Oh sina piifite lõoke — hääl justkui lõokesel,“ ütles Kolt ja haaras Erna sülle. Ta kandis teda jäärase õrnusega kui ikka inimene, kes on igatsenud saada endale lapsi, kuid kellel on nüüd waid wõimalus omandada siit metsawahji

afipereest väikest koerakutsikat. Muu loif on juba ammu möödas.

„Sina ei tohi minu kutsikat võtta!“ ütles väike Erna Koltile omal loohäälel ja hakkas nutma ning väikeste jalaestega siplema, nii et tuhksid lendasid.

„Erna, kuidas ja siis nüüd nii mõõrastad,“ lausus proua Plekk, kes oli tulnud teiseft toast vaatama, kes need mõõrad siin dieti ongi. Erna ei jäänud enne rahule, kui külaonu oli kinkinud talle oma lipjundela. See oli kallis nõel, kuid härra Kolt võttis selle oma lipjuseft jäärase ükskõiksusega, kui võtaks ta tolmukübeme ja heidaks ta ära.

„Waata, kuidas ta särab,“ ütles ta Ernale nõela rinda pistes. Ja nüüd piisite tüdruk rahuneiski ja läks seda wõnematele näitama, ise kogu aeg niipalju kui võimalik oma rinnale wahtides.

„Wii nüüd see jälle onule tagasi,“ ütles ema.

„Ah tühja!“ tegi Kolt käega heitwa liigutuse ega lastnud enam jääraft juttugi üles tekkida, et tema oma wäär-tusliku lipjundela tagasi võtab.

Enn, nähes wõitu, oli üsna pettunud ja ütles päris awalikult, et tema tahab ka midagi saada. Egas nood Erna kutsikad üksi ei ole, keda härra enne waataks, nood on Ennu omad niisamuti. Säärane Ennu enesewäljendus pani wanemad piinlikku olulorda. Krimpsutati küll nägusid, et Ennu keelata, kuid poisjs ei teinud selleft wäljagi, waid nõudis kutsikate waatanise eest oma oja.

Härra Kolt lahendas selle asja aga päris lihtjalt. Väike kuldpeaga taskunuga sai Ennu ja härra Kolti wahel lepitajaks.

„See on ju kuld — jumal hoidku, ärge seda poisjile...“ sai waid metsawaht sõnad juust, niipea kui ta oli Ennu nuga waadelnud.

Härra Kolt tegi sama tõrjuwa liigutuse ja lausus samuti: „Ah tühja!“ nagu Erna nõela puhul. Ta soomis, et jäärajest piisajast enam ei räägitaks.

Metsawahi maja mõlemad toad olid heledasti walgustatud, ning üks kahe toa wahel seisjs pärani. Härra Koltiga oli nagu pidulikust tulnud siia metsa-majja. Lapsed wahtisid üksijulni härra Koltile ja näisid nagu neelawat iga sõna, mis tuli linnamehe juust. Parajasti kui Kolt Ennuga weelford kõõki tahtis minna koerakutsikaid vaatama, aman s wälisuks ja sisse astus Margit, pang käes. Ta jäi hetkeks tardunult seisma ja härra Kolti otja wahtima, siis pillas ta pange maha ning piim lofsus pöran-dale. Suure waewaga suutis Kolt pange kinni haarata ja oja piima päästa.

„Mis sinul siis on!“ sõnas metsawahi naine pahajest.

„Süda läks nõrgaks,“ wastas Margit ja seisjs ifka endisel paigal ega liigutanud end.

„Billab piima kõik kõõgi täis, näh, nüüd ajasid härrale weel saabaste peale,“ sõitles metsawahi naine edasi ja hakkas piimaloife pühkima, kõige esiti härra Kolti saabastelt.

„Laste olla, armuline proua,“ lausus Kolt, kuid lastis siiski proua Plekil puhastada oma jalgu. Küllap seepärast, et ta Margitile kuri oli olnud.

„Meil mis tüdruk,“ lausus ka metsawaht ja tuli kõõki. Ta olemat weel lohanemata. „Noh, mis sa seisad!“ pöördus ta Margiti poole, kes ifka weel rüüis endiselt oma paigal.

„Ma lähen panen loomadele heinad ette!“ lausus Margit ja lipsas wälja. Alles nüüd kuulis Kolt metsawahi käest loo Margiti jaatuseft. Üleile oli Sawimäe August ta siia toonud, kuna wana Madu kumbagi oma ukseft sisse ei lastnud, waid niipea kui üle läwe oli waadanud, oli ta waikest jälle ukse sulgenud.

„Nõnda, nõnda,“ lausus Kolt ja küsis järsku nagu midagi meenutades: „Aga kuhu see August siis ise jäi?“

„Oli ka paar päewa siin. Balusin teda appi jääda palke grupeerima. Nüüd

lewadtalwel metsas tööd nii palju, et ei saa kuidagi hakkama. Augusti ka nagu kirjamees — lähed see rehtendamine bergemini. Alles enne teie tulekut läks. Lubas Savinäe poole fondida waatama, et kas wana Adu wõtab poja wastu wõi saadab uuesti majast wälja,“ leletas metsawaht.

„Ja Margitiga on nad jälle...?“

„No nüüd näib küll nii, et see asi ikka päris tõsine on. Kui ainult wana Adu...“

„Küllap me selle Aduga ka hakkama saame!“ sõnas härra Kolt asjalikult nagu mees, kes tunneb oma wäärikust ja teab, mis ütleb.

Sellel aastal lagunes lumi rutemini, kui keegi oleks osanud arvata. Oli jälle üle hulga aastate samasugune warafemad, kui oli olnud palju aega tagasi, kui Druweskit weel ei olnudki ja ümbruskonna inimesed olid weel kõik palju nooremad.

Oli lihtsalt kummaline, kuidas aeg nii ruttu oli osanud mööduda ja jätta järele ligawad waod, kust ta üle rännanud. Et s wäljendunud möödunud päewade märgid nii ilmekalt inimeste nägudes, kui ka kaswawates puudes. Isegi maapind oli muutunud. Mitme wakamaa laiune Tontoni soo, mis kaswatas ainult pajuwitstastikku, oli nüüd saanud tasafaks põlluks ja siin lainetas suwel wili.

Nüüd, lewadel tahtsid aga lumehanged sulada. Rohutamad walged wallid Dru kaelas, samuti kaugemal metsjades tahtsid saada üle õo weeks. Ja seda kõike pidi Druweski lusk alla neelama. Päewal oli nii hele märtji päite kui suwel heinaajal ja õösel poetasid pilweriinat alla sooje wihmapuisku. Ei niisugust pakulist sulda mäletanud ka kõige wanemad Druweski ümbruskonna inimesed.

Druweski töötas nii õöd kui päewad, kuid mee hull, mida moodsod wähenõudlikud turbiinid tarwitajid, ei tahanda-

nud weel põrmugi järwe, ega seda, mis oli iga minut mäekallakuist ja jõest peale walgunas. Ei oleks osatud eluilmasti aimata, et jäärane pistoja, mis enne Druweski sündi oli end põlise metsa alla peitnud, wõis nüüd saada kõike wallutamaks jõeks. Mullusuwijed uued juurehittijed olid suure westihooone wiinud üle tammi. Sigemini: westri oli nüüd keiet oja risti ette „tõmmatud“ ja julges selle. Ainult hoone alt käisid kaks tagawara kanalid, mis pidid hädaohtu korral liigwee eemaldama. Eärase suure weehulga tarmis, mis aga nüüd tulemas, olid need tagawarakanalid üsna tähtsusetud. Iga tunniga tõusis weji järwes ja lesta õöks ahwardas ületada Druweski tammi silla ja tungida usteft ja afendeft hoonesse. Kõik olenes sellest, kas õösel tuleb küsma wõi mitte. Inimeste kätetöö wäärtus ja piiswus olenes maid ühest tujukast ilmanmuutusest. Ja siiski oleks wõinud ühe õöpäewa kestel kõik puruneda wõi jääda paigale.

Kalju sai Tontoni tallist sellesama kormi, kellega Mihkel oli mõni aeg tagasi käinud Kirikukülas ämmaemandat ostmaz ja jäänud hiljaks.

Kalju ei tohtinud hiljaks jääda mingil juhul. Paari tunni pärast pidi ta olema Kirikuküla apteegi juures käinud. Lõhkeained pidid õigeaegselt waruks walmis olema — niisugune oli Wello korraldus. Kui asi tõesti ohtlikuks muutus, ei jäänud ju enam muud nõu olukorra päästmiseks. Parem oli siiski oja tammi jilda hoone ota juurest lõhkeainega purustada kui lasta liigweel rikkuda kogu westri seadeldist.

Wello käis westitammil ebasit-tagasi kui walweõdur.

Preili Elli tuli kontoriist wälja ja wahtis hirmunud silmil kaugemale, kust oja mulijedes kohas mäekallaste wahelt alla ja tõi kogu aeg uut wett järwele.

„Ma kardan!“ lausus preili Elli oma peremehele.

„Milleks karta — kas hirm midagi seisma paneb, mis tulemas,“ lausus Wello elutargalt. Kuid ta enefegi südamas näis näriwat mingi hirmu-usu. Wõib-olla ei tunnud küll Wello sääraft lapselikku hirmu kui preili Elli, kuid temas näis miski ähwardawat murduda. Oma elujõu ja paremad aastad oli ta matnud püstitasse töösse, mille saawutuseks oli waid see westi siin, mis andis küll loгу ümbruskonnale walgust, kuid mida ähwardas seesama ümbruskonna loodusejõud häwitada.

Kas sellega ühtlasi ei oleks purunenud ka loгу Wello mõõdunud aastad, kas ei oleks warisenud kokku loгу tema elu. Kui palju armastust ja püsiwust oli siia maetud ja hoone oma wäärtusliku siuga seisis siin kui kõige selle tunnus- tussammaks. Seal eemal asus ju Donto- ni talu ja seal kuskil toas lamas praegu ta naine Sola ning ämmaemaud Breede istus ta juures. Wello aga ei saanud siit sammugi kaugemale. Näiud pidi ta weel kontoripreilit Ellit rahus- tama, kelle hirmutunne kaswas juba nii- suureks, et hakkas oma asju kokku pakki- ma ja tahtis wälja kolida.

„Preili Elli!“ manitses teda Wello. „Egas ometi tulid ahju ei ähwarda, see on ju ainult wesi!“ nõõkas ta weel noort preilit, kes kangesti ähmi täis olles enam ei teadnud mis teha. Seal oli näiud oli see preili Elli kiidetud julgus ja agarus.

Jants tuli westi trepile nagu mölder tunagi. Tema teenis ikka jahuwafakonnas truuult oma peremeeft edasi. Ei olnud näiud enam ammu keegi kuulnud war- gustest ega puudujääkidest midagi. Kül- lap Jants oli hakanud korralitult in- meseks. Wõib-olla seepäraft, et wäike Peeter töötas nüüd ka westis. Poijile rätsepaamet enam hästi ei meeldinud ja Wello oli ta nüüd siia wõtnud. Peale Jantsi ja ta poja Peetri oli weel westi- pois, kes juba westi käimalaskmisest saa- dik siin oli tegutsenud. Näiud olid mehed siin kolmeks ja tööd oli kõigil.

„Ega see wist hästi ei löpe“ — lausus Jants ning tõmbus oma jahuse tuue sees kühmu ja torfas käed püstitasuisse.

„Hakka nüüd siia ka turja kuuluta- ma,“ lausus Wello.

„Peakime wõtma labidad kätte ja ülespoole westi otja juure kraawi teest läbi tõmbama,“ kõneles Jants edasi, na- gu ta poleks Wellot kuulnudki.

„Külmanud maasse — lumehangede alla!“ imestas Wello.

„Peremees hakkab wist wanaks jää- ma!“

„Kuidas wanaks?“

„Jah, wanasti poleks ta seda endale tats korda lastnud welda.“

„Kuule, see on mehe jutt — kuid ma mõtlen, et lõhkeainega eht on lihtsam.“

„Jälle ka plaan...“ imestas Jants.

„Loodame aga kõige paremat — et wesi kahaneb...“

„Wesi kaswab!“

Wello läks järwe kaldale asetatud mõõtme juure waatama. Tõpoolest, wesi kaswas! Midagi polnud parata. Ja kui soe tuul woolas üle wäljade! See puu- dutas kui palawate huultega lund, ning pani metsa kurjakuulutawalt kohisema. Mehed kõndisid westi ees. Ka westiki- sed tulid siia ja wanguatasid pead. Me- hed! Kuid keegi ei osanud midagi ette wõtta, muud kui tunda erutust, et aga rutem oma wiljakotiga westikojast wäl- ja saaks. Ja siis rutati kiiresti kodu po- le. Mõne tunni päraft wõis ju regi teele koormaga kinni jääda. Nad olid kõik siit- samast ümbruskonnast. Kaugemaa mehi ei olnud mitu päewa enam näha. Ei näiud säärase teega käimine olnud nalja- asi.

Lõuna paiku tuli Salme piimanõude- ga ja hakkas westimeestele süüa walmis- tama. Wello oli lastnud katlakambri juure wäikeste kõõgi teha, kus wõis toitu keeta neile, kes ei elanud Oruwesti juu- res, waid Dontoni talus ja kaugemal.

Õuna ajal ei saanud ju siit keegi aega mujale sõoma minna.

„Täna wist wiimane lõunawalmistamine“ — lausus Salme wekipoiile ja ta näos oli märgata kahjurõõmugi. See naine jäi ikka endiseks. Olgu teised temale kui head tahes — see walmistas Salmele ometi vähem rõõmu kui kellegi ettemõtte ebaõnnestumine.

„Miks wiimane?“ küsis wekipoiis. „Kas siis sina seda weepiiska kardad, mis järwe koguneb.“

„Algas see lugu juba häwinguga,“ lausus Salme, nagu poleks ta wekipoiisi juttu kuulnudki. „Näe, wanaperemees Rуста jäi weksi käimalastmisel rataste alla — ega see head ei tähenda. Jumal maksab kätte...“

„Küllap tulewad warsti mehed labidatega ja hakkawad jumalale wastu,“ lausus wekipoiis. haaras Salme juurest pannilt koogi ja lipsas minema.

Wekipoiis oli kuulnud Wello korraldusi willatetramisruumis. Siin olid mašinad seisma jäetud ja kõik mehed jaadeti kiireks korras labidaid ja abilisi otsima. Kuni õhtuni otsustati oodata, siis oli ainus võimalus tamm maja otsa juurest läbi kaewata. See ei olnudki nii lihtne töö. Tuli pool mäge enne maha kaewata, kui sai järwest weenire minema juhtida, ilma et see hoonete liiga oleks teinud. Kõige rutemini ja hõlpsamalt oleks wõinud wett alandada otse maja otsa juurest, kaitsewalli läbi murdes, kuid weewood oleksid uhtunud ehitise alusmüüri ja weksi otsasein oleks wõinud maha wariseda.

Kaewamisitöödega ei tahetud alata ka liiga ruttu, sest õhtu wõis näidata, et seda ettemõtet tarwisegi pole.

Kalju oli juba ammu oma hädaohlike pakkidega apteegi juurest tagasi jõudnud. Ta oli sealt saanud wiinise tagawara kemikaale lõhkeainete walmistamiseks, millistega Wello kawatsez edustada oma kaewamisööid. Nüüd oli saanud poiis uue kaju Ta pid' r' 'a kogu ümbruskonna läbi käima ja paluma külast

abilisi, kes tuleksid siia õhtuks, et oleks töötäsi, kui peaks tulema möödapääsematu tarwidus kaitsewall maha lõhkuda.

Ka Sawimäe August oli siia tulnud ja nüüd nad kahetsegi Jantsiga kühweldasid tammi kaitsewallist lund. August töötas kui mees künemäel, müts kul-las. Ta kühmeldas järaseid suuri lumelahnakaid, et Jants ei suutnud imestust pidada, waid lausus:

„Kurad wõtaks, kuidas need inimesed maailmas nii wargaks on läinud — nagu oleks wiimnepäew tulemas!“

„Eks see wiimnepäew käes olegi, wähe-malt Druweksil,“ lausus August. „Mina oleks annu lastnud tee läbi lõigata, mida põrgut seda kaitsewalli hoida, kui wegi warsti wõib rikkuda kogu hoone.“

„Sina küll, si na ju alles äsja hak-tasid täisaruga meheks. Teistel pika elu-ga mõistus müriks kulunud, ega nad taipu seda, mida sina,“ tõntas Jants Augusti.

„Kas sul warga kombes ikka weel al-les,“ lausus August ja muutus tõsiseks. Ega tema nüüd enam mõistnud naljast lugu pidada. Oli näha, et mees oma la-bidat kõwemini pihku kobas, nii et tar-bekorral oleks wõinud Jants kas wõi seda tunda saada.

Jants aga ei hoolinud palju Augusti labidast, ega ka tema jutust, waid lau-sus: „Ei tea, kas kõigile inimestele peaks tükiks ajaks filmuse kaela siduma, et nad aru pähe wõtaksid —“

Nüüd oleks wõib-olla tõesti labidat koku kõlisenud, kui Wello kuskilt ei oleks nähtawale ilmunud. Mehed nohisejib õmaette ja kühweldasid lund. Warsti oli kogu mäekülge lage ja labida wõis juru-da küllmanud maasje. Seda aga ei tahe-tud teha, enneku ei see osutus hädatarwili-kuks. Ei olnud ju mõtet teed ega kaitse-walli ilmaaegu lõhkuda. Järwe pinda alandades oleks päästefraaw läinud Druweksi peateest läbi. Keegi ratsutas laugemalt tuhatnelja siiapole.

See oli ju Kalju-pois. Mida põrgut tema siis nii tulijelt oma hobusega ta-

gasi kihutab, nagu oleks kuskil tuli lahti! Sobune jõudis hingeldades keskloja ette. Poiss ise näost kahwatu, ega saa otsekohe sõnagi suust.

„Mis pagan siis nüüd lahti on?“ küsis Wello.

„Mihkel on surnud!“ lausus Kalju.

„Mihkel surnud!“ hüüatas Jants ja heitis labida. „Mis lori see on. Ma käisin weel alles eile Mihkli juures sees. Mihkel oli täitsa terve ja heas tujus!“

„Jah, aga praegu ta on surnud!“ ütles Kalju.

„Eile käis ta weel Tontoni endale leiba ostmas,“ sõnas Wello.

„Nüüd on ta küll surnud!“ sõnas Kalju, nagu kiinitaks ta omalt poolt Mihkli surmaotsust.

Ka August tuli surmasõnumi toojale lähemale ja küsis:

„Kuidas sa siis seda teada said?“

„Käisin ka Mihkli juure sisse, et teda weški juure kutsuda, kuid üks oli kinni — üks ei olnud küll lukus, aga midagi oli eespool ukse ees. Lükasin ja astusin sisse — Mihkel ise lamaski ukse ees maas.“

„Põrandal?“ küsis Wello.

„Jah, ta oli langenud põrandale.“

„Siis ja tapjad ta,“ lausus August ja waatas wihaselt Jantsile.

„Sa wist hakkad marru minema,“ sõnas Jants.

Ka Kalju waatas väga kahtlaselt Jantsi poole.

„Mihkil oli raha — küllap ja ta sellepärast lägistajid,“ jatkas August oma sõjalat tooni.

„Eks sa ise talle tüdrukü pärast nõõri kaela panid — sul see asi selgem,“ sõnas Jants wihaselt wastu.

Preili Elli oli wahpeal wälja lipsanud ja seda jubedat meeste juttu pealt kuulnud. Ta tormas kui ussiist nõelatulit weški kontoriisse tagasi ning telefoneeris otsekohe loost konstaablile. Meeste õnnetuseks juhtus ka see kodus olema ja nii sai preili Elli üliagarns mõlemale süüdistajale saatuseliks.

Waewalt mööduks pool tundi, kui

konstaabel, kes nüüd Loomaaseme kõrti juures elas, saabus. Kuna asi väga kiire iseloomuga oli, ei olnud konstaablil mujalt aega endale küüdimest otsida, kui käjutas kaupmees Looke wälja. Nii nad nüüd seisid mõlemad Druweski tammi wäljal, milline warsti pidi purustatama.

August ja Jants kutsuti mõlemad weški kontoriisse ja meeste üle hakati protokoll kirjutama. Küstiti nimi ja wanadus ning pandi kõik paberile üles. Ka Kalju pidi andma oma seletuse, nii nagu ta Mihkli oli surmuna leidnud.

Konstaabel küsis weelkord, kumb meestest tõesti süüdlane on. Nad mõlemad eitajid, et nad midagi ei teadwat. Minult Kalju käest kuulnud nad sündmusest esmakordselt. Wastastikku nad süüdistajid aga teineteist ja eitajid põhjusigi, mis wastane mõis olla Mihkli tapja. Slegi tunnistajaid nad olid nõus üles andma. Metkil wiha, mis wahpeal oli uinunud, oli meeste wahel jälle tõele löönud ja ahwardas uputada wastaspoolt, nagu järw Druweskit. Konstaablile paistis lugu üsna kahtlasena. Päril puhas poiss ei näinud meestest kumbki olewat.

„Nüüd ei aita muud, kui tulete kaasa!“ sõnas konstaabel ja tahtis meestega minema minna, et siis koos sõita Aninurmele Mihkli tare juure ja ka seal koos tada protokoll.

„Te wiite mul kõige kriitilisemal momendil needki inimesed ära — te näete ometi, mis fiin wõib juhtuda,“ ütles Wello.

„Ei ole midagi teha — asi tahab uuri da,“ wastas konstaabel. Wello waidles sellele kategooriliselt wastu, kuid konstaabli korraldusel pidi ta weel muretsema arsti kohale. Mees oli lihtsalt kahe tule wahel.

Konstaabel telefoneeris arstile — miimane ei olnud aga kodus. Siiski oli arsti kättesaamine üsna lihtne. Waigulas oli paar koolilast jäänud järsku influenttsasse ja tohter oli Kirikukilast kohale sõitnud, et weenduda, kas fiin ei ole te

gemist epideemiaga. Võib-olla peab ta Baigula algkooli koguni sulgema. Kewadised ilmad — talvest väljakurnatud õpilased mõivad ju kurja tõve ohvriks langeda. Wana pohter Keet oli ju alati kewadilmade puhul malmel — see oli aeg, kus tõi tabas inimesi kõige sagedamini, olles jellal ta kõige hädaohulikum.

„Jaa-jaa!“ ütles dr. Keet. „Kewadised ilmad — need on kõige ohtlikumad!“ Küllap wanal arstil olid aja jookful kujanenud omad weendumused. Müüd õnneustuski konstaablil dr. Keeti koolimaja telefoni teel tabada ja sinna saaderi talle ühe weelikise hobune järele. Konstaabel oli noor mees ja armastas teha korraldusi üsna resoluutselt, ta otsustas päris kiiresti. Mii oli ta seadusepärasem ja sellisena rahwas hindas teda rohkem. Ta oli mees, kes tundis oma väärtust, ega terwitanud wastutulijat kunagi esimesena. Mii ei hoolinud ta ka Wello Druweski hädaohlikust olukorrast. Mis tähendas üks weelikjärwe ülepaifumine, kui seal Muinurmel oli inimene tapetud, ning süüdlasedki olid käes. Wähemalt teine neist kahest pidi olema Mikhli tapnud. Konstaabel heitis Jantsile uuriwa pilgu ja lausus: „Asja sa mul wangist välja tulid!“

„Ega seekord küll mind sinna tagasi ei wiida!“ wastas Jants üsna hoolimatult.

„Peos sa mul, pojake, oledki!“ lausus konstaabel üleolewalt ja pigistas oma pihu kofku, nagu olekski Jants parajasti tal sõrmede wahel muljuda.

„Ara ikka tule püüdma!“ wastas Jants.

August seisis wait ega lausunud sõnagi ei Jantsile ega ta konstaablile. Küllap temal oli midagi südamel, mille üle järele mõtelda, armas konstaabel ja lausus Augustile: „Mõlemad mul ühesugused plaanivennad!“

August wakis endiselt nagu poleks kuulnudki, mis konstaabel ütles.

Eiis saabus arst.

Ka Kalju pidi jeltstonnaga kaasa minema, ja siis wajas konstaabel meel tunnistajaid. Paar uudishimulikku weelikilist läksid ta ühes. See oli kui isefugune sõjaskalk, kes nüüd astus läbi kewadise lumelobjaku Mikhli tare poole — Muinurmele. Konstaabel sammus kõige ees. Tal oli käsi rewolwri juures, walmis — igaks juhuks.

Mikhel lamas aga oma omni hõwwel-damata laudadest pörandal, käed laiali. Tohter astus esimesena sisse ja awas Mikhli kaeluse nõbbid. Karwane meherrind tuli nähtawale, ei siin kaela ümber olnud küll mingisugust wägivalamarki. Minult rahafott, mis Mikhli nõbriga riiete all kaelas oli rippunud — see tuli esile. Arst wõttis rahafoti ja müüd nad hakkasid meeste filme all seda sorima. Siit loeti poolteist tuhat krooni sularaaha lauale.

„Waata, kus jetul ikka warandust!“ imestas Jants.

„Ja seda sa ei osanud sisse wehkida!“ tõnkas August Jantsi. Ta oli jälle oma endise tuju tagasi saanud.

„Kui juure oleksin saanud, egas ma seda siia laokile poleks jätnud!“ suurustas Jants.

Ta muutus rõõmsamaks, kuna tõjasi, et Mikhli raha alles oli. — tähendas temal lasuwat tapmistahtlustust.

Müüd lastis arst meestel Mikhli kõi riided seljast ära kiskuda ja laip tõsteti lauale. Mgas järelewaatus, mida toimetati piinliku täpjsugaga. Konstaabel oli arstile juuresti abiks, kuid ta tema ei suutnud Mikhli kehale leida mingisuguseid wägivalajälgi. Surm pidi olema päris tawaline südamerabandus, armas doktor Keet. Võibolla Mikhel tahtis meel minna välja oma omni uksest, kuid ei jõudnud ja warises kofku sinnaamasjese, kust Kalju ta oli leidnud.

Konstaabel hakkas koostama piffa protokollu, kogu sündmus ja oluford ülewaatuse ajal pandi täpselt kirja. Sinna pidi meel juuresolijad oma nimed alla kirjutama. Laip tuli jiski linna lasta-

misle jaata, arvas ka doktor Kest, kuna ta ei tahtnud enamast vastutusega koormata.

„Mis ma siis teiega peale hakkam?“ lausus konstaabel Jantsile ja Augustile.

„Tehke aga niikui soovite!“ vastas Jants. „Tehke aga nii, et te ise waele ei jää“. . . Waata Jantsi, kus julgeb ikka ütelda, mõtles August, ega ojanud nüüd enam isegi aru saada, mis ta Jantsi enne oli süüdistanud. Nii olid nad nüüd Mihkli surmaga sattunud mingisse salabusest looritatud sekeldustesse, millistest olukorrast wälja rabelda näis olemat üsna raske.

Kuna üldiselt mõis siiski arwata, et mehed on koguni süüitud, lubas konstaabel neil minna.

„Et te mul aga käepärast olete, kui tarwis peaks tulema!“ manitses ta neid lahtises. Ta ise pöördus arstiga endist teed Waigula koolimaja poole, Mihkli surma üle kirjutatud protokoll taskus.

Mehed, kes uudishimu pärast siia Aninurmele Mihkli täre juure kaasa olid tulnud, wajasid kiiresti Drumeski poole tagasi. Nende soov oli rahuldatud — ja nüüd neil oli nagu halbki, et nad olid siia tulnud. Wõibolla Mihklile ei oleks meeldinudki nende askeldamine tema laiba kallal, mõtleksid mehed ja astusid kiiresti läbi lobjaku oma teed. Mihkel oli ju siin üksi elanud ja üksi oli ta surinudki. Tema saatus oli juba niisugune. Ja nüüd tehti veel seesugune skandaalne lugu ühiku mehe surmast, ning tema laipki pidi saama tunda anatoomiku nuga. Ei mees ise elupaewadel olnud käinud lordagi arsti juures. Eks uuritagu ja tohterdatagu siis pärast surma.

Ka Kälju sammus ruttu Tontoni suunas. Ei tema tahtnud olla kaua siin laiba läheduseski. Kõige hullem oli just see, et temale oli annud konstaabel käsu teha laudadest kast, kuhu Mihkel sisse asetaks, enne kui ta linna wiiaks. Wõibolla peab veel Kälju minema küüdimehes — jumal seda teab. . . wärinad käigid Käljul üle piha sellele mõeldes ia

ta kiirustas sammude, et rutemini jõuda Tontoni teiste inimeste hulka.

Minult Jantsil ja Augustil näis olemat aega. Nad olid ju äsja pidanud siia tulema kui wangid, nüüd oli meestele siiski lubatud weel natuke wabadust, kuid nõutud walmisolekut, niipea kui wajasid wangikamber Augusti ja Jantsi taolisi sellisid.

Criti Jants oli kõigest hoolimata täna siiski ülewas meeleolus ja hakkas Mihkli tarest wälja astudes laulma:

„Kui wangimaja

kutsus tagasi omi poegi. . .

Laiast maailma mõitluse teest!“ . . .

Wiimast lauset kordas Jants mitu korda üsna hõiskawa tooniga. Oli ometi tulnud kord aeg, kus ta mõis seaduse eksiimiste üle puhtast südamest irwitada, kuna ta oli tõesti süütu. Mis oli seadusel äsja Jantsi süütusega: eks seaduse ees pidanud kõigil hing olema puhas. Jantsiga juhtus seda harwa, ja kuna see nüüd siiski oli juhtunud, mõjus see meheesse meeltülendawalt ja weel kord kajas tema wanglas õpitud laul Tontoni wäljadel.

August watas pärani filmi oma kaaslasele — mis selle mehega siis nüüd dieti lahti oli. Kuid Augusti filmis märkas Jants hirmugi tekkivat. Oli ju kogu olukord olnud küllalt jube sellele noorikule, kes oma pimedas ägeduses oli Jantsi süüdistanud inimese tapmises ja saanud ise sellega samuti süüdlaseks. Seaduse ees oli ta tunnistanud Jantsi paarimeheks, sest egas konstaabel mõinud teada, misugused muudatused olid Augusti hinges sündinud. Poisik oli lihtsalt noor ja rumal olnud, kuid nüüd hakkas ta siiski meheks saama. . . Jants aga nautis kõigest hingest seda olukorra õndust, millega ta Augustile hirmu naha waele oskas ajada. Seal tolle hitti seinte taga lamask wana setu laip, kellega August oli mõidu armastanud ühte ja sama küüdit, ja siin seisid tema kaaslane ning laulis wanglas õpitud laulu. August tundis tõhhi kartust: oli siis Jants koguni hulluks läinud?

„Jah, pojute, — nii on lugu,“ ütles Jants, kui ta oma laulmisest juba oli tüdinenud.

August hingas kergemalt. Etis Jants veel ei olnud koguni hull, ta võis ka rääkida.

„Jah, pojute, pojute — ära aja käppi teise inimese puhta pesu külge,“ kordas Jants. „Varsti oleksim mõinud mõlemad rippuda wõllast!“

„Ma ei tea ifegi, kuidas ma nii narriksi ütlesin,“ lausus August, „aga siis ja süüdistasid mind ja mulle tegi see wiha.“ Riisugune pihtimine tegi Augusti Jantsi filmis veel naiwsemaks. Ta õpetas teda kui oma poega, lauludes talle:

„Ära kunagi süüdistata kedagi, kui sa tahad, et sind ei süüdistata. Kes kurat teab, kas süüdi maailmas üldse ongi, kuid süüdlasi on ju kergem leida. Mind, nagu sa tead, tunnistati süüdlaseks, et ma omal ajal pistsin Põdeja weskki põlema. Selle au pärast ma istusin veel wanglas. Kas oleks aga kellelegi pähe tulnud siis Drule hakata weskki ehitama, kui Põdeja weskki oleks ifka edasi logistanud. Kui palju on aga inimesed selle läbi kaju saanud, et nad said uue weskki. Keil on kõik käepärast: jahwatamine, elekter, nende heinamaad on Põdeja weskki-järwe liigweest wabad...“ Kana suurustas Jants Augusti ees sellega, mis kõik temast kogukonnale kaju oli olnud. Kõigi tema „heategude“ pärast oli teda aga neljaks aastaks pokri pistetud, see oli kõik. Targu jättis Jants aga mainimata, et Druweski ehitamise kawatjus oli Wellol tekkinud juba warem, kui Jantsist sai Põdeja weskki põletaja. Druweski rajamine oli otustatud juba siis, kui Jants veel Tontoni metkast puid wedas ja wanglaelust veel midagi ei teadnud. Kuid mis sellest, täna tahtis Jants ju olla kangelane. Wähemalt Augusti ees võis ta seda, August oli olnud ju too-
lord poisi- ning käinud linnas koolis.

Mehed waatasid veel lord Mihkli talle, nagu oleksid nemad Mihkli head julgused. Jah, siin sawiwäljakul oli

inimene elanud, kogunud raha, tahtnud saada õnnelikuks, ja ka surnud, mõtles August ja tundis end siiski teataval määral süüdlasena. Kas tema ei olnud mees, kes Mihkli õnne oli purustanud, kuigi Mihkil selleks õnneks tema arwates waewalt õigust oli.

„Kurra!“ hüüdis aga korraga Jants ja waatas Augustile pärani filmi otja. „Miks me ei lähe alla Druweski juure — miks me siin muneme!“

„Tõepoolest!“ sõnas August. Endine sefelduis konstaabliga ja Mihkli surm oli meeskel kõige tähtsama lastnud unustada. Nad hakkasid kiiresti Druweski poole sammuma, näis nagu oleksid nad alles nüüd nende laela aetud kuritöö Mihkli talle juures toime pannud ja põgeneksid parajasti selle eest. Kui nad parajasti järwepera juure jõudsid, tõlasid weskkitammilt tugewad mürsud. Oli näha, kuidas seal miski paiskus ülles taewa poole ja inimesed libasid kui sipelgad laiali. Hämarduw õhtu ei võimaldanud enam selgesti näha, mis seal just tehti. Kui August Jantsiga jõudsid weskkitaele, oli suurem osa tammiteest juba purustatud. Paik, kus nad enne lund kaewasid, oli lõhkeainetega sügawaid aukusid täis lastud. Inimesed käisid labidatega ümber aukude ja kühweldasid mulda. Oli ka wiinne aeg. Wesi walgus juba mõnest paigast üle tee ja hakkas juletud uste wä-
helt immitsema weskikotta.

W i e t e i s t k ü m n e s p e a t ü k k.

Druweski juures seisis töö juba mitmendat päewa. K wadine liigwesi mis kogunes Tontoni ja Wriau'a me'saojatekestest, wõolaks mürrinal läbi uue kanali, milline oli ühel kriitilisel ööl Druweski päästmiseks läbi tee lõhutud. Kes teab, kas hooletusest wõ: tähelepõnematu' est oli üks loena tolle kanali kaewamise ajal pandud wesk' hoone otise'nale liiga lähedale ja, too seal lõhk des oli osa m-
ia otise'inaast mah' põrutan d. P r i i
Elli, kes tollel ööl ei julgenud k-
mujal olla kui oma kontori taga asu-

E. S. Woiß „Druweski õnnepäewad“.

was mäikeses tooteses fängis teki all, oli tollest mäirtsust nii ehmunud, et mitu päeva pidi Linda teda siin passimas käima. Preili Elli oli haige ja Linda pidi tema tema eest hoolitsema. Nii oli peremehe küll.

Säärane preili Elli eest hoo'itsemine oli küll Lindale üsna vastumeelne ja just seepärast, et kogu Waigula ümbruskonna noormehed olid preili Elli sabas sõrkinud. Preili oli neist aga waewalt wäljagi teinud. Linda peale pilgusheidajaid oli üsna wähe olnud, sest teda oli peetud kindlasti Kälju pruudiks.

„Ehita enne endale lojs üles, siis hakka naist kosima!“ oli Kirikulilase elutses Kälju isa oma poega õpetanud, ja nii ei saanud ta Linda ega Kälju wahel mingit sõprust sigida.

Nüüd pahandas Lindat weel asjaolu, et preili Elli, lamades woodis, oli wäga nõudlik. Too seda ja tee seda — oli ta alati walmis käskima. Preili Elli ei arwestanud fugugi seda, et Lindal oli siin peale tema talitamise muudki tööd. Neli müüritöölist olid siia tulnud mahawarisenud seina parandama ja Linda pidi ju neile toitu walmistama. Egas preili Elli siis nii wäga haige olnudki, et tal pidi walwe alati juurs olema. Lindale näis weel kogu niimoodi, et preili tahab ise haige olla. Ei olnud ju nüüd sellest saadik, kui Solal oli sündinud tütar, Wellool muidu põhjust siia weskki juure tulla. Nüüd, missal preili Elli oli hinge waakumas, jättis peremees oma õnneliku perenaise wäike lapsega koju üksi ja läis siin kontori-preiliga lobisemas, nagu ei oleks tal siin maailmas muud tähtsat ühse teha. Olgu et Drumestis seisis töö ja kallid wesi woolas niisama kahutult minema, ei näinud keegi, et Wello oleks kurb olnud. Mees läis naeratawa näoga ringi, nagu oleks ta suitsmendas taewas.

„Mis Wellool nüüd wiga — tööd pole tal enam midagi, kui litja aga ühe

naise juurest teise juure!“ Iustusid teirajad, kes olid nüüd jäänud tööta ja pidid ootama, kuni weskki remont lõpule jõuab. Neil oli Wellole põhjust pahane olla, sest weskki oli Wello oma, mitte nende, ja weskki oli lagunenud niig meestel ei olnud võimalik wah peal teenida. Rõndisid niisama Loomaaseme kõrtsi ja Drumestki töölistmaja wahet, ning tegid Loode juures wõlga.

Ühel õhtupoolikul, kui Linda jättis preili Elli juures istus ja enda'e pidi pööri õmbles, küsis Elli:

„Kas te usute, ei Wello on õnnelik?“

„Miks ta ei peaks siis õnnelik olema?“ küsis Linda wastu.

„Ma arwan, et ta ei ole õnnelik... noh neil ei olnud last ja nii kaua on nad juba abielus.“

„Aga nüüd neil on laps,“ wastas Linda.

„Kas see ei olnud imelik, et see sündis just päewal, mil Wello kätetöö pidi lõik häwima. Kui naljakas.“ Preili Elli jäi mõttesse ja naeratas.

„Mis naljakat siin siis oli. Juhustus lihtsalt nii,“ seletas Linda üksteiselt.

„Ja nüüd sündis tütar — kui wäga Wello oleks igatsenud poega,“ rääkis preili nagu iseenesele.

„Kust teie seda teate?“ päris Linda üsna imestunult.

„Oh jumal!“ ohlas preili ja tegi järele teist juttu. „Waadake Augusti, waadake omegi teda, kui õnnelik on ta seitsa saadik, kui ta on kindel oma abielumises Margitiga. Waadake, kas näeb ta üheski teises naises mingit wäärtust kui ainult Margitis. Nägin neid eile läbi akna, kuidas nad weskki mööda läksid, külg külje kõrwal, samm sammuga kõrwal...“

Preili Elli saatis unistusliku pilguga oma kõnelust, nagu ei oleks talle kunagi nii suur õnne osaka saanud kui nüüd Margitile ja Augustile.

„Mis õnne sel Margitilgi!“ Iustus

Linda. „Wõi seal metsawahi juures teemijaks olek nii kerge ongi. Talita wäljas, talita toas. Ja peale kõige muu talita tema koerapoeigi!“

„Mis see tähendab — kui aga õnnelik ollakse,“ lausus preili Elli.

„Miks siis August teda seal peab — eks wiigu Sawimäele, neil sealgi tööd küllalt,“ noris Linda edasi.

„Teie wiist olete kade Margiti õnnele, wastas preili Elli. „Ma ei uju, et August sellega hakkama saaks, et ta Margiti enne laulatamist wiiks Sawimäele. See rikuks kõik...“

„Kuidas ta kõige nuuga on enne laulatust on hakkama saanud, —“ pahandas Linda. „Misjooks siis weel nüüd ilmaaegu eputada ja ennast puhtaks pesta!“

„Aga see on ju nüüd uus elu,“ waidles preili Elli agaralt wastu. „Milleks peab ikka esile kiskuma wana ja õnnetu minewikku. Kas inimene siis ei wõi lored ka uuesti otjast alata oma elu — puhtalt ja õnnelikult.“ Preili Elli ise uskus oma sõnu, ega muudu ta ilme kõige selle jutu juures nii õnnelik poleks olnud. Lindale aga kogu see lugu uuest puhtast ja õnnelikust armastusest ei meeldinud, mida preili Elli oma haigewoobilt filosofoeeris, ja ta jättis preili jälle äkki.

Möödusid mõned päewad ja maapiinal hakkas juba tärkama kewadine rohi. Kõhed tillukid mahla ja paju, see põhjamaade kõige warasem puu, ajas punni omad walged urwad. Metsawahit Beki majas talitas noor tüdruk ja laulis. Ta läed olid alati tööd täis, kuid ise ta ei olnudki nagu selle juures. Ta miibis wõib-olla seal üleswal finetama kuuliku taga Sawimäel, kus August parandas oma wananewa elumaja katust. Selle töö ta tahtis kewadel warakult wõlmis teha, sest juwel nad hakkawad lauda ehitamisega peale — siis kui Margit ka juba on siin, ei siis enam palju aega ole.

Õnnelik, mõtlez August: inimene wõib

ka tööd tehes olla õnnelik. Seda polenud August enne kunagi ojanud taibata. Ja kui talle keegi oleks läinud seletama töö röömu — August, see igawene logeleja, oleks säärase jutu wälja naernud ja niisuguse rumala seletaja pörgu põhja saatnud.

Metsawahi naine aga waatles ja imet'es Margitit. Küll see August saab endale iluja, noore ja wirga naise. Ei enne olnud ükski teentjatüdruk nii wirtsiin metsawahi majas. Ei sellist puhtust tunnud waremalt pajad ega panged, ei sellist hoolitsust olnud enne näinud ei lehmad ega lambad. Eks olnud see õnn, mis Margitit siiski maha ei jätnud. Nüüd oli ta sellele õnnele nii lähedal, kui ei kunagi warem.

Mõni aeg peale seda, kui juba August ja Jants olid saanud konstaabli käest teate, et neid enam Mõhkli furmas ei lahtlustata, hingas ka Salme kergemalt ja muutus inimeste wastu lahkemaks. Nüüd oli siis juhtunud ometi lored sääranane lugu, kus ülemus eksis ja tema mees Jants oli üsna süütu. Kas Salme ei olnud seda alati tunnud, et Jants ei ole süüdi, kuid ikka oli Salme oma turdmustes haledalt pettunud. Nüüd oli Salme aga siiski leidnud, oli ainus loredki leidnud, et päris seadusemehed ise olid tõendanud Jantsi süütust. Nii tõi tärskaw kewad ka popsimajjagi röömu.

Minust preili Elli käis kirmast. Nüüd ta oli küll terve ja tema tuba ning kontorium oli saanud uue ilme. Wõski remondiga oli ka siin mitmeid uendusi ette wõetud ja nüüd olid need wäikesed muudatused preili Elli umbruse teinud üsna kauniks, kuid sellest kõigest preili'e ometi palju röömu ei olnud, kuigi kogu Druwõski oli saanud esinduslikumaks ja wärskemaks. Ta oli kui inimene, kes üle kannatus' oli muutnud wastu minna meele ja kannimale esule. Masin' d müriksid röömsalt ja wõski töötas. Jlmad läksid iga päewaga ilusamaks ja

lewad naeratas kõigi nägudelt wastu. Ka preili Elli katsus naeratada. Kuid see kõit ei olnud ehtne, selles puudus märkselt avanenud sillede lõhn ja te-
wadtuulte märksus.

Ühel päewal peatas Wello teda ja küüsis:

„Mis teiega ometi on, preili Elli — te näite nii kahwatu?“

„Ei, mul ei ole midagi.“ lausus preili ja katsus naeratada. Kuid ometi oli tal midagi, ega ta muudu ei oleks pu-
nastanud, kui ta Wellole otja waatas, ja nüüd tal oli nii halb.

„Wõib-olla ei ole te veel päris terve?“ päris Wello. „Wõiksite puhata mõni aeg, ma laheks Peetrike se kontoris tulla.“

„Oh jeda pole waja — ma olen siiski päris terve.“

„Ma olen kuulnud, et teil ei olerwat sugugi isu, peaksite rohkem metsas jalutama,“ õpetas Wello.

„Tahate te mind natukene saata.“

„Miks mitte!“

„Ei, ärge siiski tulge — teil pole aega —“ tahtis preili Elli näüd oma peremeest fundida tagasi minema, kuid pu-
nastas sealjuures jälle.

„Maul on siiski aega,“ lausus Wello. Ka tema hääl ei olnud enam päris kinn-
del ja kästinu nagu tawalisti.

Et otja jääraised jalutuslaidid ei lestu-
nud kuigi kaua, kuid mõne nädala pä-
rast jäi preili Welloga juba mitmekü-
tunniks ära. Preili terwis oli nõrk, ja
peremees pidi teda saatma. Tihti pidi
Peetrike olema kontoris ja toimetama
preili asemel raamatupidamist ning wõt-
ma raha wastu. Muuduqi ei jätnud
mõned wekilised preili Elli järele küsi-
mata.

Ühel päewal küüsis preili Elli Wellolt:

„Mis te oma tütrelele nimeks pa-
nete?“

„See on Sola asi!“

„Mina küll sellega ei lepiks —“

„Siiski, see on tema mure,“ lausus
Wello ja järsku tal hakkas paha. Kui
preili Elli jälle jalutama tahtis minna,
ei tulnud Wello enam temaga kaasa.

„Kuidas te ütlesite?“ küüsis preili Elli
üüna imestanult.

„Ei — ei!“ ütles Wello. „Meie ei
oleks pidanud kunagi üheskoos metia
minema.“

„Ei oleks pidanud —? Me ju ometi
käisime ja praegu on lewad. Ma tunnen,
et just metias käimise tõttu olen terve-
maks saanud!“ kinnitab preili Elli.

„Nüüd te jalutate ükfinda.“

„Hea küll!“ lausus preili Elli kül-
malt. „Teie olete ju minu kästija, eks
ma siis pe a jalutama ükfinda.“

Kuid preili Elli ei olnud veel metia
juuregi jõudnud, kui Wello, kes ükfi mes-
kitammise seisma oli jäänud, hakkas tal-
le järele minema. Sumalabärawast — ta ei
wõinud ju preilit ükfi lasta minna.
Preili Elli ei olnud veel sugugi nii
wäga terve. Reäteab, mis temaga ol-
ks wõinud metias iustuda ja siis oleks
olnud Wello süüdlane.

See kõit oli alles algus, mis hakkas
ikka kõwemini ja kõwemini kostma bis-
sonantina läbi Oruwesti õunepäewade,
kuid sellest arenes üüna keeruk's lugu.

Niisama ei jäänud asi Animumaga
sugugi mahamaetuks, naqu pärast Miht-
li surma oli arwatud. Oruwesti inime-
sed alles imestafid, kui nad kuulsid, et
Polt oli kirjutanud Wellole, et ta tahab
sinna asutada portselanibafiku. Ega
tema ei olerwat mõni setu, kes ei näe
telliskiwist laugemale. Ta olerwat last-
nud teha proowi ja olerwat selgunud, et
sawi on tööstusele küllalt sobiw. Oma
kirja lõpus arwaldas Polt imestust, kui
wähe meie inimesed oskawad kahtuda
loodusejõudu ja maapõuewarafid. Tema
haruldane fantaafia aga ei olnud jää-
rakes kammitas. Kuid see kõit on ük-
teine lugu.